

881
/

3297 - 3304
Inc.

Inc. 3299

**Pastorale beati
Gregorii pape**

Gregorio in. Pascha

Inc. 3299

H* 7988

to

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to be arranged in two lines.

cu
tu
na
H
In
ta
in
pe
D
P
da
D
tia
D
s
D
luc
D
bil
tur
D
fui
nia
D
ru
be
D
tio
H
D
em
D
co
D
pr
D
tio
D
P

Annotationes librorum Pastoralis cure

Capitulorū libri Pastoralis cure beati Gregorij pape: p qua tuor ptes distincti: breuis ordi- nataq; Annotatio.

Annotatio capitulorū pme pte.

Imperiti ne venire ad Pastorale magi- steriū audeāt: Cap. i.

He locū regimēnis subeāt qui viuēdo nō perficiūt q̄ meditādo didicerūt: Ca. ij.

De pondere regimēnis ⁊ q̄ aduersa que- q̄ despicienda sunt prospera vero forimē danda: Cap. iij.

Ad occupatio regimēnis soliditatē men- tis dissipet: Cap. iij.

De illis qui in tēplo ceteris pdesse pnt: s; quietē ppriā sectādo dimittūt Ca. v.

Ad vere humilis diuinis non reluctetur iudici: Cap. vi.

Ad officiū p̄dicatiōis ab aliquib; lauda- biliter petatur ad qd̄ alij coacti pertrahū- tur: Cap. viij.

De his qui p̄esse cōcupiscūt ⁊ ad vsum sui libidinis instrumētū apostolici sermo- nis arripiunt: Cap. viij.

Ad mēs p̄esse volentiū ficta sibi bono- rū operū pmissiōe blandiat: Cap. ix.

Qualiter qui q̄ ad regimēn venire de- beat: Cap. x.

Qualē se regēs debeat exhibere ⁊ sine vi- tio corporis esse: Cap. xi.

Annotatio capitulorū scde pte.

De qualitatib; digni pastoris collectim enumeratis: Cap. i.

Ad rector Pastoralis semp debeat esse cogitatione mundus: Cap. ij.

Ad rector semp debeat esse operatione precipuus. Cap. iij.

Ad rector debeat esse discretus in silen- tio ⁊ utilis in verbo: Cap. iij.

Ad rector debeat esse singulis cōpassiōe pprius ⁊ pre cunctis cōtēplatione su-

spensus:

Cap. v.

Ad rector debeat esse bñ agentib; p̄ hus militatē socius ⁊ p̄tra delinquentiū vitia p̄ zelū iusticie erectus: Cap. vi.

Ad rector sit internorū curā exteriorū oc- cupatione nō minuēs: exteriorū prouidē- etiā internorū sollicitudine non relinquēs: Cap. vij.

Que rectori debeat esse discretio correcti- onis dissimulationis feruoris ⁊ mansuetu- dinis: Cap. viij.

Ad scire solcite rector debeat quia ple- riq; vitia ⁊ tutes se esse mentiūt: Ca. ix.

Quāta debeat esse diuersitas artis p̄di- cationis: Cap. x.

Ad sacri p̄cepta eloquijs cum timore ⁊ amore sint quotidie meditāda. Ca. xi.

Annotatio capitulorū tertie pte.

Ad nō vna eadēq; exhortatio cunctis cō- gruat cū collecta enumeratione diuersita- te quō aliterq; admonendi singuli veniunt: Cap. i.

Ad diuersi admonitionis modi de singu- lis sunt ponēdi ⁊ de differētī malo admo- nendi viros atq; mulieres. Cap. i.

De diuerso mō admonendi iuuenes atq; senes: Cap. ij.

De diuerso modo admonēdi inopes atq; locupletes: Cap. iij.

De diuerso modo admonēdi letos atq; tristes: Cap. iij.

De diuerso modo admonēdi subditos at- q; prelatos: Cap. v.

De diuerso modo admonendi seruos at- q; dominos: Cap. vi.

De diuerso modo admonendi sapientes atq; hebetes: Cap. vij.

De diuerso modo admonendi impudē- tes atq; verecundos: Cap. viij.

De diuerso modo admonendi prother- uos pusillanimos: Cap. ix.

De diuerso modo admonendi impatien- tes atq; patientes. Cap. x.

Annotationes librorum Pastoralis cure

De diuerso modo admonēdi beniuolos: atq; inuidos. Cap. xj.
 De diuerso modo admonēdi simplices atq; impuros. Cap. xij.
 De diuerso modo admonēdi incolumes atq; egros. Cap. xiiij.
 De diuerso modo admonēdi eos q̄ flagella metuūt: ⁊ p̄pterea innocēter viuūt: atq; eos qui sic in iniquitate indurauerūt: vt nec per flagella corrigant. Cap. xiiij.
 De diuerso modo admonēdi nimis tacitos atq; multiloquio vacātes. Cap. xv.
 De diuerso modo admonēdi pigros atq; precipites. Cap. xvj.
 De diuerso modo admonēdi mansuetos atq; iracundos. Cap. xvij.
 De diuerso modo admonēdi humiles atq; elatos. Cap. xviiij.
 De diuerso modo admonēdi pertinaces: atq; incōstantes. Cap. xix.
 De diuerso modo admonēdi gula deditos: atq; abstinētes. Cap. xx.
 De diuerso modo admonēdi illos q̄ sua misericorditer tribuūt: atq; illos qui aliena rapere contendūt. Cap. xxj.
 De diuerso modo admonēdi eos q̄ nec aliena appetūt: nec sua largiunt: atq; eos qui ⁊ ea que habēt: tribuūt: ⁊ tamen aliena rapere nō desistunt. Cap. xxij.
 De diuerso modo admonēdi discordes atq; pacatos. Cap. xxiiij.
 De diuerso modo admonēdi seminantes discordiā atq; pacificos. Cap. xxiiij.
 De diuerso modo admonēdi eos q̄ sacre legis verba nō recte intelligūt: atq; eos qui hec nō humiliter loquūtur. Cap. xxv.
 De diuerso modo admonēdi illos q̄ cum predicare valeāt p̄ nimia humilitate formidant: atq; illos quos a predicatiōe imperfectos: vel etas p̄hibet: attamē p̄ceptatio impellit. Cap. xxvj.
 De diuerso modo admonēdi eos q̄ in hoc qd̄ t̄p̄aliter appetūt p̄sperant: atq; eos q̄ ea que mūdi sunt cōcupiscūt: sed tamē ad uersitatis labore fatigant. Cap. xxvij.
 De diuerso modo admonēdi coniugij obligatos: atq; a coniugij nexibus libe-

ros. Capitulū. xxviiij.
 De diuerso modo admonēdi cōmixtionis carnis ex p̄to ⁊: atq; ignaros. Cap. xxix.
 De diuerso modo admonēdi eos qui peccata operū deplorant: atq; eos qui cogitationū. Cap. xxx.
 De diuerso modo admonēdi eos qui cōmissa plangūt: atq; illos qui deserūt: nec tamen plāgūt. Cap. xxxj.
 De diuerso modo admonēdi eos q̄ illicita que faciūt laudāt: atq; eos q̄ accusant praua nec tamen deuitāt. Cap. xxxij.
 De diuerso modo admonēdi eos q̄ repentina cōcupiscentia superant: atq; eos q̄ in culpa ex cōsilio ligant. Cap. xxxiiij.
 De diuerso modo admonēdi illos q̄ licet nimia crebro t̄m̄ illicite faciūt: atq; illos q̄ se a paruis custodiūt: sed aliq̄n̄ in grauius demergunt. Cap. xxxiiij.
 De diuerso modo admonēdi eos qui nec inchoant: atq; eos qui inchoata minime consumant. Cap. xxxv.
 De diuerso modo admonēdi eos q̄ mala occulte agūt: ⁊ bonā publice atq; eos qui bona que faciūt abscondūt: et tamen quibus factis publice mala de se opinari permittūt. Cap. xxxvj.
 De exhortatiōe multis adhibēda vt sic scilicet virtutes adiuuēt: q̄ntis p̄ hanc s̄ria virtutib⁹ vicia nō exrescāt. Cap. xxxvij.
 De exhortatiōe que vni adhibēda est aut his q̄ s̄rijs passiōib⁹ laborāt: Cap. xxxviiij.
 Q̄d̄ aliq̄n̄ leuioza vicia relinquēda sunt vt grauiora subtrahant. Cap. xxxix.
 Q̄d̄ in firmis mentibus oīno nō debeant arta predicari. Cap. xl.
 De ope p̄dicatoris ⁊ voce. Cap. xli.
 Quarte partis vnicū capitulū pastore recte docentē: admonens vt frequēter ad se redeat: infirmitatē suā quāta valet p̄sideratiōe ad memoriā mētis reuocādo ne de acceptis virtutibus intumescat.

Explicit annotatio capitulorum.

Prologus

Beati Gregorij pape: in librū
Pastoralis cure ad Johannem
Rauennatis vrbis Episcopum
Prologus feliciter incipit.

Pastoralis cure me pondera
fugere delitescendo voluiss
se benigna frater charissime
atq; humilima intēione de
prehendis. Que ne quibus
dam leuita esse videant: presentis libri fiti
lo exprimo de eorū granēdie omne qđ pē-
so. vt & hec: qui vacat: incaute nō expetat
& qui incaute expetijt: adeptum se esse p-
timeat. Quādiūpita vero disputatio
liber ite distinguit vt ad lectoris sui ani-
mum ordinatis allegationibus quasi qui
busdā passibus gradiatur. Hā cum regni
necessitas expōcit: pensanduz valde est.
ad culmen quisq; regiminis qualiter ve-
niat: atq; ad hoc rite perueniēs: qualiter
vuiat. & bene viuens: qualiter doceat. et
recte docens: infirmitatem suam quoti-
die: quanta consideratione cognoscat:
ne aut humilitas accessum fugiat: aut per-
uentioni vita contradicat: aut vitam doc-
trina destituat: aut doctrinā presumptio
ertollat. Prius ergo appetitum temper-
timor: post autem magisteriū: qđ queren-
te suscipitur: vita cōmendet: ac deinde ne-
cesse est vt pastois bonū. qđ viuendo on-
ditur: etiam loquēdo propagetur. Ad ex-
tremū vero superest: vt pfecta queq; ope-
ra: cōsideratio propie infirmitatis depri-
mat. ne hec ante occulti arbitrij oculos
tumoz elationis extinguat. Sed qz sunt
pleriq; mihi imperito similes qui dū me-
tiri se nesciunt: que nō didicerunt: docere
pcepiscūt. qui podus magisterij tāto leui-
us estimāt: qđo viz magnitudinis illi? ig-
nozāt: ab ipso libri hui? prehendant exor-
dio: vt qz indocti ac precipites doctrine
arcē tenere appetūt: a picipitatis sue au-
sib? in ipsa locutionis nostre ianua repel-
lantur.

Cap. I

Explicit prologus.
Beati Gregorij pape liber Pa-
storalis cure quatuor partibus
distinctus: Feliciter incipit.

Prima pars: ostendēs quali-
ter ad magisteriū Pastorale di-
gnus quisq; venire: atq; hoc in-
dignus qualiter debeat perti-
mescere.

Imperiti ne venire ad Pasto-
rale magisterium audeant.

Capitulum. I.

Nulla ars doceri presumit
nisi pri? intēta meditatio
ne discat. Ab impitis ergo
go pastorale magisterium
qua temeritate suscipit.
qñ ars ē artū regimē aīa-
ruz. Quis at cogitationū vulnera occupa-
tiora esse nesciat vulnerib? viscerū. Et tñ
sepe hi q nequa q spūalia pcepta pgnoue-
rūt: cordis se medicos pfiteri nō metuit.
dūq; pigmētoz viz nesciūt: videri medici
carnis nō erubescūt. Sz qz auctore deo ad
religiōis reuerentiā omē taz pntis seculi
culmē inclināt: sunt nōnulli q intra sanc-
tā ecclesiā p specię regiminis gloriā affec-
tāt honoris. videri doctores appetūt. trā-
scēdere ceteros pcepiscūt. atq; attestante
veritate primas salutatiōes in foro. prios
in cenis recubūt. primas in cōuentib? ca-
thedras querūt. Qui susceptū cure pasto-
ralis officiū mīstrare digne tāto magi-
ne-
queūt: qđo ad hūilitas magisteriū ex sola
elatiōe puenerūt. Ipsa qppe in magiste-
rio lingua pfundit: qñ aliud discit. & aliud
docet. Cōtra qđ vñs p ppbetā querit: di-
cēs. Ipsi regnauerūt & nō ex me. pncipes
exiterūt & nō pgnoui. Ex se nāq; & nō ex
arbitrio sūmi rectoris regnāt: qui nullis
fulti virtutib?: nequa q vocati: sed sua cu-
A 3

Prædicatione partis libri Pastoralis cure

pidine accēsi: culmē regiminis rapiūt potius: quā assequuntē. Quos tñ intern⁹ iudex: ⁊ puehit ⁊ nescit: qz quos pmittēdo tollerat. pfecto p iudiciū reprobatiōis ignorat. En ad se quibusdā ⁊ post miracula venientibus dicit. Recedite a me oparij iniquitatis. nescio q̄ estis. Pastozū imperitia voce veritatis increpat: cū p pphetā dicit. Ipsi pastozes ignorauerūt intelligentiā. Quos rursus dñs detestatur: dicēs: ⁊ tenētes legē: nescierūt me. Et nesciri ergo se ab eis veritas querit: ⁊ nescire se principatū nescientiū ptestat: qz profecto hi qui ea que sūt dñi nesciūt: a dño nesciunt Paulo attestāte qui ait. Si quis scit ignorat: ignorabit. Que nimirū pastozuz sepe imperitia meritis cōgruit subiectoz: qui quis lumē sciētie sua culpa exigente nō habeāt: districto tñ iudicio agit: vt per eozū ignorantia: hi etiā qui sequunt: offēdāt. Hinc nāq; in euāgelio p semetipsam veritas dicit. Si cecus ceco ducatur prebeat: ambo in foveā cadunt. Hinc psalmista nō optātis animo: sed pphetātis ministerio denūciat: dicēs. Obscurent oculi eozū ne videāt. ⁊ dorsum eozū semp incurua. Oculi quippe sunt q̄ in ipsa honoris sumi facie positi: puidendi itineris officii susceperunt. Quib⁹ hi nimirū qui subsequunt inherēt. dorsa nominant. Obscuratis ergo oculis dorsu insectant: qz cuz lumē sciētie perdunt: qui pceunt: pfecto ad portāda peccatozū onera curuant qui sequuntur.

De locū regiminis subeant qui viuēdo nō perficiunt que meditando didicerūt. Cap. II.

E sunt nōnulli q̄ solerti cura spūalia pcepta pscrutant: sed q̄ intelligēdo penetrāt: viuēdo cōculcāt. repēte docēt que nō ope sed meditatione didicerūt. ⁊ qd̄ verbis predicāt: morib⁹ impugnat. Quō fit vt cum pastoz per abrupta graditur. ad precipitium grex sequatur. Hinc nāq; domi-

nus per prophetā contra contēptibilē pastozum scientiā querit: dicens. Cum ipsi limpidissimā aquā hiberitis: reliquā pedibus nostris turbabitis ⁊ oues mee: que cōculcata pedibus nostris fuerant: pascebāt ⁊ q̄ pedes nostri turbauerant: hec bibebāt. Aquā quippe limpidissimā pastozes bibūt: cū fluenta veritatis recte intelligētes hauriūt. Sed eandē aquam pedibus turbare est sancte meditatiōis studia male viuēdo corūperē. Aquā scz eozum turbatā pedibus oues bibunt: cum subiecti quoz nō sectantur verba que audiūt: sed sola q̄ cōspiciūt exēpla prauitatis imitantur. Qui cū dicta sūt qz p opa puerunt. quasi corruptis fontib⁹ in potib⁹ lutū sumūt. Hinc quoq; scriptū est in ppheta de sacerdotib⁹. Causa ruine populi sacerdotib⁹ mali Hinc rursus dñs de sacerdotib⁹ p prophetā dicit. Facti sūt domus israel in offendiculuꝝ iniquitatis. Nemo quippe ampli⁹ in ecclesia nocet: quā qui puerse agēs: nomē vel ordinē sanctitatis habet. Delinquentē nāq; hunc redarguere null⁹ presumit: ⁊ in exemplū culpa vehementer extēditur. qñ p reuerentia ordinis peccatoꝝ honorat. Indigni autē quisq; tanti reat⁹. pōdera fugerēt. si veritatis sententiā sollicita cordis aure: intentione pensarēt que ait. q̄ scādāliauerit vnus de pusillis istis. qui in me credūt: expedit ei vt suspēdat mola asinaria in collo ei⁹. et demergat in profundū maris. Per mola quippe asinaria secularis vite circuit⁹ ac labor expūnit. ⁊ per pfundum maris extrema dānatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciē deduct⁹ vel verbo ceteros destruit vel exēplo: melius pfecto fuserat vt hūc ad mortē sub exteriori habitu. terrena acta stringerēt: quā sacra officia in culpa ceteris imitabilem demōstrarēt: quia nimirum si solus caderet vt cūq; hūc tollerabilioꝝ inferni pena cruciaret.

De pondere regiminis. et qd̄ aduersa queq; despiciēda sūt p sp̄era vero formidāda. Cap. III.

Hec itaq; breuiter dixim⁹ vt q̄
tū sit pōdus regiminis mōstre-
mus. ne temerare sacra regimi-
nari si quis his impar ē: audeat
et per concupiscentiā culminis ducati su-
scipiat perditionis. Hinc enī pie Jacob⁹
prohibet: dicens. Nolite plures magistri
fieri fratres mei. Hinc ipse dei hominūq;
mediator: regnū pcipere vitauit in terris
qui supernorū quoq; spiritūū sententiam
sensumq; transcendē: ante secula regnat
in celis. Scriptū quippe est Iesus cū cog-
nouisset quia vēturi essent: vt caperēt euz
et facerent eū regem: fugit iterū in montē
ipse solus. Quis enī principari homini-
bus tā sine culpa potuisset: quaz is q̄ hos
nimirū regeret: quos ipse creauerat. Sed
quia iccirco in carne apparuit vt non so-
lum nos p passionē redimeret verū etiam
per cōuerationē doceret: exemplum se se
quētibus prebēs: rex fieri noluit. ad cru-
cis vero patibulū sponte peruenit. oblatā
gloriā culminis sagit. penaz obprobriose
mortis appetit vt membra eius videlicet
discerēt fauoles nū di fugeret: terrores mi-
nime timere: pueritate aduersa diligere:
p̄sp̄era formidando declinare: quia et illa
sepe per timores cor coinquinant: et illa p
dolorē purgant. In istis se anim⁹ erigit:
in illis autē: etiā si quādo exerxit se ster-
nit. In istis se se homo obliuiscit i illis ve-
ro ad sui memoriā nolēs etiā coactusq; re-
uocat. in istis sepe et ante acta bona depe-
reunt. in illis autē longi queq; temporis
admissa tergunt. Itā plerūq; aduersitatil
magisterio sub disciplina cor p̄mittit. Quō
si ad regiminis culmē: eruperit in elatiōe:
p̄tinus vsū glorie p̄mutatur. Sic Saul
qui indignū se prius considerās: fugerat:
mox vt regni gubernacula percepit: intu-
muit. Honorari nāq; corā populo cupiēs
dum reprehendī publice noluit. ipsum q̄
eum in regē vnixerat occidit. Sic dauid.
auctoris iudicio p̄pene in cunctis actibus
placens: mox vt p̄ssure pondere caruit
in tumorem vulneris erupit. Factusq; est
in morte Arie crudeliter rigidus: quia in

appetitu femine eneruiter est fluxus. Et
qui malis ante nouerat pie parcere. in bo-
norum quoq; nece post didicit sine obsta-
culo retractionis anhelare. Prius quip-
pe ferire deprehensum persecutorē noluit
et post cum dāno desudantis exercitus est
am deuotū militem extinxit. quē profecto
ab electorum numero culpa longius ra-
peret. nisi hunc ad veniam flagella reuo-
cassent.

Quō plerumq; occupatio re-
giminis soliditatem mentis dis-
sipet.

Cap. III.

Ep̄e suscepta cura regiminis cor
per diuersa diuerberat et impar
quisq; inuenitur ad singula: dū
confusa mēte diuiditur ad mul-
ta. Unde quidā sapiens p̄uide prohibet
dicens. Fili ne in multis sint actus tui: q̄
videlicet nequaquā plene in vniuscuius-
q; operis ratione colligitur: dum mens p
diuersa partitur. Cumq; foras per insolē-
tem curam trahitur. a timoris intimi sol-
licitate vacuatur. Sit in exteriorū dispositi-
one sollicita. et sui solummodo ignara scit
multa cogitare se nesciens. Itā quis plus
q̄ necesse est. se exterioribus implicat q̄
occupata in itinere obliuiscitur quo tēde-
bat. ita v̄a studio sue inquisitionis alie-
na: ne ipsa quidē que patitur dāna confi-
deret. et p̄ quāta delinquat: ignoret. Ne-
q; enī peccare se Ezechias credidit cū ve-
nientibus ad se alienigenis cellas aroma-
tum ostēdit: sed in dānatione secuturē p̄-
lis. ex eo irā iudicis pertulit: quod se face-
re licenter estimauit. Sepe dum multa
suppetunt. dumq; agi possunt que subie-
cti: quia ad acta sunt q̄ mirentur: in cogi-
tatione se animus eleuat: sed plene in se-
iram iudicis p̄uocat. quāuis per iniqua
opera foras non erumpat. Iustus quippe
est qui iudicat. inuis quod iudicatur.
Cū ergo in corde delinquimus. latet ho-
mines qd apud nos agim⁹: s; tū ip̄o iudice
ce teste peccamus. Itaq; enim rex Babilō-
ni

lonie tunc reus de elatione extitit cum ad elationis verba peruenit. Quippe qui ore prophetico et ante eum ad elationem tacuit: sententiam reprobationis audiuit. Culpam namque perpetrare superbie iam ante detulerat: qui omnipotentem deum: quem se offeruisse reppe- rit: cunctis subsequens predicauit. Sed post hec successu sue potestatis elatus est dum magna se fecisse gauderet: cunctis prius in cogitatione se pretulit: et post adhuc ty- midus dixit: *Honec est Babylon magna: que ego edificavi in domum regni: et in roborum fortitudinis mee: et in gloria decoris mei: Que videlicet vox illius ire vindi- cta aperte perculit: que occulta elatio ac- cendit. Hanc districtus iudex prius inuisibi- liter vidit: quod post publice ferendo repre- hendit. Tunc et in irrationale hanc animal ver- tit: ab humana societate sepauit: agri be- stis mutata mente conuertit: ut districto vi- delicet iustoque iudicio homo quoque esse per- deret: que magnam se ultra hoies estimasset. Hec itaque profectus non potestate reprehendimus: sed ab appetitu illius cordis infirmitate munimur: ne imperfecti quis culmen arripere regimini audeat: et qui in plantis stantes titubant: in precipiti pedem ponant.*

*De illis qui exemplo ceteris p-
desse possunt: sed quietem propriam
sectando dimittunt.* **Cap. V.**

Nam sunt nonnulli qui eximia vir-
tutum dona percipiunt: et per ex-
citacione ceterorum magnis mune-
ribus exaltant. Qui studio ca-
sitatis mundi abstinentie roborum validi: do-
ctrine dapibus referti: patientie loganimitate
humiles: auctoritatis fortitudine ere-
cti: pietatis gratia benigni: iusticie seueri-
tate districti sunt. Qui nimirum culmen re-
giminum si vocati: suscipe rennuunt: ipsa sibi
plerumque dona adimunt: que non pro se tantum-
modo: sed etiam pro alijs acceperunt. Quos
sua et non aliorum lucra cogitant: ipsi se que pro
uata habere appetunt: bonis priuant. Hinc
namque ad discipulos veritas dicit: *Non po-
test ciuitas abscondi supra montem posita: ne*

que accendat lucernam: et ponat eam sub mo-
dio: sed supra candelabrum ut luceat omnibus
qui in domo sunt. Hinc Petro ait: *Symon
iobannis amas me? Qui cum se amare petri-
nus respondisset: audiuit. Si diligis me:
pascere oues meas. Si ergo dilectionis est te-
stimonium cura pastoris: quibus virtutibus
pollens: gregem dei rennuunt pascere: pasto-
re summum quincum non amare. Hinc Paulus
dicit: Si christus pro omnibus mortuus est: quod
omnes mortui sunt: et pro omnibus mortuus est: su-
perest: ut qui viuunt: iam non sibi viuunt: sed ei
qui pro ipsis mortuus est: et resurrexit. Hinc
Moyses ait: *Troxem fratris sine filiis de-
functi: superstes frater accipiat: atque ad no-
men fratris filios gignat. Quam si accipere
forte rennuerit: huic in faciem mulier expuat:
vnumque ei pedem propinquum discalciet: eiusque
habitaculi domus discalcietur vocet. Fra-
ter quippe defuncti: ille est: qui post resur-
rectionis gloriam apperit dicit: *Ite nuncias
te fratris meis. Qui quasi sine filiis obi-
it: quia adhuc electorum suorum numerum non
impleuit. Huius scilicet proximum frater superstes
fortiri precipit: quod dignum profecto est ut cura
secundum ecclesie ei qui hanc bene regere sualet
imponat: cui nocenti in faciem mulier expu-
it: quod quisque ex muneribus: que percepit
prodesse alijs non curat: bonis que ei secundum ec-
clesiam exprobrat: ei quasi in faciem saluam ta-
ctat. Cui ex vno pedem calciamentum tollit:
ut discalcietur domus eius vocet. Scriptum
quippe est. *Calcietur pedes in preparacione
euangelij pacis. Si ergo ut nostram: sic cura
proximi gerimus: vtrumque pedem per calcia-
mentum munimur. Qui vero suam cogitacionem
vilitatem proximorum negligit: quasi vnum pedis
calciamentum cum dedecore amittit. Sic itaque
nonnulli que magnis: ut diximus: muneribus
ditati: dum solius contemplacionis studijs in-
ardescunt: parere vilitati in proximorum pres-
dicacione refugiunt: secretum quietis diligunt:
secessum specularionis petunt. De quo si di-
stricte iudicent: ex tantis proculdubio rei
sunt: quantis venientes ad publicum prodesse
potuerunt. Quam enim mente is qui primis
pro futurum enitesceret: vilitati ceterorum se****

cretū pponit suū: qñ ipse sumi patris vni-
genitus vt multis pdesset: de sinu patris
egressus est ad publicū nostrū.

¶ Vere humilis diuinis nō
reluctet iudicijs: **¶** Cap. VI.

Q sunt nōnulli qui ex sola hu-
militate refugiūt: ne eis quib?
se impares estimāt: preferant.
Quoz pfecto humilitas: si ce-
teris virtutib? cingit: tūc ante oculos ve-
ra est cū ad respuendū hoc qđ vtiliter sub-
ire precipit: pertinax nō est. Necq; em̄ ve-
re est humilis: q̄ superni nutus arbitriū:
vt pcesse debeat: intelligit: et tū pcesse
p̄temnit. Sed diuinis dispositiōibus sub-
ditus: atq; a vicio oblitinariōis alien?
cū sibi regiminis culmen imperat: si iam do-
nis p̄uentus est: quibus et alijs p̄fit: et ex
corde debet fugere: et inuitus obedire.

¶ officij predicatiōis ab ali-
quibus laudabiliter petat: ad
quod alij coacti pertrahunt.

Capitulum. VII.

Quis nonnunq̄ predicatiōis
officiū: et nōnulli laudabiliter
appetit: et ad hoc nōnulli lau-
dabiliter coacti pertrahunt: qđ
illiquide noscūt: si duoz p̄betarū facta
pensamus: quoz vnus vt ad predicandū
mitti debuisset: sp̄ore se prebuit: quo tñ al-
ter pergere cū pauore recusauit. Esaias
quisp̄pe dño querētī. quē mitteret: vltro se
obtulit dicens: Ecce ego: mitte me: Hiere-
mias aut̄ mittit: et tñ ne mitti debeat: hu-
militer reluctat dicens: **N**a a dñe deus:
ecce nescio loqui: qz puer ego sum. En ab
vtrisq; exterius diuersa vox pdijt: sed nō
a diuerso fonte dilectiōis emanauit. Duo
quippe sūt p̄cepta charitatis dei v3 amor
et p̄mi. Per actiua igit̄ vitā pdesse p-
rimis cupiēs Esaias officij predicatiōis
appetit: per cōtemplatiua vero Hieremi-
as amorē pditoris sedule inherere deside-
rās: ne mitti debeat ad predicandū p̄tra-
dicit. **¶** Ad ergo laudabiliter alter appeti-

it: hoc laudabiliter alter expauit. Ille ne
tacite p̄templatiōis lucra loquēdo perde-
ret. Ille ne dāna studiosi op̄is tacēdo sen-
tiret. Sed hoc in vtrisq; subtiliter est in-
tuendū: qz et is qui recusauit: plane nō re-
stitit: et is qui mitti noluit: ante se per al-
taris calculū purgatū vidit: ne aut nō pur-
gatus adire quisq; sacra misteria aud: at:
aut quē superna gratia eligit: sub humi-
litate specie superbe cōtradicat. Quia
igit̄ valde difficile est: purgatū se quēlibz
posse cognoscere: predicatiōis officij tut-
us declinat. Nec tamē declinari: vt dixi-
mus: debet pertinaciter: cū ad suscipien-
dū hoc signa volūtas agnoscit. **¶** Moy-
ses vtrūq; miro ope expleuit: qui pcesse
tāte multitudinē: et noluit: et obediuit. Su-
perbus em̄ fortasse esset: si ducatu pleb̄is
innumere sine trepidatiōe susciperet. Et
rursum supbus existeret: si auctoris impe-
rio obedire recusaret. Atrobisq; ergo hu-
mili: et vrobisq; subiectus: sed p̄se popu-
lis semetip̄m metiendo noluit: et tamē de
imperātis viribus presumēdo consensit.
Hinc ergo: hī c̄q; precipites colligāt: cū
quāta culpa ex appetitu p̄prio ceteris p̄-
ferri nō metuūt: si sancti viri plebium duc-
atū suscipere: deo etiā iubente timuerūt.
Moyse suadente dño trepidat: et infra-
mitus quisq; vt honoris on? percipiat: an-
belat: et qui ad casum valde vget ex p̄o-
p̄is: humerū libenter opprimendū pon-
deribus submittit alienis: que egit: ferre
nō valet et auget quod portet.

¶ De his qui pcesse cupiscūt
et ad vsum sui libidinis instru-
mentū apostolici sermonis arri-
piunt: **¶** Capitulū. VIII.

Queris vero qui pcesse cōcu-
piscūt ad vsum sue libidinis in-
strumentū apl̄ici sermonis arri-
piūt: qui ait: Si quis ep̄atū de-
siderat: bonū opus desiderat. Qui tamē
laudās desiderū: in pauore verit̄ prin?
qđ laudant: cū repente subijgit. **¶** Por-
tet autē efm̄ irreprehensibile esse. Cūq;

Prime partis libri Pastoralis cure

virtutū necessaria subsequēter enumerat: que sit irreprehensibilitas ipsa manifestat. Et fauet ergo desiderio: et terret ex precepto. Ac si aperte dicat: Laudo quod queritis: sed prius discite quod queratis: ne dum vosmetipsos metiri negligitis: tanto fedius vestra reprehensibilitas appareat: quanto et a cunctis conspici in honoris arce festinat. Magnus enim regēdi artifex favoribus impellit: terroribus retrahit: ut auditores suos: et descripto irreprehensibilitatis culmine restringat a supbia: et officium laudando quod querit componat ad vitam. Quāvis notandum quod illo in tempore dicit: quod quisquis plebibus perat: primum ad martyrii tormenta ducebat. Tūc ergo laudabile fuit episcopus querere quam per hunc dubium non erat ad suppelicia grauiora peruenire. Si enim ipsum quoque episcopus officium boni operis expressione diffinit: cum dicit: Si quis episcopatum deserat: bonum opus desiderat. Ipse ergo sibi testis est quod episcopatum non appetit: qui non per hunc bonum operis ministerium: sed honoris gloriam querit. Sacrum quippe officium non solum non diligit: sed omnino nescit: qui ad culmine regiminis anhelans: in occulta meditatione ceterorum subiectione paciscit: laude propria letat: ad honorem eorum eleuat: rerum affluentium abundantia exultat. Mundi ergo lucrum querit sub eius honoris specie: quo mundi destrui lucra de buerunt. Cunctis mens humilitatis culmine arripere ad elationem cogitat: quod foris appetit: intus immutat.

Qui mens preesse volentium si cta sibi bonorum operum permissione blandiat.

Cap. IX.

Ed plerumque hi qui subire magistrum pastorale cupiunt: non vulta quod bona opera alio proponunt. Et quis hoc elationis intentione appetat: operaturos tamen se magna pertractat. Fitque ut aliud intus intentio subprimat: aliud tractatus alio superficies cogitationis ostendat. Vnde sepe de se mens ipsa sibi mentit: et fingit se de bono opere amare quod non amat: de mundi autem gloria non amare quod

amat. Qui principari appetens sit ad hoc pauida: cum querit: audax: cum peruenit. Tendens enim: ne non pueniat: trepidat. Sed repete perueniens: iure sibi hoc debitum: ad quod peruenit: putat. Cunctis percepti principatus officio perfrui seculariter ceperit libere obliuiscit: quicquid religiose cogitauit. Si necesse est ut cum cogitatio extra usum dicit: prius mens oculus ad operam transacta reuocet: ac penset quod quod subiectus egerit: et repente cognoscit si flatu bona agere: que proposuerat: possit: quod nequaquam valet in colmine humilitate discere: qui in imis positus non desistit super bire. Nescit laudem: cum suppetit: fugere: quod ad hanc vidit cum deesset anhelare. Ille quod vincere auaricia potest: quod ad multorum sustentationem redditus: cui sufficere propria: nec soli potuerit. Ex ante acta ergo se vita vniuersis inueniat: ne in appetitu se culmine imago cogitationis illudat: quod uis plerumque in occupatione regiminis: ipse quoque boni operis usus perdit: qui intransmittitate tenebat: quod quieto mari recte nauem et imperitus dirigit: turbatis autem temporibus fluctibus: etiam peritus se nauis confundit. Quid namque est potestas culmine: nisi tempestas maris? In qua cogitationum pellis semper nauis cordis quatit: huc illucque incessanter impellit: ut per repetitum nos excessus oris et operis quasi per obuia: tiam sara frangat. Inter hec itaque quod sequendum est: et quod tenendum est: nisi ut virtutibus pollens: coactus ad regimen veniat. virtutibus vacuus: nec coactus accedat. Ille si non renitit: caueat ne acceptam pecuniam in sudarium ligans: de eius oculatatione iudicet. Pecuniam quippe in sudario ligare est: percepta dona sub ocio lenti corporis abscondere. At contra iste cum regimen appetit: attendat: ne per exemplum prauis operis phariseorum more: ad ingressum regni tendentibus obstaculum fiat: quod iuxta magistrum vocem: nec ipsi intrant: nec alios intrare permittunt. Qui considerandum quoque est: quod cum cam populi electus presul suscipit: quasi ad egrum medicus accedit. Si ergo in eis opere adhuc passio

Beati Gregorij pape Cap. X XI

nes viuunt: qua p̄sumptiōe percussū mede
ri p̄perat: qui in facie vulnus portat.

**Qualis quisq; ad regimē ve
nire debeat: Capitulū. X.**

Tale igit̄ modis omnibus debet
ad exemplū viuēdi pertrahi: q̄
in cunctis carnis passionib; mo
riens: iā spiritualiter viuunt: q̄ p̄

spera mūdī post ponit: qui nulla aduersa
p̄rtimescit: qui sola interna desiderat: cu
ius intentiōi bene cōgruens: nec oīno cor
pus per imbecillitatē: nec valde per cōm
meltā repugnat sp̄s: qui ad aliena cupiē
da nō ducit: sed p̄p̄ia largiter qui per p̄te
ratis viscera citius ad ignoscendū flectit:
sed nūq; plus quā decz ignoscēs: ab arce
rectitudinis inclināt: q̄ nllā illicita p̄perat
s; perpetrata ab alijs: vt p̄p̄ia deplorat:
q̄ ex affectu cordis aliene infirmitati p̄pati
tur: sicq; in bonis p̄ximi sicut in suis p̄fe
ctibus letat. Qui ita se imitabilē ceteris
in cunctis: que agit: insinuat: vt inter eos
nō habeat: qd̄ saltē de trāfactis erubescat

Qui sic studet viuere: vt p̄ximoz qz corz
da arentia doctrine valeat fluētis irrigare
qui oratiōis vsu r̄ exprimēto iam didicit:
qd̄ obtinere a dño que poposcerit: possit.

Cui per effectus vocē iā quasi specialiter
dicat. Adhuc loquēte te dicā: ecce adsum.

Si em̄ fortasse qd̄ ventat: vt p̄ se ad inter
cedendū: nos apud potentē quempiā viz
qui sibi iratus: nobis vero est incognitus
dicat: p̄tinus respōdemus. Ad interce
dendū venire nō possumus: qz familiarit
tatis eius noticiā non habemus. Si ergo

homo apud hominē de quo mīme presu
mit fieri intercessor erubescit: qua mente
apud dñi intercessiōis locū p̄ populo arri
pit: qui familiarē se eius gr̄e esse per vite
meritū nescit: aut ab eo qud̄ alijs veniam
postulat: qui vtrū sibi sit placat; ignozat.

Qua in re est adhuc aliud solliciti; formi
dandū: ne qui placare posse irā credit hāc
sp̄e ex p̄p̄io reatu mereat. Cuncti em̄ li
quido nouimus: qz cū is: qui displicet: ad
intercedendū mittit: irati anim; ad detes
tiora puocat: qui ergo adhuc desiderijs

terrenis astringit: caueat ne districti in se
irā iudicis grauius accēdens: dū loco des
lectat glorie: fiat subditis auctoz ruine.
Solertter ergo se quisq; metiat: ne locū re
giminis assumere audeat: si qd̄ in se viriū
damnabiliter regnat: ne is quē crimē de
p̄rauat propriū: intercessor fieri appetat p̄
culpīs aliozum.

**Qualē se regens debeat ex
hibere: r̄ sine vicio corporis esse.**

Capitulum. XI.

Tunc etem̄ sup̄na voce ad Moy
sen dicit: Loquere ad Aaron
Homo de semine tuo per fami
lias: q̄ habuerit maculā nō of

feret panes deo suo: nec accedet ad misse
riū eius. Ubi r̄ repente subiungit. Si ce
cus fuerit: si claudus: si vel paruo vel grā
di: r̄ torto naso: si fracto pede: si manu: si
gibbus: si lippus: si albuginem habēs in
oculo: si iugē scabiē: si impetiginē: in cor
pore vel ponderosus. Cecus quippe est q̄
sup̄ne lumen cōtemplatiōis ignozat: qui
p̄ntis vite tenebris pressus: dū venturas
lucē nequaq; diligēdo cōspicit: quo egres
sum opis porrigat nescit. Idinc etem̄ pro
phetate Anna dicit. Pedes sanctorz suo
rū seruabit: r̄ impij in tenebris cōticefēt

Claudus vero est: qui quidē quo perge
re debeat aspicit: sed per infirmitatē men
tis vite vias perfecte nō valet tenere quā
videt: qz ad virtutis statū: dū fluxa p̄uera
donō erigit: q̄ desiderij innitit: illuc gres
sus opis efficaciter nō sequit̄. Idinc etem̄

Paulus dicit. Remissas man; r̄ dissolu
ta genua erigite: r̄ gress; rectos facite pe
dibus vris: vt nō claudicās erret: magis
autē sanet. Paruo autē naso est: q̄ ad tenē
dā mensurā discretiōis idone; nō est: na
so quippe odores fetozesq; discernimus.

Recte ergo per nassū discretiō exprimit: p̄
quā virtutes eligim;: delicta reprobam;
vñ r̄ in laude sp̄ose dicit: Nasus tu; sicut
turris q̄ est in libano: qz nimiz sc̄ta ecclia
q̄ ex causis singulis tētamēta p̄deat: p̄ di
cretionē sp̄icit: r̄ v̄tura vicioz bella ex
alto deprehendit. Sed sunt nonnulli qui

Prime partis libri Pastoralis cure

dum se estimari hebetes nolūt: sepe se in quibusdā inq̄sitionib⁹ pl⁹ q̄ necesse ē ex-
ercentel. ex nimia subtilitate fallunt. An
de hic quoq; subdīf. vel grandi vel torto
naso. Masus eteni grādis ⁊ torz⁹ est. dis-
cretionis subtilitas imoderata. que dum
pl⁹ q̄ decz excreuerit actiōis sue rectitudi-
nē ipsa cofundit. Fracto autem pede vel
manu est. qui viā dei p̄gere oīno non va-
let. atq; a bonis actib⁹ fundit⁹ exfors va-
cat quaten⁹ hoc nō vt claudus saltē cum
infirmirate teneat. sed ab his omnimodo
alien⁹ existat. Sib⁹ vero est quē terre-
ne sollicitudinis pōdus deprimit. ne vnq̄
ad supna respiciat: sed solis his: que infi-
mis calcant: intēdat q̄ ⁊ si quando aliqd
ex bono patrie celestis audierit. ad hoc ni-
mirū p̄uerie cōsuetudinis pōdere graua-
tus: cordis faciē nō attollit qz cogitatio-
nis statū erigere nō valet. quem terrene
vltus sollicitudinis curū tenet. Ex horū
quippe specie psalmista dicit. Incuruat⁹
sum: ⁊ hūiliat⁹ sum vsq; quaq;. Quorū
culpā quoq; p̄ semetip̄am veritas repro-
bās ait. Semē autē qd̄ in spinis cecidit.
Hi sūt q̄ audierūt verbū ⁊ a sollicitudini-
bus ⁊ vltijs ⁊ voluptatib⁹ vite euntes
suffocant. ⁊ nō referūt fructū. Lipp⁹ ve-
ro est. cui⁹ quidē ingeniū ad cognitionez
veritatis emicat. sed tñ hoc carnalia opa
obscurāt. In lippis q̄ppe oculis pupille
sane sunt. s; hūore defluente infirmātes.
palpebre grossescūt. quarū qz infusiōe cre-
bro oculis atterit. etiā acies pupille vitia-
tur. Et sunt nōnulli quoz sensū carnalis
vite opatio sautiat q̄ videre recta subtilitē
p̄ ingeniū poterāt: s; vsu prauoz actūz
calligāt. Lipp⁹ itaq; ē. cui⁹ sensus natu-
ra exaruit. s; p̄uerfatiōis prauitas p̄sūdit
Cui bñ p̄ angelū dī. Collirio inūge ocu-
los tuos vt videas. Collirio q̄ppe oculos
inungim⁹ vt videam⁹. cū ad p̄gnoscendā
veri luminis claritatē itellect⁹ nostri acie
medicamine bone opatiōis adiuuam⁹.
Albuginē vero h; i oculo q̄ veritatis lu-
cē videre nō sinit qz arrogātia sapiētie sē-
sum iusticie cecat. Pupilla nāq; oculi ni-

gra videt. albuginē tollerās nihil videt.
qz vicz sensus hūane cogitationis. si stul-
tum. si se peccatorēq; intelligit. p̄templa-
tionē intine claritatis apprehēdit. Et s̄
candorē sibi iusticie seu sapiētie tribuit a
luce se supne p̄tēplationis excludit. ⁊ eo
claritatē vel luminis nequaq; penetrat. q̄
se apud se p̄ arrogātia exaltat. sicut de q̄
busdā dicit. Dicētes enī se esse sapientes
stulti facti sunt. Jugē vero habet scabies
cui carnis petulātia sine cessatione domi-
nat. In scabie eteni feruor vlticrū ad cus-
tem trahitur p̄ quā recte luxuria designa-
tur. qz si cordis tēratio vsq; ad opationez
p̄siliit: nimirū feruor intim⁹ vsq; ad cutis
scabiē prorūpit. Et foras tā corpus sauti-
at: qz dū in cogitatiōe voluptas nō reprē-
mitur. etiā in actiōe dñatur. quasi enī cutis
pruriginē Paul⁹ curabat abstergere: cū
dicebat. Tēratio vos nō apprehendat
nisi humana. Ac si aperte diceret. Huma-
num quidē est in corde tērationē perpeti
demoniacū vero est. tērationis certamine
⁊ in operatione superari. Impetiginem
quoq; habet in corpore. si quis auaricia
vastatur in mente. Que si in paruis non
cōpescitur. nimirū sine mensura dilata-
t. Impetigo quippe sine dolore corpus oc-
cupat: ⁊ absq; occupati tedio exerescens:
mēbrozū decorē sedat: quia ⁊ auaricia cas-
pti animū dum quasi delectat exulcerat.
vnde adipiscēda queq; cogitationi obicit
⁊ ad inimicitias accendit: ⁊ dolorē in vul-
nere non facit quia est uanti animo ex cul-
pa habundantiaz promittit. Sed decor
mēbrozū perditur: quia altarum quoq;
virtutū per hanc pulchritudo deprauat.
⁊ quasi totum corpus exasperat: quia per
vniuersa vitia animam subplātat. Paul⁹
lo attestante qui ait: radix omnium malo-
rum est cupiditas. Ponderosus vero
est: qui turpitudinem nō exercet opere: s;
tamen ab hac cogitatione continua. sine
moderatione grauatur in mente. Qui
nequaq; quidem vsq; ad opus nephari-
uz rapitur: sed eius animus voluptate lu-
xurie sine vilo repugnatiōis stimulo dele-

etatur. Uicium quippe est ponderis: cum humor viscerum ad virilia labitur: que profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est: qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens pondus turpitudinis gestat in corde. Et quamvis prava non exerceat opere ab his tamen non euellit mente: nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere: quia grauat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vicio subicit: panes domino offerre prohibet: ne profecto diluere aliena delicta non valeat is que adhuc propria deuant.

Explicit prima pars.

Incipit secunda pars: docens qualiter viuere debeat in officio pastoralis: is qui ad illud digne peruenit.

De qualitatibus digni pastoris collectim enumerat is:

Capitulum primum.

Quia igitur paucis ad pastoralis magisterium dignus: qualiter veniat: atque hoc indignus qualiter pertimescat ostendimus: nunc is qui ad illud digne peruenit in eo qualiter viuere debeat demonstramus. Tantum debet actionem populi actio transcendere presulis: quantum distare solet a grege vita pastoris. Quod namque ut in mentis se sollicito studeat quanta tenende rectitudinis necessitudine constringit: sub cuius estimatione populus grex vocatur. Sic ergo necesse est cogitatione mundus: actione precipuus: discretus in silentio: utilis in verbo: singulis compassione proximis: precucis contemplatione suspensus: bene agentibus per humilitatem socius: contra delinquentium vicia per zelum iusticie erectus: internorum curam in exteriorum occupatione non minuens: exteriorum prouidentiam in internorum sollicitudine non relinquens. Sed hec que breuiter enumeran-

do perstrinximus: paulo latius replicando disseramus.

Rector pastoralis semper debeat esse cogitatione mundus:

Capitulum II.

Rector semper cogitatione sit mundus: quatenus nulla hunc immundicia polluat: qui hoc suscipit officij: ut in alienis quoque cordibus pollutiois maculas tergat: quia necesse est ut esse munda studeat manus: que diluere sozdes curat alienas: ne tacta queque deterius inquinat: si sordida insequens lutum tenet. Hinc namque per prophetam dicitur: Munda vasa domini. Vni etenim vasa ferunt: qui porrimoz animas ad interna sacraria perducendas in sue conuersationis fide suscipiunt. Apud semetipsos ergo quantum debeant mundari conspiciant: qui ad eternitatis templum vasa viuientia in sinu proprie sponsonis portant. Hinc namque diuina voce precipitur: ut in caron pectore rationale iudicij victris ligantibus imprimat: quatenus sacerdotale cor: nequaquam cogitationes fluxe possideant: sed ratio sola constringat. Hec indiscretum quid vel inutile cogitet: qui ad exemplum alijs constitutus ex grauitate vite semper debet ostendere: quantum in pectore ratione portet. In quo etiam rationali vigilanter adiungitur: ut duodecim patriarcharum nomina describant. Ascriptos etenim patres semper in pectore ferre est: antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur: cum exempla patrum precedentium indefinenter intuet: cum sanctorum vestigia sine concessione considerat: et cogitationes illicitas deprimite extra ordinis limite operis pedem tenat. Quod bene etiam rationale iudicij vocatur: quia debet rector subtili semper examine bona malaque discernere: et que vel quibus: quando vel qualiter congruant: studiose cogitare: nihilque proprium querere: sed sua comoda propinquo bona deputare. Unde illic scriptum est. Pones autem in ra-

Secunde partis libri Pastoralis cure

tionale iudicij doctrinam et veritatē: que erūt in pectore aaron quādo ingredit̄ corā domino: et gestabit iudiciū filioꝝ israel in pectore suo: in conspectu dñi semper. Sacerdotē quippe iudiciū filioꝝ israel in pectore corā domino cōspectu gestare est subiectoꝝ causam p sola interni iudicis intentiōe discutere: vt nihil se ei humanitatis admisceat: in hoc qđ diuina propostus vice dispensat: nec cor rectoris studia priuatus dolor exasperet. Cūq; contra aliena vicia emulatoꝝ ostendit̄: que sua sunt exequat̄: ne tranquillitatē iudicij aut latentis inuidia maculet: aut preceps ira perturbet: sed dum cōsiderat̄ terror eius: qui super omnia presidet: videlicet iudicis intimi: nō sine magno regant timore subiecti. Qui nimirū timor duz mentē rectoris humiliat purgat: ne hāc aut presumptio spir̄it̄ leuet: aut carnis delectatio inquinet: aut per terrenarū rerū cupidinē importunitas pollute cogitatiōis obscuret. Qui tamen nō pullare rectoris animū nequeunt: sed festinare necesse est: vt repugnantioe vincant: ne viciū quod per suggestio nē temptat: mollitie delectatiōis subigat: cūq; hec ab animo tarde repellit̄ mucrone consensus occidat.

Qui rector semp debeat esse operatione p̄cipuus. **Cap. III.**

Qui rector operatione p̄cipuus vite vias subditis viuendo denunciet: vt grex: qui pastoris vocem moresq; sequit̄: per exempla melius q̄ per verba gradiat̄. Qui etiā loci sui necessitate extigit summa dicere. Hoc eadem necessitate compellit̄ summa mōstrare. Illa nāq; vox libentius auditorū cor penetrat: quā dicentis vita cōmendat: quia qđ loquēdo imperat: ostendendo adiunat: vt fiat. Hinc etiā per p̄phetā d̄r. Sup montē excellū ascēder: tu qui euāgelizās syon: vt videlicet qui celesti predicatiōe vñt ima iam terrenoz operū deserens: in rerū culmine stare videat: tantoq; facilius subditos ad melio-

ra pertrabat: quāto per vite meritū de supernis clamat. Hinc diuina lege armū sacerdos in sacrificiū et dextrū accipit et separatū: vt nō solū sit eius operatio vtilis: sed etiā singularis: nec inter malos tantūmodo: que recta sunt: faciat: sed bene quoq; operates subditos: sicut honore ordis superat: ita etiā moꝝum virtute transcendat. Qui in esu quoq; pectusculū cū armo tribuit: vt qđ de sacrificio precipit̄ sumere: hoc de semetip̄o auctori discat immolare vt non solū pectore que recta sunt cogitet: sed spectatoꝝ suos ad sublimia armo operis inuitet. Nulla p̄sentis vite appetat: nulla pertimescat: blādimēta mūdi respectu intimi terroris despiciat: terroꝝ autē cōsiderato interne dulcedinis blādimēto p̄temnat. Unde superne quoq; vocis ip̄erios: in vtroq; humero sacerdos reuelamine sup humeralis astringit̄: vt cōtra aduersa ac p̄spera virtutū semp ornamento muniat: quaten⁹ iuxta p̄pauli vocem per arma iusticie a dextris sinistrisq; gradies: cū ad sola que āteriora sūt nitit̄: in nullo delectatiōis infime latere flectat. Non hūc p̄spera eleuet: nec aduersa perturbet. Non blāda vsq; ad voluptatē demulceant: nō aspera ad desperationē premāt: vt dū nullis passionibus intentionē mentis humiliat quāta in vtroq; humero sup humeralis pulchritudine tergat ostēdat. Ad recte etiā super humerale ex auro: hiacintho: purpura: distincto: cocco: et torabasso fieri precipit̄: vt quāta sacerdos clarescere virtutū diuersitate debeat demōstret. In sacerdotis quippe habitu ante oīa aurū fulget: vt in eo intellectus sapientie p̄cipaliter emicet. Cui hiacinth⁹ qui aereo colore resplendet: adiungit̄: vt per offit̄ q̄ intelligendo penetrat: nō ad fauores infimos: sed ad amorem celestium surgat: ne dū suis incautus laudib⁹ capite ip̄o etiā veritatis intellectu vacuet. Aureo quoq; atq; hiacintho purpura permisceat vt videlicet sacerdotale cor cū summa que predicat: sperat. In semetip̄o etiā suggestiones vicioꝝ reprimat: eisq; velut ex re-

Beati Gregorij pape Cap. III et IIII

gia potestate contradicat: quatenus nobilitate semp intine regenerandis aspiciat: et celestis regni sibi habitaculum moribus de fendar: de hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicit: Vos autem genus electum: regale sacerdotium De hac quippe potestate qua vicia subijcimus: Johannis voce roboramur: qui ait: Quoties autem receperunt eum: dedit eis potestatem filios dei fieri. Hanc dignitatem fortitudinis: psalmista considerat dicens: Mibi autem nimis honorificati sunt amici tui deus: nimis confortatus est principatus eorum: quia nimirum sanctorum mens principaliter in summis erigit: etiam cum exterius perpeti abiecta cernunt. Auro autem blando ac purpure distinctus cocculus adiungitur: ut ante intimi iudicis oculos omnia virtutum bona ex charitate decorent: et cuncta que coram hominibus rutilant: hec in conspectu occulti arbitri: flamma intimi amoris accendat. Qui scilicet charitas que domini simul ac proximum diligit: quasi ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad auctoris speciem anhelat: ut proximorum curam negligat: vel sic proximorum curam exequitur: ut a diuino amore torpescat: quia vnum horum quodlibet negligit insuper humeralis ornamens habere coctum distinctum nescit. Sed cum mens ad precepta charitatis tendit: restat proculdubio ut per abstinentiam caro maceret: unde et distincta cocco torribissus adiungitur. De terra etenim dissus intenti specie oritur. Et quod per bismum nisi candens decore mundicie corporalis castitas designat. Qui videlicet certa pulchritudini superhumeralis innectitur: quia tunc castimonia ad perfectum mundicie candorem ducit: cum per abstinentiam caro fatigatur. Cumque inter virtutes ceteras etiam afflicte carnis meritum proficit: quasi in diuersa super humeralis specie byssus tota cadescit.

Rector debet esse discretus in silentio: et utilis in verbo:

Capitulum. IIII.

Receptor discretus in silentio: utilis in verbo: ne aut tacenda proferat: aut proferenda reticescat

nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit: ita in discretum silentium hos qui erudiri poterant: in errore derelinquit. Sepe namque rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes loqui libere recta pertimescunt: et iuxta veritatis vocem nequaquam gregis custodie pastorum studio: sed mercenario vice deseruiunt: quia veniente lupum fugiunt: dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per prophetam dominus increpat: dicens: **L**anes muti non valentes latrare. Hinc rursum querit dicens: **N**on ascendistis ex aduerso: neque opposuistis vos murum pro domo israel: ut staretis in filio in die domini. Ex aduerso quippe ascendere est: pro defensione gregis voce libera huius mundi potestibus contraire. Et in die domini in filio stare est prauis decertantibus ex iusticie amore resistere. Pastori enim recta timuisse dicere quod est aliud quam tacere terga prebuisse. Qui nimirum si pro grege se obijcit: murum pro domo israel hostibus opponit. Hinc rursum delinquenti populo dicit: **P**rophete tui viderunt tibi falsa et stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam: ut te ad penitentiam prouocarent. Prophete quippe in sacro eloquio non quam doctores vocant. Qui dum fugitiua presentia esse iudicant: que sunt ventura manifestant. Quos diuinus sermo falsa videre redarguit: quia dum corpore culpas metunt: incassum delinquentibus promissa securitate blandiunt. Qui iniquitatem peccantium nequaquam aperit: quia ab increpationis voce conticescit. Lanis quippe apertionis est sermo correptionis: quia increpatione culpa detegitur: quam sepe nescit ipse etiam qui perpetravit. Hinc Paulus ait: **E**t potens sit et exhortari in doctrina sana: et eos qui contradicunt redarguere. Hic per Malachiam dicit: **A**bia sacerdotis custodit scientiam: et legem requirit ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Hinc per Esaiam dominus admonet dicens: **C**lama ne cesses: sicut tuba exalta voce tuam. Preconis quippe officium suscipit: quisquis ad sacerdotium accedit: ut ante aduentum iudicis qui terribiliter sequitur: et ipse scilicet clamando gradiat. Sa

Secunde partis libri Pastoralis cufe

cerdos ergo si predicationis est nescius: quod clamoris voce daturus est prece mutus. Hinc est enim quod super pastores primos in linguarum specie spiritus sanctus incedit: quia nimirum quos repleuerit de se protinus loquentes facit. Hinc moysi precipitur ut tabernaculum sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur. ut videlicet voces predicationis habeat ne superni aspectoris iudicium ex silentio ostendat. Scriptus quippe est. Audiatur sonitus quando ingreditur et egreditur sanctorum in conspectu domini et non moriatur. Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur: sed de eo sonitus non auditur: quia traus contra se occultum iudicium erigit. si sine predicationis sonitu incedit. Aperte autem tintinnabula vestimentis illius describunt inserta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere. propheta autem testante qui ait. Sacerdotes tui induantur iusticia. Vestimentis itaque illius tintinnabula inherere ut vite viae eius lingue sonitu ipsa quoque opera sacerdotis clamet. Sed cum rector se ad loquendum preparat sub quanto caute studio loquatur attendat. ne si inordinate ad loquendum rapitur erroris vulnere audientium corda feriant. Et cum fortasse sapiens videri desiderat unitatis copagem insipienter abscidat. Hinc namque veritas dicit. Habete sal in vobis: et pacem habete inter vos. Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur. magnopere meretur. ne eius eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait. Non plus sapere quam oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem. Hinc in sacerdotis veste iuxta divinum vocem tintinnabulis malapunica coniunguntur. Quid enim per malapunica nisi fidei unitas designat. Nam sicut in malo punice una exterius cortice. multa interi granis uniantur. sic innumeros sancte ecclesie populos unitas fidei contingit quos in tus diversitas meritorum tenet. Hec igitur rector incautus ad loquendum proruat. hoc quoque iam premissum. per semetipsum discipu-

lis veritas clamat. Habete sal in vobis et pacem habete inter vos. ac si figurate per habitum sacerdotis dicat Malapunica tintinnabulis iungite: ut per omne quod dicitis provida mente unitatem fidei cauta observatione teneatis. Providendum quoque est sollicita intentione rectoribus. ut ab eis non solum prava nullo modo: sed ne recta qui deum in mente et inordinate proferant: quia sepe discipulorum virtus perditur. cum apud corda audientium loquacitas incauta importunitate levigatur: et auctorem suum hec eadem loquacitas inquinat. que servare auditoribus ad usum profectus ignorat. unde bene per moysen dicitur. Vir qui fluxum seminis paritur immundus erit. In mente quippe audientium semen secutare cogitatio est. auditus qualitas locutionis quod dum per aurem sermo concipitur cogitatio in mente generatur. Unde et ab huius mundi sapientibus predicator egregius semini verbi est vocatur. Qui ergo fluxum seminis sustinet immundus asseritur quia multiloquio subditur. ex eo se inquinat quod si ordinate proferat potest cogitationis edere in audientium corde potus esset. Dumque incautus per loquacitatem vitiat semine fundit. Unde Paulus quoque cum discipulum de instantia predicationis admoneret adiunxit dicens. Testificor coram deo et christo Iesu. qui iudicaturus est vivos et mortuos et adventum ipsius et regnum eius predica verbum ista oportune importune dicitur importune premisit oportune. quia sepe apud auditoris mentem. ipsa sua vitiate se destruit. si habere importunitas oportunitatem nescit.

Rector debeat esse singularis compassione proximus et precunctis contemplatione suspensus.

Cap. V.

Et rector singularis in compassione proximus. sit precunctis contemplatione suspensus. et ut perpleta viscera in se infirmitatem ceterorum transferat. et per speculationis al-

Beati Gregorius pape Cap. V

titudinē . semetipm̄ quoq; inuisibilia ap-
petendo transcēdat ne aut alta petēs pri-
morū infirma despiciat . aut infirmitatib⁹
proximorū congruēs . appetere alta vere-
linquat . Hinc est nāq; q̄ Paul⁹ in para-
disum ducit . celos secreta tertij rūnatur .
z tamē ille inuisibiliū contemplatione su-
spensam ad cubile carnaliū mētis acie re-
uocat: atq; in occultis suis qualiter debe-
ant cōuersari dispēsat . dicens . Propter
fornicationes autē vnusquisq; suā vxorez
habeat: z vnaqueq; suū virū habeat . z v-
ori vir debitū reddat . similiter z vxor vi-
ro . Et paulopost . Nolite fraudari inuicē
nisi forte ad tēpus vt vacetis orationi: et
steriū reuertimini in idipsum . Ecce saꝝ ce-
lestibus secretis inserit . z tamē p̄ conde-
scensionis viscera carnaliū cubile p̄scrutat
Et quē subleuatus ad inuisibilia erigit:
hūc miseratus ad secreta infirmantiū ocu-
lū cordis flectit . Celi cōtēplatione tran-
scēdit nec tamē statū carnaliū sollicitudi-
ne deserit qz cōpage charitatis sūm̄is s̄-
mul z infimis iunctus z in semetipso vir-
tute spūs ad alta valenter rapitur z pieta-
te in alijs equanimiter infirmat . Hinc ete-
rim dicit . Quis infirmat: z ego nō infir-
mor? Quis scādalizatur . z ego nō vroz?
Hinc rursus ait . Factus sum iudēis tāq̄
iudē? . Qd̄ videlicet exhibebat nō amit-
tendo fidē sed ostendendo pietatē: vt in se
personā infidelīū transfīgurās . ex semet-
ipso diceret: qualiter alijs misereri debu-
isset quatenus hoc illis impēderet qd̄ si-
bi ipsi si ira esset impēdi recte voluisset .
Hinc iterū dicit . Siue mente excedimus
deo: siuz sobrii sumus nobis: qz z semetip-
sum nouerat cōtēplādo transcēdere . z
eundē se auditorib⁹ p̄descendo tempare .
Hinc Jacob dño desup̄ inītente z vncto
dorsum lapide ascendētes ac descēdentes
angelos vidit: quia . s . predicatorēs recti
nō solū sursum sanctus caput ecclesie vicz
dñm̄ p̄replādo appetūt sed deorsuz quo-
q; ad mēbra illius miserādo descendunt .
Hinc moyses crebro tabernaculū intrat et
exit . z qui int⁹ in cōtēplationē rapit . so-

ris infirmantiū negotijs vrget . Int⁹ del
archana cōsiderat . foris onera carnalium
portat . Qui de rebus quoq; dubijs sem-
per ad tabernaculū recurrit: corā testamē-
ti archa dñm̄ cōsultat . exem plū p̄culdubio
rectorib⁹ prebēs vt cū foris ambigunt qd̄
disponant ad mentē semp̄ quasi ad taber-
naculū redeāt: z velut corā testamenta ar-
cha dñm̄ consulāt: si de his in quib⁹ dubi-
tant: apud semetipsoz intus sacri eloquijs
paginas requirāt . Hinc ipsa veritas per
suscensionē nostre humanitatis ostēsa no-
bis in monte orationi inheret miracula ī
vrbibus exercet . imitacionis videlicet vīā
bonis rectorib⁹ sternēs: vt si iam sūma cō-
templādo appetūt: necessitatib⁹ tamē in-
firmantiū p̄partēdo misceant: qz tūc ad al-
ta charitatis mirabiliter surgit: cū ad ima
proximorū se misericorditer attrahit . Et
cū benigne descendit ad infimas valētē res-
currit ad sūma . Tales autem sese qui pre-
sunt exhibeāt: quibus subiecti occulta q̄
q; sua . pdere nō erubescāt: vt cum temp-
tationum fluctus paruuli tolerant ad pas-
toris mentē quasi ad matris sinum recur-
rant . Et hoc quod se inquinari pullantis
culpe sordibus preuidēt: exhortatiōis ei⁹
solatio ac lachrimis orationis lauent . vn-
de z ante fores tēpli ad abluendas ingres-
sientū manus: mare enēis id est laterem
duodecim boues portāt . Qui quidem sa-
cie exterius eminēt: sed ex posterioribus
latent . Quid nāq; duodecim hobus nisi
vniuersus pastorū ordo signatur . de qui-
bus paulo disserente lex dicit: nō obrura
bis os boui trituranti . Quorū quidē nos
apta opa cernim⁹ s; apud districtū iudicē
que illos posteri⁹ maneāt in occultis retrū-
butione nescim⁹ . Qui tñ cū p̄descensionis
fide partem vllūēdis primorū cōfessionis
bus preant . velut ante fores tēpli laterē
portāt: vt quisquis intrare eternitatis ia-
nuā nititur . tēptationes suas mēti pasto-
ris indicet: z quasi in bouz latere cogitati-
onis vel operis manus lauet . Et fit plerū-
q; vt dum rectoris animus aliena temp-
tamēta condescēdo cognoscit . auditis etiā

Secunde partis libri Pastoralis cure

am tērationibus ipse pulsetur: qz et hec eadem per quā populi multitudo diluitur. s qua pculdubio lateris inquinat. Nam dū sordes diluentiū suscipit: quasi sue mūdicie serenitatē perdit. Sed hec nequaquā pastori timēda sunt: qz deo subtiliter cuncta pensare tāto facili⁹ a sua eripitur. qz to misericordi⁹ ex aliena tēratione fatigat.

¶ rector debeat esse bene agē. tibus per humilitatez focus et contra delinquētū vitia per zelū iusticie erectus.

Capitulum. VI.

In rector bene agentibus p humilitatē soci⁹ cōtra delinquētū vitia p zelū iusticie erectus ut et bonis in nullo se preferat: et cū p̄auozū culpa exigit: p̄tatem p̄tinus sui prioratus agnoscat: quaten⁹ et honore sub p̄fesso equalē se subditis bene viuētibus putet. et erga queros iura rectitudinis. nō exercere formidet. Nā sicut in libris moralib⁹ dixisse me meminī. Liqueat qd oēs homines natura equales genuit: sed variante meritorū ordine. alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuersitas q̄ accessit ex vitio diuino iudicio dispensat: ut quia omnis homo eque stare nō valet alter regatur ab altero. Unde cuncti que presunt nō in potestate debent ordinis: s; equalitatē pensare cōditionis. Nec p̄ces se hominib⁹ gaudeat sed prodesse. Antiqui etenim patres nostri. nō reges hominum: sed pastores pecozū fuisse memorantur. Et cū domin⁹ Noe filijs eius diceret. crescite et multiplicamini. et replete terram: p̄tinus adiunxit. Et terror vester et tremor sit sup cūcta animātia terre. Quozū videlicet terror ac tremor. quia esse super animātia terre precipitur. p̄fecto sup homines esse phibet. homo quippe animalibus brutis non autē hominib⁹ ceteris natura prelat⁹ est. et iccirco ei dicit: ut ab animalib⁹ et nō ab hominib⁹ times

tur quia cōtra naturā superbire est: ab eqli velle timeri. Et tamen necesse ut rector a subditis timeant quādo ab eis deū minime timeri deprehēdunt: ut humana saltē formidine peccare metuāt: qui diuina iudicia nō formidāt. Nequaquā nāq; p̄positi. ex hoc questito timore supbiūt: in q̄ nō suā gloriā: sed subditozū iusticiam querūt. In eo enī qd metū sibi a p̄se viuētibus exigit. quasi nō hominib⁹: s; animālibus dominant: qz vicz ex qua p̄ bestiales sunt subditi. ex ea debēt etiā formidari laceri substrati. Sed plerūq; rector eo ipso quo ceteris p̄eminet. elatione cogitationis intumescit et dū ad vsū cuncta subiacēt. dū ad votū velociter iussa p̄plentur dū oēs subditi. si qua bene gesta sunt laudib⁹ effert. male autē gestis nulla auctoritate cōtradicit: dū plerūq; laudat et qd reprobare debuerant sednet⁹ ab his q̄ infra suppetit: iug se anim⁹ tollit et dum foras imenso fauore circūdatur int⁹ veritate vacuat: atq; oblitus sui. inuoces se spargit alienas. talēq; se credit qualem se foris audit. nō qualē intus discernere debuit. Subiectos deplect eosq; equales sibi nature ordine nō agnoscit. et quos forte potestatis exceperit. transcendisse se etiā vite meritis credit. Cunctis se existimat ampli⁹ sapere quib⁹ se videt amplius posse. In quodā se quippe cōstituit culmine apud semetipsum: et qui equa ceteris nature cōditione cōstringit. exequo respice: re ceteros dedignat. Sic qz vicq; ad eius similitudinē ducit. de quo scriptū est omne sublime vidit. Et ipse est rex sup vniuersos filios superbie. Qui singulare culmē appetitis et socialē vitā angelozū despiciens: ait. Pōnā sedē meā ad aquilonē et ero similis altissimo. Mirro ergo iudicio intus foueam deiectionis inuenit dū for⁹ se in culmine potestatis extollit. Apostolus te quippe angelo similis efficitur. dū homo hominib⁹ esse similis dedignat. Sic saul post humilitatis meritū: in timorez supbie culmine potestatis excreuit. Per humilitatē quippe prelat⁹ est per super

biam reprobatus domino attestate q̄ ait. Nonne cuz esles paruulus in oculis tuis caput te constitui in tribubus israel Par uulū se in suis prius oculis viderat: s̄ ful tus temporalis potētia iam se paruulus nō videbat. Ceterorū namq; compationi se preferens: quia plus cunctis poterat. ma gnum se pre omnibus estimabat. Miro autem modo cū apud se paruulus apud dominū magnus: cū vero apud se magn⁹ apparuit apud dominū paruulus fuit.

Plerūq; ergo dum ex subiecto eum afflu entia animus inflatur: in fluxum subie ptio potentie fastigio lenocinante corum pitur. Quā videlicet potentia bene regit qui ⁊ tenere illam nouerit ⁊ impugnare. Bene hanc regit qui scit per illam super culpas erigi. scit cum illa ceteris equali tate componi. Humana etenim mens ple rūq; extollitur. etiam cum nulla potestate fulcitur quāto magis in altum se erigit. cum se ei etiā potestas adiungitur. Quā tamen potestare recte dispensat qui solli cite nouerit: ⁊ sumere ex illa q̄ adiunat. ⁊ expugnare qd̄ temptat: ⁊ equalem secū illa ceteris cernere ⁊ tamen se peccantib⁹ zelo vltionis anteferre. Sed hanc discre tionem plenius agnoscim⁹: si pastoris pri mi exempla cernam⁹. Petrus namq; au ctore deo sancte ecclesie principatū tenēs a bene agente Cornelio. ⁊ sese ei humilis ter prosternente inmoderatus venerari re cusauit se q; illi similem recognouit: dicitē Surge ne feceris ⁊ ego ipse homo sum. Sed cum Ananē ⁊ Saphire culpā rep perit mox quanta potentia super ceteros excreuisset ostendit. Verbo nāq; eorū vi tam pertulit. quā spiritu perscrutate dep̄ bendit. Et summū se intra ecclesiā contra peccata recoluit: quod honore sibi vehe menter impenso coram bene agentib⁹ fra tribus nō agnouit. Illic cōmunionē equa litatis meruit sanctitas actionis. hic zel⁹ vltionis vis apperuit potestatis. Paul⁹ bene agētibus fratribus prelatū se esse ne sciebat cū diceret. nō q; dominamur fidei nosre: sed adiutores sum⁹ gaudij vestri.

Atq; illico adiunxerit: fide enī statis. Ne si id qd̄ pertulerat apiret: dicens. Ideo nō dñamur fidei vestre: q; fide statis. E q̄ les enī vobis sum⁹ in q̄ vos stare p̄gnosci mus quasi prelatū se fratrib⁹ eē nesciebat cū diceret. facti sum⁹ vt puuli i medio ve strū ⁊ rurū. Hos autē serui vestri p̄ xpm. S; cū culpā q̄ corrigi debuisset iuenit illi co magistrū se esse recoluit dicens. Quid vultis i virga ventā ad vos. Sum⁹ itaq; lo c⁹ bñ regit cū is q̄ preest vltijs poti⁹ q̄ fratrib⁹ dñatur. S; cū delinquentes sub ditos p̄positi corrigūt restat. necesse est vt sollicitē attendāt. quaten⁹ p̄ discipline de bitū culpas quidē iure ptāris feriat: sed p̄ humilitatis custodiā. equales seipsis fra trib⁹ qui corrigunt agnoscat. Quamuis plerūq; etiā dignū ē. vt eosdē quos corra gim⁹ tacita nobis cogitatioe preferamus. Illorū nāq; p̄ nos vicia discipline vigoze fertunt. in his vero q̄ ipsi cōmittim⁹. nisi verbi quidē ab aliq̄ inuectioe laceramur. Tāto ergo apd̄ dñm obligatiores sumus q̄to apud hoies inulte peccam⁹. Discipli na autē nostrasubditos diuino iudicio tā to libertiores reddit quāto hic eorum cula pas sine vindicta nō deserit. Seruamur itaq; ⁊ in corde humilitas. ⁊ in ope dis ciplina atq; inter hec solleter inuendū est ne dñ inmoderatus custodit virtus hu militatis. soluant iura regiminis ⁊ dñ p̄ latus quisq; plus se quā decet deicit. sub ditōrū vitam stringere sub discipline vici culo non possit. ¶ Teneant ergo recto res exterius qd̄ pro aliorum vtilitate sue sciunt. seruent interi⁹ qd̄ de sua estima tione pertimescunt. Sed tamen quibus da m signis decenter erumpētibus. eos apud se esse humiles etiā subiecti deprehē dant. quatenus ⁊ in auctoritate eorū qd̄ formidēt videant. ⁊ humilitate qd̄ imiten tur. agnoscat. Studeat igit sine intermis sione q̄ p̄sunt vt eorū potētia q̄to magna exteri⁹ cernit. tāto apd̄ eos interi⁹ depri mat ne cogitationē vincat ne i delectatio nē sui animuz rapiat: ne iam sub se mens eam regere non possit cui se libidine do

Secunde partis libri Pastoralis cure

minādi supponit. Ne em̄ presidentiū anti-
 mus ad elationē potestatis sue delectatio-
 ne rapiat: recte per quendam sapientē dilecti
 Ducē te cōstituerūt: noli extolli: sed esto
 in illis quasi vnus ex illis. Hinc etiā Pe-
 trus ait: Non dñantes in clero: sed for-
 ma facti gregis. Hinc per semetip̄as veri-
 tas ad aliora nos virtutū merita puocās
 dicit: Scitis qz reges gentiū dominant:
 eoz qui maiores sunt: potestātē exercent
 in eos Non ita erit inter vos: sed quicūqz
 maior voluerit fieri: sit vester mīster: et qui
 voluerit inter vos primus esse: erit vester
 seruus. Sicut filius hoīs nō venit mīn-
 strari: sed ministrare. Hinc est qz seruū ex
 sulcepto regimine elatū: que post suppli-
 cia maneat indicat dicens: Qui si dixerit:
 malus ille seruus in corde suo: morā facit
 dñs meus venire: et ceperit percutere cō-
 seruos suos: manducet autē et bibat vsqz
 dū ebrius sit: veniet dñs serui illius in die
 qua nō sperat: et hora quā ignorat: et diui-
 det eum partē qz eius ponet cū hypocritis.
 Inter hypocritas enim iure deputat: qui
 ex simulatiōe discipline ministeriū regimi-
 nis vertit in vsum dominatiōis. Et tamē
 non nunq̄ graui⁹ delinquit: si inter per-
 uersos plus equalitas q̄ disciplina custo-
 ditur. Quia em̄ falsa pietate superatus fe-
 rre hely delinquētes filios noluit: apud
 districtū iudicem semetip̄m cum filiis cru-
 deli dñatiōe percussit. Hinc nāqz ei diui-
 na voce dicit. Honorasti filios tuos plus
 q̄ me. Hinc pastores increpat per pp̄hetā
 tam dicens: Quod fractū est nō alligastis
 et quod abiectū non reduristis. Abiectus
 em̄ reducitur: cū quisqz in culpa lapsus:
 ad statū iusticie ex pastoralis sollicitudis
 vigore reuocat. Fracturaz vero ligamen-
 astringit: cū culpam disciplina depimit:
 ne plaga vsqz ad interitū defluat: si hanc
 districtiōis seueritas nō coartat. Sed se-
 pe deterius frangit: cum fractura incaute
 colligat: ita vt grauius scissurā sentiat: si
 hāc immoderatus ligamēta constringat.
 Unde necesse est: vt cū peccati se vulnus
 in subditis corrigendo restringit: magna

se sollicitudine: etiā districtio ipsa mode-
 ret: quatenus sic iura discipline cōtra de-
 linquētes exerceat: vt pietatis viscera nō
 amittat. Curandū quippe est: vt rector se
 subditis et matrē pietatis: et patrē exhibe-
 at discipline. Atqz inter hec sollicita cir-
 cumspectōe providendū: ne aut districtio
 rigida: aut pietas sit remissa. Itaqz sicut in
 libris tam moralib⁹ diximus: Disciplina
 vel misericordia multū destruit: si vna se-
 ne altera teneat. Sed erga subiectos su-
 os inesse rectorib⁹ debet: et iuste cōsulens
 misericordia: et pie leniēs disciplina. Hic
 namqz est quod docēte veritate per sama-
 ritani studiū: feminiū in stabulū ducit:
 et vinū atqz oleū vulneribus eius adhibet
 vt per vinū se mordeant vulnera: et per
 oleū foueant. Necesse quippe est vt quis-
 quis sanādis vulneribus p̄cesse in vino
 morsū doloris adhibeat: et in oleo molli-
 ciē pietatis: quatenus per vinū mundeniū
 putrida: et per oleū sananda foueant. Mi-
 scnda est lenitas cū seueritate faciendū
 quoddā ex vtroqz temperamentū: vt ne
 qua q̄ multa asperitate exulcerent subditi
 neqz nimia benignitas soluat. Quod in-
 xta Pauli vocē bene illa tabernaculi ar-
 cha significat: in qua cum tabulis virga si-
 mul et māna est: quia cū scripture sacre sci-
 entia in boni rectoris pectore: si est virga
 districtiōis: sit et māna dulcedinis. Hinc
 David ait: Virga tua et baculus tuus ipsa
 me cōsolata sunt. Virga em̄ percutimur:
 baculo sustētamur. Si ergo est districtio
 virge que feriat: sit et cōsolatio baculi que
 sustētet: sit itaqz amor sed nō emolliens:
 sit vigor sed nō exasperans. Sit zelus: sed
 nō immoderate leniēs: sit pietas: sed non
 plus q̄ expediat parcēs: vt dum se in arce
 regiminis iusticia clemētiāqz permisceat
 is qui p̄ceest corda subditoꝝ: et terrēdo re-
 mulceat: et tamen ad terroris reuerentiaz
 demulcēdo constringat.

¶ Rector nō debeat minue-
 re curā interiorū in exteriorū oc-
 cupatione: neqz relinquere exte-

riorum prouidentiam in interiorum pollicitudine:

Capitulum. VII.

Rector interiorum curam in exteriorum occupatioe non minuens: exteriorum prouidentiam in interiorum sollicitudine non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat: aut solis interioribus occupatus: que foris debet proximis non impendat. **S**epe namque nonnulli velut obliui quod fratibus animarum causa prelati sunt toto cordis annisum secularibus curis inseruiunt. Has cum assunt se agere exultant ad has etiam cum desunt diebus ac noctibus cogitatiois turbide estibus anhelant. Cumque ab his cessante forsita oportunitate que tunc sunt: ipsa veterius sua quiete fatigant: Voluptate namque celsent: si actioibus depressumunt: labore deputat si in terrenis negotiis non laborant. Sicque fit ut dum se vigere mundanis tumultibus gaudet interna: que docere alios debuerat ignoret. **N**on sublectorum quoque proculdubio vita torpescit: quia cum proficere spiritualiter sibi appetit: in exemplo eius qui prelatus est quasi in obstaculo itineris offendit. Languente enim capite membra in cassum vigent: et in exploratione hostium frustra exercit: velociter sequitur: si ab ipso duce itineris errat. Nulla subditorum mentes exhortatio subleuat: eorumque culpas increpatio nulla castigat: quod dum per animarum presule terreni exercet officium iudicis: a gregis custodia vacat cura pastoris: et subiecti veritatis lumen apprehendere nequeunt: quia dum pastorum sensus terrena studia occupat: vento temptatiois impulsus ecclesie oculos puluis cecat. **Q**uo contra recte humani generis redemptor: cum nos a ventris voracitate copesceret dicens: Attendite autem vobis: ut non grauent corda vestra in crapula et ebrietate: illico adiunxit: Nunc in curis huius vite. **A**bi pauore quoque protinus intente adiungens: ne forte superueniat in nos repentina dies illa. **C**uius aduentus etiam qualita-

tem denunciat dicens: **T**anquam laqueus enim venit super omnes qui sedent super faciem orbis terre. **H**inc itaque dicit: **N**emo potest duobus dominis seruire. **H**inc et paulus religiosorum mentes a mundi consortio contestando ac potius conueniendo suspedit dicens: **N**emo militas deo implicat se negotiis secularibus: ut ei placeat cui se probauit. **H**inc ecclesie rectoribus: et vacandi studia precipit: et consulendi remedia ostendit dicens: **S**ecularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum: ut ipsi viderelicet dispensationibus terrenis inseruiant: quos dona spiritalia non exornant. **A**c si apertius dicat: **Q**uia penetrare intima nequeunt saltim necessaria foris operentur. **H**inc **M**oyses qui cum domino loquuti ibero alienigenere reprehensione iudicatus: quod terrenis populorum negotiis stulto labore deseruiat. **C**ui consilium mox prebet: ut pro se alios ad iurgia dirimenda constituat: et ipse liberius ad erudiendos populos spiritualium archana cognoscat. **S**ubiectis quoque inferiora gerenda sunt: a rectoribus summa cogitanda: ut scilicet oculum qui prouidentis gressibus preminet: cura pulueris non obscuret. **C**aput namque subiectorum sunt cuncti qui presunt. **E**t ut recta pedes valeant itinera carpere: hec proculdubio caput debet ex alto prouidere: ne a propectu sui itinere pedes torpeant: cum curuata rectitudine corporis caput sese ad terram declinat. **Q**ua autem mente animarum presule honore pastoralis inter ceteros vitur: si in terrena negotia que reprehendere in aliis debuit: et ipse versat. **Q**uod videlicet ex ira iuste retributiois per prophetam dominus minatur dicens: **E**t erit sicut populus: sic sacerdos. **S**acerdos quippe est ut populus: quando ea agit: is qui spirituali officio fungit que illi nimirum faciunt: que adhuc de studiis carnalibus indicantur. **Q**uod cum magno scilicet dolore charitatis Hieremias propheta conspiciens: quasi sub destructione templi deplorat dicens: **Q**uomodo obscuratum est aurum: mutatus

Secunde partis libri Pastoralis cure

color optimus: dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Quid namque auro quod metallis ceteris preeminet: nisi excellentia sanctitatis figurat: quod colore optimo nisi cunctis amabilis reuerentia religionis exprimit? Quid sanctuarij lapidibus: nisi sacrorum ordinum persone signant? Quid platearum nomine: nisi presentis vite latitudo figurat? Quia enim greco eloquio platos latitudo dicitur profecto a latitudine platee sunt vocate. Per semetipsum vero veritas dicit: Lata et spaciofa vita est: que ducit ad perditionem. Turbū igitur obscurat: cum terrenis actibus sanctitatis vita polluit. Color optimus commutat: cum quorundam qui degere religiose credebant: estimatio ante acta minuit. Nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit: quasi colore permutato ante humanos oculos eius reuerentia despecta pallescit. Sanctuarij quoque lapides in plateas dispersuntur: cum causarum secularium foras lata itinera expetunt: hi qui ad ornamentum ecclesie interiorum ministerijs quasi in secretis sanctuarij vocare debuerunt. Ad hoc quippe sanctuarij lapides fiebant: ut intra sancta sanctorum in vestimento summi sacerdotis apparerent. Cum vero ministri religionis a subditis honorem redemptionis sui ex merito vite sue non exigunt: sanctuarij lapides in ornamento pontificis non sunt. Qui nimirum sanctuarij lapides dispersi per plateas iacent: cum persone sacrorum ordinum voluptatum suarum latitudini dedit: terrenis negocijs inheret. Et nos tandem quod non hos dispersos in plateis: sed in capite platearum dicit: quia et cum terrena agunt: summi videri appetunt: ut et lata itinera teneant ex voluptate delectationis: et tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis. Nil quoque obstat si sanctuarij lapides eisdem ipsis quibus constructum sanctuarium existerat: accipimus. Qui dispersi in capite platearum iacent: quando sacrorum ordinum viri terrenis actibus ex desiderio inseruunt: ex quorum prius

officio sanctitatis gloria stare videbatur. Secularia itaque negocia aliquando ex compassione tolleranda sunt: nunquam vero ex amore requirenda: ne cum mentem diligentis aggrauat: hanc suo victa pondere ad ima celestibus immergat. At contra sunt nonnulli qui gregis quidem curam suscipiunt: sed sic sibi met vacare ad spiritualia appetunt: ut rebus exterioribus nullatenus occupent. Qui cum curare corporalia funditus negligunt: subditorum necessitatibus minime concurrunt. Quorum nimirum predicatio plerumque despicitur: quia dum delectationem facta corripit: sed tamen eis necessaria presentis vite non tribuit: neque libenter audiunt. Egentis etenim mentem doctrine sermo non penetrat: si hunc apud eius animum manus misericordie non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat: quando hoc in audientis pectore pietas predicatis rigat. Unde rectori necesse est: ut interiora possit infundere cogitationi: innoxia etiam exteriora providere. Sic itaque pastores erga interiora studia subditorum suorum ferueant: quatenus in eis exteriorum quoque vite providentiam non relinquat. Nam quasi iure ut diximus: a percipienda predicatione gregis animus frangit: si cura exteriorum subsidij a pastore negligat. Unde et primus pastor sollicitus admonet dicens: Seniores qui in vobis sunt obsecro consensio et testis christi passionum: qui et eius que in futurum reuelanda est: glorie communicatores: pascite qui in vobis est gregem. Qui hoc in loco vestrum passionem cordis: an corporis suaderet aperuit: cum protinus adiuravit providentes: non coactis: sed spontanee scilicet deum: neque turpis lucri gratia: sed voluntarie. Quibus profecto verbis pastoribus pie precauet: ne dum sublectorum inopiam nimis satiat: se microne ambitio occidat: ne cum per eos carnis subsidijs reficiunt proximi: ipsi remaneant a iusticie pane ieiuni. Hanc pastorum sollicitudinem Paulus excitat dicens: Qui suorum et maxime domesticorum curam non habet fidem negavit: et est infidelis de

Beati Gregorij pape Cap. VIII

terior. Inter hec itaq; metuendū semper est. et vigilanter intueđum: ne dum cura ab eis exterior agitur: ab interna intentio ne mergantur. Plerūq; enim vt predictimus corda rectorū: dum temporali sollicitudini incaute deseruiāt: ab intimo amore refrigescūt: et foras fusi obliuisci nō metuūt: quia animarū regimina susceperūt. Sollicitudo ergo que subditis exterius impendit: sub certa necesse est mēsurā teneatur. Unde bene ad Ezechielē dicitur Sacerdotes caput suū non radent: neq; comā nutriēt: sed tondentes attundeāt capita sua. Sacerdotes namq; iure vocati sunt: qui vt sacri ducatum prebeant: fidelibus p̄sunt. Capilli vero in capite exterioriores sunt cogitationes in mente. Qui dum super cerebrū insensibiliter oriuntur curas presentis vite exprimit: que ex sensu negligentis: quia importune aliquādo prodeūt: quasi nobis non sentiētibus procedunt. Quia igit cuncti qui presunt habere quidem sollicitudines exteriores debent: nec tamen eis vehementer incumbere. Sacerdotes recte et caput prohibētur radere: et comā nutrire: vt cogitationes carnis de vita subditorum: nec a se funditus amputēt: nec rursus ad crescendū nimis relaxent. Vbi et bene dicit: Tondentes tondeāt capita sua: vt videlicet cure temporalis sollicitudines: et quantum necesse est prouideant: et tamen resercent citius: ne immoderatus exerceāt. Dum igitur et per administratā exteriorē prouidentiam corporū vita protegit: et rursus per immoderatā cordis sollicitudinē intentio non impedit: capilli in capite sacerdotis et seruant vt cutem cooperiāt: et resercentur ne oculos claudāt.

Que esse debeat Rectori discretio: correctionis: dissimulationis: seruois: et mansuetudinis.

Capitulum. VIII.

Inter hec quoq; necesse est: vt Rector solerter inuigilet: ne hūc cupido placēdi hominib; pulset: ne cū studiose interiora penetret: cum prouide exteriora subministrat. se magis a subditis diligi: quā veritatē querat: ne cū bonis actibus fultus: a mūdo videt alienus: hūc auctori reddat extraneū amor suus. Hostis nāq; redemptoris est: qui per recta opa que facit eius vite ab ecclesia amari cōcupiscit: q; adulterine cogitatiois reus est: si placere puer sponse oculis appetit: per quem sponsus dona trāsmisit. Qui nimirū amor p̄p̄ri: cū rectoris mētē ceperit aliqui hūc inordinate ad mollitiē: aliqui hō ad asperitatem rapit. Ex amore etenim suo mens rectoris in mollitiē vertit: quia cū peccatis subditos respicit: ne erga hūc eorū dilectio torpeat: corripere nō presumit: nōnunq; vero et rata subditorū que increpare debuerat: adulationibus demulcet. Vñ bene per prophetā dicit: Et his qui p̄sumit pulillos sub oīm cubito manus: et faciūt cervicalia sub capite vniuerse etatis ad capiēdas aīas. Pulillos quippe sub oī cubito manus? ponere cadētes a sua rectitudie aīas: atq; in huius mūdi delectatiōe se reclinat: et blāda adulatione refouere. Quasi enim pulillo cubitus vel cervicalib; caput lacentis eripit: cū correptiōis duricia peccanti subtrahit: eius mollicies fauoris adhibet vt in errore molliter iaceat: q; nulla asperitas cōtradictiōis pulsatur. Sed hec rectores qui semetipsos diligūt his p̄culdubio exhibent: a quibus se noceri posse in studio glorie tp̄alis timent. Nā quos nihil cōtra se valere p̄spiciūt: hos nimirū asperitate semp rigide inuectōis premūt. Nā q; elemēter admonēt: sed pastoral māsuetudis obliuī iure dñatiōis terrēt. Quos recte per prophetā diuina vox increpat dicit: Hos aut cū austeritate impabitis eis et cū potētia: plus enim se suo auctore diligētes factāter erga subiectos erigūt: nec qd agere debeāt: sed quid valeant attendūt. Nihil de subsequenti iudicio: metuūt:

Secunde partis libri Pastoralis cure

Improbe de temporalī p̄tate gloriāntur. U
bet vt licēter ⁊ illicita faciāt. ⁊ subditorū
nemo contradicat. Qui ergo ⁊ praua stu
det agere. ⁊ tamē ad hec vult ceteros tace
re ipse sibi met testis ē: qz plus veritate se
appetit diligi ⁊ cōtra se nō vult defendi.
Nemo quippe ē qui ita viuat: vt aliqua
tenus non deliquat. Ille ergo seipso am
pli⁹ veritatē desiderat amari. q̄ sibi a nul
lo vult cōtra veritatē parci. Hinc etenim
p̄ter⁹ increpationē pauli libēter accepit
Hinc dauid correccionem subditi humili
ter audiuit: qz ⁊ rectores boni dñi p̄uato
diligere amore se nesciūt. libere puritatis
verbū a subditis obsequiū humilitatis cre
dūt. Sed inter hec necesse est vt curā regi
minis tāti moderaminis arte tempet. qua
tenus subditorū mēs cū quedā recte senti
re potuerit. sic in vocis libertatē prodeat
vt tamē libertas in superbiā nō erumpat
ne dñi fortasse imoderātius. lingue eis li
bertas conceditur: vite ab his humilitas
ōmittat. Sciendū quoqz est qd̄ oportet vt
rectores boni placere hominib⁹ appetāt
se⁹ vt sue estimatiōis dulcedine: primos
in affectū veritatis trahāt nō vt se amari
desiderēt sed vt dilectionē suā quasi quan
dā viā faciāt p̄ quā corda audientium ad
amorz cōditoris sui introducāt. Difficile
quippe est vt quālibet recte denunciāns
predicator: qui nō diligit libēter audiat.
Debet ergo q̄ p̄cesse ⁊ studere se diligi:
quaten⁹ possit audiri: ⁊ tamē amorē suoz
p̄ semetipso nō querere ne inueniat ei cui
seruire p̄ officii cernitē occulta cogitatiois
tyrannide rezultare. Qd̄ bene Paul⁹ in
sinuat cū sui nobis studij occulta manife
stat. dicens. Sicut ⁊ ego per omnia omni
bus placeo. Qui tamē rursus dicit. Ego
si adhuc hominibus placere: Christi ser
uus non essem. Placet ergo Paulus et
non placet quia in eo qd̄ placere appetit.
nō se⁹ p̄ se hoibus placere veritatē q̄rit.

Quod scire sollicito rector debe
at qz plerūqz vitia virtutes se es
se mentimur. **Cap. IX.**

Cure etiā rector debet qd̄ ple
rūqz vitia virtutes se esse men
tunt. nā sepe sub parsimonie
nomine. se tenacia palliat: con
traqz se effusio sub appellatiōe largitatis
occultat. Sepe inordinata remissio pie
tas credit ⁊ effrenata ira sp̄ialis zeli vir
tus estimat. Sepe precipitata actio velo
citate efficaciat: atqz agēdi tarditas graui
tatis consiliū putat. Unde necesse ē vt re
ctor animarū virtutes a vitijs vigilāti cu
ra discernat. ne aut cor tenacia occupet: ⁊
par cū se videri in disp̄sationib⁹ erulet:
aut cū effuse quid impendit: largū se qua
si miserādo gloriē aut remittēdo qd̄ feris
re debuit. ad eterna supplicia subditos p
trahat: aut imaniter ferēdo qd̄ delinquit
tur ipse grauius delinquat: aut hic quod
agī recte ac grauius potuit. imature p̄re
uentens leuiget. aut bone actionis meri
tum differēdo ad deterioza p̄mutet.

Quanta debeat esse diuersū
tas artis predicationis.

Capitulum. .X.

Sciendū quoqz est. qd̄ aliquan
do subditorū vitia prudenter
dissimulāda sunt: qz dissimu
lāter indicāda. Aliqñ ⁊ apte
cognita. mature tolerāda. aliqñ vero sub
tiliter occulta p̄scrutāda. aliqñ leniter ar
guēda. aliqñ autē vehemēter increpanda
Nōnulla quippe vt dixim⁹ prudēter dissi
mulāda sunt: qz dissimulant indicāda:
vt cū delinques ⁊ deprehēdi se cognoscit
⁊ p̄peti has quas i se tacite tolerari p̄side
rat agere culpas erubescat se se⁹ in dice
punit. quē sibi apud se rectoris patiētia
clemēter excusat. qua se⁹ dissimulatione
bene iudeam domin⁹ corripit. cū per pro
phetam dicit. Mērita es ⁊ mei non es re
cordata neqz cogitasti in corde tuo qz ego
sum tacens. ⁊ quasi non videns. Et dissi
mulauit ergo culpas ⁊ innocuit: qz ⁊ con
tra peccantē tacuit. ⁊ hoc ipsum tamē q̄a
tacuerit: dixit. Nōnulla autem vel aperte

cognita mature toleranda sunt: cum vires reprimuntur oportunitas pergit ut aperte corriganter. Nam secta imature vulnera: deterius inferuntur. Et nisi cum tempore medicamenta conveniant: constat procul dubio quod medendi officium amittatur. Sed cum subditis tempus ad correptionem querit sub ipso culparum prodere patientia presulis exerceat. Unde bene per psalmistam dicitur. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores. In dorso quippe onera sustinemus. Supra dorsum igitur suum peccatores fabricasse querit. Ac si aperte dicat quos corrigere nequeo quasi super insuperatum onus porto. Nonnulla autem sunt subtiliter occulta pertractanda ut quibusdam signis eripientibus. rector insubditorum mente ostendat quod clausum latet inveniatur interueniente correptionis articulo. ex minimis maiora cognoscat. Et si recte ad Ezechielem dicitur. Fili hominis fode parietem ubi in ore istius propheta subiungitur. Et cum profodisset parietem apparuit hostium unum. Et dixit ad me Ingredere et vide abominabiles pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi. et ecce omnis similitudo reptilium et animalium abominatio. et universa ydola domus israel depicta erant in pariete. Unde Ezechielem quippe propositorum persona signat: pro parietem duritiam subditorum. Et quid est parietem foderi nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire. Quae cum profodisset. aperuit ostium: quod cum cordis duritia vel studiose perorationibus. vel maturis correptionibus scinditur. quasi quedam tanua ostendit ex qua omnia in eo qui corripitur. cogitationum interiora videantur. unde et bene illic sequitur. Ingredere et inde abominabiles pessimas quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur ut abominabiles aspiciat: quod discussas quibusdam signis. exterius apparentibus ita corda subditorum penetrat. ut cum cetera et que illi cetera cogitant. innotescant. Unde et subdit. Et ingressus vidi: et ecce omnis similitudo reptilium et animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrene significantur: in animalibus vero tam quidem aliquantulum a terra suspense. sed adhuc terre-

ne mercedis premia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terre inheret. Animalia autem mole corporis a terra suspensa sunt: appetitu tamen gula ad terram semper inclinant. Reptilia itaque sunt intra parietem. quando cogitationes volunt in mente. que a terrenis desideriis nunquam leuantur. Animalia quoque sunt intra parietem quoniam et si qua iam iusta. si qua honesta cogitantur. appetitibus tamen lucris temporalibus honoribusque deserviunt. Et per semet ipsa quidem iam quasi a terra suspensa sunt sed adhuc per ambitum quasi per gula desiderium se ad ima submitunt. unde et bene subditur. Universa ydola domus israel depicta erant in pariete. Scriptum quippe est. Et avaritiam que est ydolorum servitus. Recte ergo post animalia ydola deservunt: quod et si honesta actione. nonnulli quasi a terra se erigunt ambitione tamen inhonestis semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur depicta erant quod dum exteriorum rerum intrinsicis speciebus attrahunt quasi in corde depingitur. quicquid fictis imaginibus deliberando cogitat. Notandum itaque est quod prius foras in pariete. ac deinde ostium cernit: et tunc demum occulta abominatio demonstrat. quod nimirum uniuscuiusque peccati prius signa forinsecus. deinde tandem aperte iniquitatis ostendit: et tunc demum omne malum quod intus latet aperitur. Nonnulla autem sunt leniter arguenda nam cum non malicia sed sola ignorantia vel infirmitate delinquit. profecto necesse est ut magno moderamine delicti ipsa correptione temperetur. Luncti quippe quousque in hac mortali carne subsistimus. corruptio nis nostre infirmitatibus subiaccemus. In se ergo debet quisque colligere. qualiter aliter hinc oporteat imbecillitati misererene contra infirmitatem proximi. si ad increpationis vocem ferventius rapitur. oblitus sui esse videatur. Unde bene Paulus admonet: dicens. Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto. vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis considerans teipsum ne et tu tem-

Secunde partis libri Pastoralis cure

peris. Ac si aperte dicat. Cum displicet ex aliena infirmitate quod conspicis pensa quod es ut ab increpationis zelo se spiritus temperet. dum sibi quoque et increpat timet. Nonnulla autem sunt vehementer increpanda ut cum culpa ab auditore non agnoscentur quanti sit ponderis ab increpationis ore sentiantur. et cum sibi quis malum quod perpetravit leuigat: hoc contra se grauiter ex corripientis asperitatis pertimescat. Debitum quippe rectoris est. superne patrie gloriam per vocem predicationis ostendere. quanta in huius vite itinere temptamenta antiqui hostis lateant aperire. et subditorum mala que tolerari leniter non debent cum magna zeli asperitate corrigere. ne si minus contra culpas accenditur culpam omnium reus ipse teneatur. Unde bene ad Ezechielum dicitur. Sume tibi laterem et pones eum coram te et describes in eo ciuitatem Hierusalem. Statimque subiungitur. et ordinabis aduersus eam obsidionem. et edificabis munitiones et comportabis aggeres: et dabis contra eam castra. et pones arietes in gyro. etiam ad munitionem suam protinus subinfertur. Et tu sume tibi sartagine ferream: et pones eam murum ferreum inter te et inter ciuitatem. Cuius enim Ezechiel propheta nisi magistrorum spem tenet cui dicitur. sume tibi laterem et pones eum coram te et describes in eo ciuitatem Hierusalem. Sancti quippe doctores sibi laterem sumunt. quando terrenum auditorum cor ut doceant apprehendunt. Quod scilicet laterem coram se ponunt quia tota illius mentis intentione custodiunt. In quo et ciuitatem Hierusalem iubentur scribere: quia predicando terrenis cordibus curant sumi opere. que sit super ne pacis visio demonstrare. Sed quia incassum gloria patrie celestis agnoscentur. nisi et quanta hic irruant hostis callidi temptamenta noscant: aperte subiungitur. Et ordinabis aduersus eam obsidionem. et edificabis munitiones. Sancti quippe predicatorum obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas descripta est ordinant. quando terrene menti

sed iam supernam patriam requirunt. quanta eam in huius vite tempore victorum impugnet aduersitas demonstrat. Nam cum unus quodque peccatum quomodo proficietibus insidies ostenditur. quasi obsidio circa ciuitatem Hierusalem voce predicatorum ordinatur. Sed quia non solum debent innotescere. qualiter vitia impugnet verum etiam quomodo custodite nos virtutes roborent: recte subiungitur. et edificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus predicator edificat. quando que sancte virtutes. quibus resistent vitii demonstrant. Et quia crescente virtute plerumque bella temptationum augentur. recte ad hec addit. Et comportabis aggerem et dabis contra eam castra. et pones arietes in gyro. Aggerem namque comportat. quando predicator quisque mole crescentis temptationis enunciat. Et contra Hierusalem castra erigit quando recte intentioni audientium hostis callidi circumspectas fraudes et quasi incomprehensibiles insidias predicat. atque in gyro arietes ponit: cum temptationum aculeos in hac vita nos undique circumdantes et virtutum murum perforantes innotescit. Sed cum hec licet subtiliter rector insinuet nisi contra delicta singulorum emulationis spiritu ferueat. nullam sibi imperpetuum abolitionem parat. Unde illic adhuc recte subiungitur. et tu sume tibi sartagine ferream et pones eam murum ferreum inter te et inter ciuitatem. Per sartagine quippe fritura mentis per ferrum vero increpationis fortitudo signatur. Quid vero acrius doctoris mentem. quam zelus deli frigit et excruciat. Unde Paulus huius sartagine vrebatur fritura cum diceret. quod infirmatur et ego non infirmor. quis scandalizatur et ego non vroz? Et quia quisque zelo deli accenditur ne dampnari ex negligentia debeat forti imperpetuum custodia munitur. et recte dicitur pones eam murum ferreum inter te et inter ciuitatem. Sartago enim ferrea murus ferreus inter prophetam et ciuitatem ponitur quia cum hunc fortem zelum rectores exhibent. eundem zelum

postmodū inter se ⁊ auditores suos fortes
munitionē tenent: ne tunc ad vindictam
desideriū sint si nunc fuerint in correctio-
nem dissoluti. Sed inter hec sciendū est.
quia dum ad increpationē se mens docto-
ris exasperat. difficile valde est vt non ali-
quando ⁊ ad aliquid qđ dicere nō debet
erumpat. Et plerūq; contingit vt dū cul-
pa subditorū cum magna inuentione cor-
ripitur: magistri lingua vsq; ad excessus
verba pertrahatur. Cūq; increpatio imo-
derate accenditur corda delinquentiū in
desperatione deprimunt. Unde necesse ē
vt exasperatus rector cum subditorū men-
tem plus se qđ debuit percussisse confide-
rat. apud se semper ad penitentiā recurrat.
vt per lamenta ventam in conspectu veri-
tatis obtineat. ex eo etiam qđ per zeli ei⁹
studium peccat. **Q**đ figurate domin⁹ p
moysen precipit dicens. Si quis abierit
cum amico suo simpliciter in siluam ad li-
gna cedenda ⁊ lignum securis effugerit
manu ferrūq; lapsum de manubrio amici
eius percussit ⁊ occiderit. hic ad vnā su-
pradictarum vrbū fugiet. ⁊ viuet ne for-
te proximus eius cuius effusus est sangui-
nis. doloris stimulo persequatur ⁊ appre-
hendat eum ⁊ percutiat animā eius. Ad
siluam quippe cum amico inus: quotiēs
ad incuenda subditorū delicta puerimur
Et simpliciter ligna succidimus cum de-
linquentiū vitia pia intentione resecam⁹.
Sed securis manū fugit cum sese increpa-
tio plus qđ necesse est in asperitate pertra-
hit ferrūq; de manubrio proflit. cum de
correctione sermo durior excedit. Et ami-
cum percutit ⁊ occidit. quia auditorem su-
um prolata contumelia a spiritu dilectio-
nis interficit. Corrupti namq; mens repē-
te ad odium prostruit si hanc imoderata in-
crepatio plus qđ debuit addicit. Sed his
qui incaute lingua percutit. ⁊ proximum
extinguit: ad tres necesse est vrbes fugiat
vt in vna earū defensio viuat. quia si ad
penitentiam lamēta cōuersus. Inunitate sa-
cramenti sub spe. fide. ⁊ charitate abscon-
ditur. reus perpetrati homicidij nō tene-

tur. Eumq; proximus extincti cum inue-
nerit non occidit: quia cum districtus ius-
dex venerit: qui sese nobis per nature no-
stre consortiū iunxit. ab eo pculdubio cul-
pe reatum nō expetit: quem sub eius ve-
nia. spes. fides. ⁊ charitas abscondit.

Quasi precepta eloquij cū
timore et amore sint quotidie
meditanda.

Cap. XI.

Ed omne hoc rite a rectore agi-
tur. si superne formidinis ⁊ dis-
lectōis spiritu afflatus si odio
se quotidie sacri eloquij prece-
pta meditetur vt in eo vtm sollicitudinis
⁊ erga celestem vitā prouide circumspic-
tionis quā humane cōuersationis vsus in-
desinenter destruit. diuine admonitionis
verba restaurent. ⁊ qui ad vetustatē vite
per societate seculariū ducitur. ad amorē
semper spiritualis patrie cōpunctionis as-
piratione renouetur. Valde namq; inter
humana verba cor desinit. Cūq; indubi-
tante constet. qđ ex ternis occupationū
tumultibus impulsū a semetipso corru-
at studere incessabiliter debet vt per eru-
ditionis studium resurgat. Hinc est enim
qđ prelatum gregi discipulū Paulus ad-
monet: dicens. Dum venio attende lecti-
oni. Hinc Dauid ait. Quomodo dilexi
leges tuā domine tota die meditatio mea
est. Hinc Moysi domin⁹ deportanda ar-
cha precepit: dicens. Facies quatuor cir-
culos aureos. quos pones per quatuor ar-
che angulos. Faciesq; vectes de lignis se-
thim. ⁊ operies auro: inducesq; per circu-
los qui sunt in arche lateribus vt portē
in eis: qui semp erunt in circulis. nec vn-
quam extrahent ab eis. Quid per archā
nisi sancta ecclesia figuratur? Cui quatuor
circuli aurei per quatuor angulos iun-
bentur adiungi: quia in eo quod per qua-
tuor partes mundi dilatata tendit. pcul-

Tertie partis libri Pastoralis cure

dubio quatuor sancti euāgelij libris acci-
cta predicat. Hec et q̄ de lignis serbim fi-
unt: qui eisdē ad portandū circulis inserū-
tur: quia fortes per seueratē q̄ doctores:
velut impuribilia ligna querendū sunt: q̄
instructiōi sacroz voluminū semper inbe-
rentes sancte ecclesie vnitatē denunciēt:
et quasi intromissis circulis archā portēt.
Hec tibus quippe archaz portare est: ho-
nis doctoribus sanctā ecclesiā ad erudiē-
das infidelū mentes predicādo deducere.
Aut auro quoq̄ iubent operiri: vt cū ser-
mone alios insonāt: ipsi etiam vite splen-
dore fulgeat. De quibus apte subditur
Qui semper erit in circulis nec vnq̄ extra
hēt ab eis: q̄ nimis necesse est: vt qui
ad officiū predicatiōis excubāt a sacre le-
ctiōis studio non recedant. Ad hoc nāq̄
vectes esse in circulis semper iubent: vt cū
portari archam oportunitas erigit: de in-
tromittēdis vectibus portandi tarditas
nulla genere: quia videlicet cū spiritale
aliquid a subditis a pastore inquiri igno-
miniosum valde est: si tūc querat discere:
cū questionē debet enodare. Sed circuli
vectes inherēt: vt doctores semper in
suis cordibus eloquia sacra meditātes te-
stamenti archā sine mora eleuent: si que-
quid necesse est protinus docent. Unde
bene primus pastor ecclesie pastores cete-
ros admonet dicēs: Parati s̄ ad satisfā-
ctionē om̄i poscētī vos rationē: de ea que
in vobis est spe. Ac si aperte dicat: vt ad
portandā archā mora nulla prepediat ve-
ctes a circulis nunq̄ recedant.

Explicit secunda pars.

Incipit tertia pars: demon-
strans qualiter bonus pastor
subditos suos docere debeat:
et admonere.

Nō vna eadēq̄ cūctis ex-
hortatio congruat: cū collecta enu-
meratiōe diuersitatū quib⁹ ali-
ter aliterq̄ singuli admonendū

veniunt: Capitulum. I.

Quia igit qualis esse debeat
pastor ostendimus: nūc qua-
liter doceat: demōstramus:
vt em̄ longe añ nos reuerē-
de memorie Gregori⁹ nazā-
zen⁹ edocuit: nō vna eadēq̄ cūctis exhor-
tatio cōgruit: q̄ nec cūctos par mox qua-
litas astringit. Sepe nāq̄ alijs officit: q̄
alijs profunt: q̄ et plerūq̄ herbe que bec
aſalia nutriūt: alia occidūt: et lenis sibilus
equus mitigat: catulos instigat: et medis
camentū qd̄ hunc morbū imminuit alteri
vires iūgit: et panis qui vitā fortū robo-
rat: paruuloz necat. Pro qualitate igit
audientū formari debet sermo doctorū:
vt et sua singulis congruat: et in a cōis edifi-
catiōis arte nunq̄ recedat. Quid em̄ sūt
intēte mētes auditoroz: nisi vt ita dixerit q̄
dā in cythara tensiones stricte cordaruz:
quas tangēdi arifex vt nō sibi metip̄i dis-
simile cāticū faciāt dissimiliter pulsat. Et
iccirco corde consonā modulationē red-
dūt: q̄ vno quidē plectro: sed nō vno im-
pulsu feriunt: vnde et doctorē quisq̄ vt in
vna cūctos virtute charitatis edificet: ex
vna doctrina nō eadēq̄ exhortatiōe tan-
gere corda audientū debet. Aliter nāq̄
viri: aliter admonēde sunt femine: aliter
iuuenes: aliter senes: aliter inopes: aliter
locupletes: aliter letialiter tristes: aliter
subditi: aliter plati: aliter serui: aliter dñi
aliter hui⁹ mūdi sapiētes: aliter hebetes:
aliter impudētes: aliter verecūdi: aliter p-
terui: aliter pusillanimes: aliter impacīē-
tes: aliter paciētes: aliter beniuoli: aliter
inuidi: aliter simplices: aliter impij: aliter
incolmeos: aliter egrī: aliter qui flagella
metuūt: et p̄pterea innocētē viuūt. Al-
ter qui sic in iniquitate duruerūt: vt nec per
flagella corrigant. Aliter nimis taciti: al-
ter multiloquio vacātes. Aliter pigri: al-
ter precipites. Aliter māfueti: aliter ira-
cūdi. Aliter humiles: aliter elati. Aliter
pertinaces: aliter incōstantes. Aliter gu-
le dediti: aliter abstinentes. Aliter qui sua
miseri corditer tribuūt. Aliter qui aliena

Beati Gregorij pape Cap. I II III

rapere contendit. Aliter que nec aliena appetunt nec sua largiunt. Aliter qui et ea que habent tribuunt sua. et aliena rapere non desistunt. Aliter diuordes. Aliter pacati. Aliter seminantes iurgia. Aliter pacifici. Aliter admonendi sunt qui sacre legis verba non recte intelligunt. Aliter qui quidem recte intelligunt sed humiliter non loquunt. Aliter qui cum predicare digne valeant. sed humilitate nimia formidant. Aliter quos a predicatioe imperfecto vel etas prohibet. et tamen precipitatio impellit. Aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur. Aliter qui quidem que mundi sunt occupant sed tamen aduersitatis labore fatigant. Aliter coniugij obligati. Aliter a coniugij liberij liberi. Aliter ammixtioe carnis experti. Aliter ignorantes. Aliter qui peccata deplorant operum. Aliter qui cogitationum. Aliter qui commissa plangunt nec tamen deserunt. Aliter qui deserunt nec tamen plangunt. Aliter qui illicita que faciunt etiam laudant. Aliter qui accusant prava nec tamen deusant. Aliter qui repetina concupiscentia supant. atque aliter qui in culpa et peccato ligantur. Aliter qui licet minima crebro tamen illicita faciunt. atque aliter qui se a peccatis custodiunt sed aliquando in grauius demergunt. Aliter qui bona nec inchoant. Aliter qui inchoata minime presumunt. Aliter qui mala occulte agunt et bona publice. Aliter qui bona que faciunt abscondunt. et tamen quibusdam factis publice mala de se opinari permittunt.

De diuersi admonitionis modi de singulis sint ponendi: et de differenti modo admonendi viros atque mulieres. Cap. I.

Ad quid utilitatis est quod cuncta hec enumeratione collecta transcurrunt? si non etiam admonitionis modos per singula quanta possumus breuitate pandamus. Aliter igitur sunt viri atque aliter femine. quia illis grauius istis vero iniungenda sunt leuiora:

ut illos magna exercendo. istas autem leuiter demulcendo couertant.

De diuerso modo admonendi iuuenes atque senes. Cap. II.

Aliter iuuenes atque aliter senes quia illos plerumque seueritas admonitionis ad prouectum dirigit. istos vero ad meliora opera deprecatio blanda componit. Scriptum quippe est. seniores ne increpaueris sed obsecra ut patrem.

De diuerso modo admonendi inopes atque locupletes. Cap. III.

Aliter admonendi sunt inopes. atque aliter locupletes: illis namque offerre consolationis solacium contra tribulationem. istis vero inferre metum. Ira elationem debemus. Inopi quippe a domino per prophetam dicitur. Noli timere quia non confunderis. Cui non loque post blandies dicit. Pauper cula tempestate conuulsa. Rursusque hanc consolatur dicens. Probam te in camino paupertatis. Et contra Paulus. discipulo de diuitibus dicit. Diuitibus huius seculi precipere non super sapere. neque sperare in incerto diuitiarum suarum. Abi notandum est valde quod humilitatis doctor memoria diuitum faciens. non ait roga sed precipere. quia et si impendenda est pietas infirmitati. honor tamen non debet elationi. Talibus ergo rectum est quod dicit tanto rectius iubet quanto et in rebus transitorijs altitudine cogitationis intumescunt. De his in euangelio dominus dicit. Ne vobis diuitibus qui habetis consolationem vestram. Quia enim que sunt eterna gaudia. nesciunt. ex presentis vite habundantia consolantur. Offerenda est ergo eis consolatio quos caminus paupertatis excoquit atque illis inferendus est timor quos consolatio glorie temporalis extollit: ut et illi discant quia diuitias quas non conspiciunt possidebunt et isti cognoscant quia eas quas concupiscunt

Tertie partis libri Hystoralis cure

venere nequaquam possunt. plerumque tamen per sonarum ordine permutat qualitas morum. ut sit dives humilis sit pauper elatus. unde de morum predicantis lingua cum audientis vita debet componi. ut tanto districtius in paupere elatione fertur: quanto eorum nec illa paupertas inclinatur. Et tanto levius humilitate diuitum demulceatur: quanto eos nec habundantia que subleuat exaltat. Nonnunquam tamen etiam superbus dives ex hortationis blandimento placidus est: quod et plerumque dura vulnera per leuia fomenta mollescunt. et furor insanorum sepe ad salutem medico blandiente reducitur. Cumque eis in dulcedine condescenditur. languor insanie mitigatur. Neque enim negligenter intuentum est. quod cum saulem spiritus aduersus invaderet. apprehensa David cythara. eius vesania se dabat ac temperabat. Ad enim per Saul nisi elatio poterat et quid per David innuitur nisi humilis vita sanctorum. Cum ergo Saul ab imundo spiritu arripit. David canente. eius vesania temperatur: quia cum sensus poterat. per elationem in furorem vertitur. Dignum est ut ad salutem. mens quasi dulcedine cythare. locutionis nostre tranquillitate revocet. Aliquando autem cum huius seculi potentes arguunt. prius per quasdam similitudines velut de alieno negotio requirendi sunt. et eorum rectam sententiam quasi in alterum pertulerint. tunc modis congruentibus de proprio reatu feriendi sunt ut mens temporali potentia tumida. contra corripentem nequaquam se erigat que suo sibi iudicio superbie ceruices calcet. et in nulla sui defensione se exerceat. quem sententia proprio oris ligat. Hinc est enim quod Nathan propheta arguere regem venerat. et quasi de causa pauperis contra diuitem iudicium que rebatur. ut prius rex sententiam diceret. et reatum suum postmodum audiret quatenus nequaquam iusticie contra diceret quod in se ipse protulisset. Sic itaque sanctus et peccatorem considerans et regem miro ordine audacem reum prius per confessionem ligare studuit: et postmodum per iniectionem secare. Cetera

uit paululum que quesivit sed percussit repente que tenuit. Pigrinus enim fortasse incideret. si ab ipso sermonis exordio aperte culpam ferire voluisset. Sed premissa similitudine eam que occultabat eracuit in crepatione. Ad egrum medicus venerat. se candidum vulnus videbat. sed de patientia egrum dubitabat. Abscondit igitur ferrum medicinale subuehente et educit subito sicut in vulnere. ut fecerat gladium sentiret eger antequam cerneret. ne si ante cerneret sentiret recusaret.

De diuerso modo admonendi letos atque tristes Capitulum. III.

Alter admonendi sunt leti atque tristes. Letis videlicet inferenda sunt tristitia que feruntur ex supplicio: tristibus vero inferenda sunt leta. que promittuntur ex regno. Discant leti ex minarum asperitate quod timeant. audiant tristes premiorum gaudia. de quibus presumant. Illis quippe dicitur. ve vobis qui ridetis nunc. quoniam iam flebitis. Isti vero eodem magistro audiunt dicente. iterum videbo vos et gaudebit cor vestrum et gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Nonnulli autem leti vel tristes non rebus fiunt. sed conspersioibus existunt quibus profecto intinandum est. quod quedam vitia quibusdam conspersioibus iuxta sunt. Habent enim leti ex propinquo luxuriam tristes vero iram. unde necesse est ut non solum quisque consideret quod ex conspersione sustinet sed etiam quod ex vitio ad deterius per irget. ne dum nequaquam pugnat contra hoc quod tolleratur: ei quoque a quo se liberum estimat vitio succubat.

De diuerso modo admonendi subditos atque prelatos. Capitulum. V.

Aliter admonendi sunt subditi atq; aliter prelati. Illos ne subiecto cōterat. Istos ne loc^o superior extollar. Illi ne minus que iubent impleāt. Isti ne plus iusto iubeant que non compleant. Illi vt humili ter subiaceant. Isti vt temperanter presint. Nam q; intelligi & figuratiter potest illis dicit. filij obedite parentibus vestris i domino istis precipitur. Et patres nolite ad iracundiā prouocare filios vestros. Illi discāt q̄o ante occulti arbitri oculos sua interiora componāt. Isti quomodo etiaz cōmissis sibi exempla bene viuendū exterius prebeant. Scire etenim prelati debēt quia si puerfa vnq; perpetrant. tot mortibus digni sunt. quot ad subditos suos pditionis exemplia transmittunt. Unde necesse est vt tanto se cautius a culpa custodiant. quanto per praua que faciunt. non soli moriuntur. sed aliorū animarū rei sūt quas prauis exemplis destruxerūt. Unde admonēdi sunt illi ne districcius puniātur sed si absoluti reperiri nequeunt saltē de se. isti ne de subditorū erratibus iudicētur etiā si se iam de se securos inueniunt.

Illi vt tanto circa se sollicitius iuuant. quanto eos aliena cura non implicat. Isti vero vt sic aliorū curas expleant quaten^o & suas agere non desistāt & sic in ppria sollicitudine ferueant. vt a cōmissorū custodia minime torpescant. Illi enim sibimet vacanti dicitur. Eade ad fornicā o piger & considera vias eius: & disce ab ea sapientiam. Iste autē terribiliter admonet cum dicitur. Fili mi si spōderis p amico tuo defixisti apud extraneū manum tuam. illaqueatus es verbis oris tui. & captus p prijs sermonibus. Spōdere nāq; p amico est. alienā animā in periculo sue cōuersationis accipe. Et apud extraneū manus defigitur q; apud ēt sollicitudinis q; ante deerat mens ligat. Verbis vero oris sui illa queat^o est. ac pprijs sermonibus capt^o. q; dū cōmissis sibi cogitur bona dicere. ipsum prius necesse ē que dixerit custodire. Illa queat^o igitur verbis oris sui.

dum ratioe exigēte constringit. ne ei^o vita ad aliquid aliud q; q̄s admonet relaxetur. Unde apud districū iudicē cogit tāta in opere exoluere. quanta eum constat alijs voce precepisse. vbi & bene mox exhortatio subditur vt dicitur in puerbis. Fac ergo q̄s dico illi mi & temetipsum libera. quia in manus proximi tui incidisti. Discurre festina suscita amicum tuum ne deris somnū oculis tuis nec dormitēt palpebre tue. Quisquis enī ad viuendū alijs in exemplū preponit. nō solū vt ipse vigilet: sed etiā amicum suscitet admonetur. Et nāq; vigilare bene viuendū non sufficit. si non & illum cui preest a peccati corpore disungit. Bene autē dicit ne dedertis somnū oculis tuis nec dormitēt palpebre tue. Somnū quippe oculis dare est intentione cessante subditorū curam omnino negligere. Palpebre vero dormitāt cum cogitationes nostre ea que in subditis arguenda cognoscunt pigredine deprimente dissimulant. Plene enim dormire est. commissorū acta nescire nec corrigere. non autem dormire sed dormitare est. que quidem reprehendenda sūt cognoscere sed tamen preceptis mentis sedis dignis ea increpationibus non emendare.

Dormitādo vero oculus ad plerimum somnum ducitur quia dum plerumq; qui preest malum quod cognoscit non resecat. ab hoc quādoq; negligentie sue merito puenit. vt q̄s a subiectis delinquitur non cognoscat. Admonendi sunt itaq; qui presunt vt per circūspectiōis studium pugiles intus & in circuitu oculos habeāt celi animalia fieri pcedāt. Ostensa q̄ppe celi aialia in circuitu & intus oculis plena habent & sic describunt. Dignū q̄ppe ē vt cūcti q; presūt int^o atq; in circuitu oculos habeāt q̄ten^o & iterno iudici in se meritis placere studeāt. & exēpla vite exterius prebentes. ea etiā que in alijs sunt corrigenda deprehendant. Admonēdi sunt subditi. ne prepositorum suorum vitam temere iudicent. si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vidēt. ne vnde res

Tertie partis libri Pastoralis cure

ete mala redarguunt: inde per elatiōis impu-
lsum in profundiora mergant. Admo-
nēdi sunt ne cū culpas prepositoz cōside-
rant: p̄tra eos audaciores fiant: sed si qua
valde sunt eoz p̄uana opa sic apud semet
īpos diiudicēt: vt tamē diuino timore cō-
stricti: ferre sub eis reuerētie nō reculent
Qd melius ostendimus: si Dauid factū
ad mediū deducam⁹. Saul quippe perse-
cutor eius cū ad purgandū ventrē spelun-
cā fuisset ingressus: illic cū virta suis Da-
uid inerat: qui tam longo tempe per-
secutiōis eius mala tolerabat. Cūq; eum
viri sui ad feriendū Saul accenderēt: fre-
git eos responsiōibus: q; manū mittere in
xp̄m dñi non deberet. Qui tamē occulte
surrexit: et oram clamidis eius abscidit.
Quid em̄ per Saul nisi mali rectores qd
per Dauid: nisi boni subditi designātur.
Saul igit̄ ventrē purgare est p̄uauos p̄e-
positos conceptū in corde maliciā vsq; ad
opera miseri odoris extēdere: et cogitata
apud se noxia factis exterioribus exequē-
do monstrare. Quē tñ Dauid ferire me-
ruit: q; p̄ie subditoz mentes ab om̄i se pe-
ste obreccatiōis abstinētes prepositoꝝ vl-
tā nullo lingue gladio percussit: etiā cuz
de imperfectiōe reprehendunt. Qui est
quādo ab īfirmitate sese abstinere vix pos-
sunt: vt extremā quedā atq; exteriora p̄e-
positoꝝ mala: sed tamē humiliter loquā-
tur: quasi oram clamidis silenter incidūt:
quia videlicet dū prelate dignitati saltē in
noxiē et latēter derogāt: quasi regis super-
positi vestem secant. Sed tamē ad semet-
īpos redeūt se vehemētissime vel de tenu-
lissimo verbi laceratiōe reprehendūt. Ans
de bene illic et scriptū est. Post hec per-
cussit Dauid eoz suum: eo q; abscidisset
oram clamidis Saul. Facta quippe p̄epo-
sitoꝝ ozis gladio feriēda nō sunt: etiā cuz
recte reprehēdenda iudicant. Si quādo
vero cōtra eos vel in minimis lingua labi-
tur: necesse est vt per afflictionē penitētie
eoz p̄emat: quatenus ad seipm̄ redeat: et
cū prepositē potestati deliquerit eius con-
tra se iudiciū: a quo sibi prelate est perboꝝ

rescat. Nā cū in īp̄positis delinquim⁹ ei⁹
ordinatiōi q̄ eos nobis p̄tulit obuiamus
vnde Moyſes quoq; cū contra se et Harō
cōqueri populū cognouisset ait: Hos em̄
quid sumus? Hec cōtra nos est murmur
vestrū: sed contra dñm.

**De diuerso modo admonen-
di seruos atq; dominos:**

Capitulum. VI.

Aliter admonēdi sunt serui: atq;
q; aliter dñi. Serui scz vt in se
semper humilitatē conditiōis
aspiciant. Dñi vero vt nature
sue qua equaliter sunt cū seruis conditiō
memoriā non amittāt. Serui admonēdi
sunt: ne dños despiciāt: ne deū offendant
si ordinatiōi illius superbiēdo cōtradictū
Dñi quoq; admonēdi sunt: quia p̄tra do-
minū demanere suo superbiāt: si eos quos
per conditionē tenent subditos: equales
sibi per nature consortiū non agnoscent.
Isti admonēdi sunt: vt sciāt se seruos es-
se dominoz. Illi admonendi sunt: vt cog-
noscat se cōseruos esse seruoꝝ. Illis nā
q; dicit̄ seruī obedite dñis carnalibus. Et
rursum: Quicūq; sunt sub iugo seruitus
tis dños suos omni honore dignus arbi-
trent. Illis autē dicit̄ et vos domini eadē
facite illis remittētes minas: sciētis
qd̄ et illoꝝ et vester dñs est in celis.

**De diuerso modo admonen-
di sapientes atq; hebetes:**

Capitulum. VII.

Aliter admonēdi sunt sapientes
hui⁹ seculi: atq; aliter hebetes
Sapientes quippe admonendi
sunt: vt sciāt amittere que sel-
unt: hebetes quoq; admōrēdi sunt: vt ap-
petāt scire que nesciūt. In illis hoc primū
destruendū est qd̄ se sapientes arbitrant.
In istis tā edificandū est: quicūq; de sapia
superna cognoscit: q; dū minie superbiūt
quasi ad suscipiendū edificii corda para-
uerūt. Cū illis laborandū est vt sapiētius
stulti fiant: stultā autē sapiāz deserūt: et sa-

plentē dei stulticia discat. Istis vero pre
dicandū est: vt ab ea que putat stulticia:
ad verā sapientiā vicinius transeat. Illis
namq; dicit: si quis videt inter vos sapi
ens esse in hoc seculo stultus fiat vt sit sa
piens. Istis vero dicit: Non multi sapiē
tes scdm carnē ⁊ rursus: que stulta sunt
mūdi elegit deus: vt cōfundat sapientes:
illos plerūq; ratiocinatiois argumenta:
istos nōnunq; melius q; exempla conuer
tūt. Illis nōnunq; prodest vt in suis alle
gatiōibus victi iaceāt. Istis vero aliquā
do sufficit: vt laudabilia alioꝝ facta agno
scāt. Unde magister egregius sapientib;
⁊ insipientibus debitor: cū hebreorū quor
dam sapiētes: quosdā vero etiā tardiores
admoneret. Illis de cōpletionē testamen
ti veteris: loquēs eorū sapientiā: argumē
ti superavit dicens: Quod est antiquat ⁊
senescit: prope interitū est. Cum vero so
lis exemplis quosdā trahendos ad se cer
neret in eadē epistola ad iherit. Sancti lu
dibria ⁊ verbera experti: insuper ⁊ vincu
la ⁊ carceres: lapidati sunt: secti sunt: tem
ptati sunt: in occisiōe gladij mortui sunt:
⁊ rursus memēte prepositoz vestroz: q;
vobis locuti sunt verbū dei: quoz intuen
tes exitū conuersatiōis imitamini fidem:
quaten ⁊ illos victrix ratio frangeret: et
istos ad maiorā cōscendere imitatio blan
da suaderet.

**De diuerso modo admonen
di impudētes: atq; verecūdos:
Capitulum. VIII.**

Alter admonēdi sunt impudē
tes: atq; aliter verecūdi. Illos
nāq; ab impudente vicio non
nisi increpatio dura compescit:
istos autem plerūq; ad melius exhortatio
modesta cōponit. Illi se delinquere nesci
unt: nisi etiā a plurib; increpent istis ple
rūq; ad conuersionē sufficit q; eis doctor
mala sua saltē leniter ad memoriā reducit
Illos autē melius corrigit: qui inuehēdo
reprehendit: istis autē maior puctus ad
ducit: si hoc qd in eis reprehendit: quass

ex latere tangat. Impudentē quippe (su
deoz plebē: domin⁹ aperre increpās ait:
Fron⁹ mulieris meretricis facta est tibi:
noluisti erubescere. Et rursus verecūdā
tē refouet dicens: Confusiois adoleſcētie
tue obliuisceris: et obprobrij viduitatis
tue nō recordaberis: q; dñabit tui qui se
cit te. Impudēter quoq; delinquētes ga
lathas aperte Paulus increpat dicens:
Dinsensati galathe: q; vos fascinauit:
Et rursū. Sic stulti estis vt cū spū ceperī
tis: nūc in carne cōsumamini. Culpas ve
ro verecūdantiū quasi cōpatiens repre
hendit dicens: Saulus sum in dño vebē
mēter: quontā tandem aliquādo resorui
Istis p me sentire: sicut ⁊ sentiebatis: occu
pati estis eratis: vt ⁊ illoꝝ culpas increpa
tio dura detegeret: ⁊ hoꝝ negligentia ser
mo mollior velaret.

**De diuerso modo admonen
di pteruos: atq; pusillanimes:
Capitulum. IX.**

Alter admonēdi sunt proterul
atq; aliter pusillāmes: illi em̄
dū valde de se p̄sumūt: expro
briādo ceteros dedignant. Isti
autē dum nimis sūt infirmitatis sue cōscij:
plerūq; in desperationē cadūt. Illi singu
lariter sūma estimāt: cuncta que agūt Isti
despecta vebemēter putāt esse que faciūt
⁊ licirco in desperationē frangunt. Subti
liter itaq; ab arguēte discutiēda sunt ope
ra pteruoꝝ. vt in quo sibi placēt ostendat
q; deo displicēt. Tunc em̄ pteruos me
lius corrigimus: cū ea que bene egisse se
credūt: male acta mōstram⁹: vt vnde ade
pta gloria credit: inde vtilis cōfusio subse
quāt. Nōnunq; vero cū se viciū proterul
minie perpetrare cognoscūt: cōpendios⁹
ad correctionē veniūt: si alteri⁹ culpe ma
nifestioris ⁊ ex latere req̄site improprio
pfundant: vt ex eo qd defendere nequeūt
cognoscāt se improbe tenere qd defendūt
vñ cū pterue Paulus corinthios aduers
sū se inuicē videret inflatos: vt al⁹ Apol
lo: alius Paul⁹: alius Lebbe: alius xpi

Tertie partis libri Pastoralis cure

esse se diceret incestus culpā in mediū de-
duxit: que apud eos perperrata fuerat: et
incorecta remanebat dicens: Audist inter
vos fornicatio: et tal fornicatio: qualis nec
inter gētes ita vt vxorē patris quis habe-
at: et vos inflati estis: et nō magis luctum
habuistis: vt tolleret de medio vestrū qui
hoc opus fecit. Ac si aperte dicat Quod
vos per proteritiā huius vel illi⁹ dicitis:
que per dissolutionē negligentie nullius
vos esse mōstratis. At ptra pusillanimes
aptius ad iter bene agendi reducimus: si
quedā illozū bona ex latere requiramus:
vt dū in eis alia reprehēdendo corripim⁹
alia amplectēdo laudemus: quatenus eo-
rū teneritudinē laus audita nutriat: q̄ cul-
pa increpata castigat. Plerūq; autē vtili-
us apud illos p̄scimus: si et eoz bene ge-
sta memoramus: et si qua ab eis inordinā-
ta gesta sunt: nō iam tanq̄ perpetrata cor-
ripim⁹: sed quasi adhuc ne perpetrari de-
beat prohibemus: vt et illa que approba-
mus: illarus fauor augeat: et cōtra ea que
reprehēdimus: magi apud pusillanimes
exhortatio verecūda conualescat. Unde
idē Paulus cū thessalonicenses in acce-
pta predicatiōe perdurātes: quasi de vici-
no mūdi termino quadā cognosceret pu-
sillanimitate turbatos: pri⁹ in eis que for-
tia p̄spicit: laudat: et caute monēdo post-
modū que infirma sunt: roborat. At enim:
Gratias agere debemus deo semp pro vo-
bis fratres: ita vt dignū est: quoniā super
crefcit fides vestra: et abundat charitas vni-
uscuiusq; vestrū inuicē: ita vt et nos p̄i de
vobis gloriemur in ecclesijs dei: pro pati-
entia vestra et fide. Qui cū blanda hec vi-
te eoz p̄conia p̄misisset: paulopost sub-
dit dicens: Rogam⁹ autē vos fratres: per
aduentū domini nostri Iesu xp̄i: et a nostre
congregatiōis in idipm vt nō cito mouea-
mini a vestro sensu: neq; terreamini: neq;
per sp̄ritū: neq; per sermonē: neq; p̄ epi-
stolā: tanq̄ per nos missaz: quasi in ster di-
es domini. Egist enim verus doctor: vt pri-
us audirent laudari q̄ recognoscerent: et
postmodū q̄ exhortati sequerent: quate-

nus eorum mentē ne admonitio subleuet
cōcuteret: laus p̄missa solidaret: et qui
cōmotos eos vicini finis suspiciōe cogno-
uerat: nō iam redarguebat motos: sed qua-
si transacta nesciēs adhuc cōmoueri p̄hi-
bebat: vt dū de ipsa leuitate motiōis p̄-
dicatozi suo se incognitos crederēt: tanto
irreprehensibiliores fieri: quāto et cognos-
sci ab illo formidarent.

**De diuerso modo admonen-
di impatientes: atq; patiētes:**

Capitulum. X.

Alii admonēdi sunt impatiē-
tes: atq; aliter patientes. Dicē-
dum namq; est impatiētibz:
quia dū refrenare sp̄ritū negli-
gūt: per multa etiā que non appetūt: in-
quitatū abrupta rapiunt: quia videlicet
mentē impellit furor quo nō trahit sed de-
rīum: et agit cōmota velut nesciens vnde
post doleat sciens. Dicendū quoq; impa-
tientibus: quia dū motiōis impulsu p̄eci-
pites quedam velut alienari peragūt: vix
mala sua postq̄ fuerint perpetrata cogno-
scūt: quia dū perturbatiōi sue minime ob-
sistūt: etiā si qua a se irāquilla mente fue-
rant: bene gesta confundūt: et improviso
impulsu destrūt: quicquid forstā diu la-
bore prouido cōstruxerūt. Ipsa nāq; que
mater est omnīz: cultozq; virtutū: per impa-
tientie viciū virtus charitatis amittit.
Scriptū quippe est. Charitas patiēs est.
Igit cum minime est patiēs: charitas nō
est. Per hoc quoq; impatiētie viciū ipsa
virtutū nutritrix doctrina dissipat. Scriptū
namq; est Doctrina viri per patientiā no-
scit. Tanto ergo quisq; minus ostēditur
doctus: quāto minus conuincit patiēns.
Heq; enim potest veraciter bona docendo
impendere: si viuēdo nescit equanimiter
aliena mala tolerare. Per hoc q; impati-
entie viciū plerūq; mentē arrogantē cul-
pa trāssingit quia dū despici in mūdo hoc
quisq; non patiē: bona sibi si qua occulta
sunt ostentare conat: atq; sic per impatiē-

tiam vsq; ad arrogantiam ducit: dum quia ferre de spectione non potest: detegendo semetipsum in ostentatione gloriæ. Unde scriptum est. Melior patiens est arrogans: quia videlicet elegit patiens quilibet mala perpeti: quam per ostentationis vitium bona sua oculta cognosci. At contra elegit arrogans bona de se: vel falsa lactari: ne mala possit vel minima perpeti. Quia igitur cum patientia relinquit: etiam bona reliqua que iaz gesta sunt destruitur: recte ab iherozabele esse in altare dei fossa perhibetur: ut in ea videlicet supposita holocausta seruetur. Si enim in altari fossa non esset: omne quod in eo sacrificium reperiret: superueniens aura dispergeret. Quid vero accipimus per altare dei nisi animam iusti: que quot bona egerit: tot super se ante eius oculos sacrificia imponit? Quid autem altaris fossa nisi bonorum patientia que dum mentem aduersa tolerando humiliat: quasi more fouee hæc in limbo posita demonstrat? Fossa igitur in altari fiat: ne superpositum sacrificium aura dispergat: id est electorum mentis patientiam custodiat: ne commota vero impatientie: et hoc quod bene operata est: amittat. Bene autem hec eadem fossa vni cubiti esse memorat: quia nimirum si patientia non deserit: vniuersalis mensura seruat. Unde et Paulus ait: Inuicem onera vestra portate: et sic adimplebitis legem christi. Lex quippe christi est charitas vniuersalis quam soli perficiunt: que nec cum grauantur: excedunt. Audiatur impatientes quod scriptum est in prouerbis. Melior est patiens viro forti: et qui dominatur animo suo expugnatore viribus. Minor est enim victoria viribus: quia extra sunt que subigunt. Et idem maius est quod patientiam vincitur: quia ipse a se animus superat: et semetipsum sibi metipsum subijcit: quam do eum patientia intra se frenari compellit. Audiatur patientes quod dilectis suis veritas dicit. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Sic enim conditi mortaliter sumus: ut ratio animam: et anima possideat corpus. Jus vero anime a corporis possessione repellit: si non prius ani-

ma a ratione possideatur. Custodem igitur conditionis nostre: patientiam dominus esse monstrauit: qui in ipsa nos possidere et nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientie culpa cognoscimus: per quam et hoc ipsum amittimus possidere quod sumus. Audiant impatientes quod per Salomonem rursum dicitur. Totum spiritum suum profert stultus: sapiens autem differt et reseruat imposterum. Impatientia quippe impellente agitur: ut totus foras spiritus proferatur. Quem tunc cito perturbatio eijcit: quia nulla interius disciplina sapientie circumcludit. Sapiens autem differt et reseruat imposterum. Verus enim in presenti se vlcisci non desiderat: quia etiam tolerans parci optat: sed tamen iuste vindicari: omnia extremo iudicio non ignorat. At contra admonendi sunt patientes: ne in eo quod exterius portant: interius doleant: ne tante virtutis sacrificium quod integrum foras immolant: intus malicie peste corumpant: et cum ab hominibus non agnoscitur: sed tamen sub diuina examinatione peccatur: tanto deterior culpa dolozis fiat: quanto sibi ante homines virtutis speciem vendicat. Dicendum itaque est patientibus: ut studeant diligere quos sibi necesse est tolerare: ne si patientiam dilectio non sequatur in deteriore culpam odij: virtus ostensa vertatur. Unde Paulus cum diceret: Charitas patiens est: illico adiunxit. Benigna est: videlicet ostendens: quia quos ex patientia tolerat: amare etiam ex benignitate non cessat. Inde idem doctor egregius: cum patientiam discipulis suaderet dicens: Omnis amaritudo: et ira: et indignatio: et clamor: et blasphemia tollat a vobis: quasi cunctis exterius iam benigne compositis ad interiora conuertitur dum subiungit: Cum omni malitia: quia nimirum frustra indignatio: clamor: et blasphemia ab exterioribus tollitur: si in interiori vitiozum mater malicia dominatur. Et incassum foras victum ex ramis ineliditur: si surreptura multiplici in radicem

Tertie partis libri Pastoralis cure

se seruat. Unde p semetipsam veritas dicit. Diligite inimicos vestros benefacite his qui vos oderunt. Orate pro psequenti bus & calumpniantibus vos. Virtus itaqz est: corā hominibus aduersarios tolerare. sed virtus corā deo diligere: qz hoc soluz deus sacrificiū accipit qd ate eius oculos in altari boni operis flāma charitatis incēdit. Hinc est qd rursus quibusdā patiēti bus nec tamē diligētibus dicit. Quid at vides festucā in oculo fratris tui. & trabē in oculo tuo nō vides. Perturbatio quip pe impatientie festuca est. malicia vero in corde trabs in oculo est. Illā nāqz aura tē prationis exagitat. hanc autē psumata ne quitia pene immobiliter portat. Decte vero illic subtingit. Hypocrita ejce primū trabē d oculo tuo & ejce festucā de oculo fratris tui. Ac si dicat mēti inique interi⁹ dolēt. & sanctā se exterius per patiā de monstrāti prius a te molē malicie excute & tūc alios de impatientie leuitate reprehēde: ne dū studes simulatione vincere. prius tibi sit praua aliena tolerare. Euenire etiā plerūqz patiētibus solet: vt in eo qui dē tēpore quo vel aduersa patiunt vel cōtumelias audisit. nullo dolore pullent. et sic patiā exhibeāt. vt custodire etiā cordis innocentia nō omittant. Sed cū post paululā hec ipsa que ptulerūt ad memoriam reuocāt igne se doloris in flāmāt. argumēta vltionis inquirūt & mansuetudinē qz tolerātes habuerunt retractantes in maicitā vertunt. Quib⁹ citius a predicatione succurritur. si que sit huius pmutationis causa pandat. Callidus namqz aduersarius bellū contra duos mouet. Anū videlicet inflāmans vt cōtumelias prior inferat. alterū prouocās vt cōtumelias lesus reddat. Sed plerūqz dum hui⁹ tam victor est. qui iniuriā persuasus irrogat: vt ab illo vincatur. qui illasā sibi eqz nimiter portat. vnus ergo victor. quē cō mouendo sublugauit tota cōtra alterū virtute se erigit eumqz obstitentēqz fortiter & vincentem dolet qz quia cō mouere in ipsa contumeliarū iaculatione non potuit. ab

aperto certamine interim quiescens. & secreta suggestionē cogitāde lacessens ap tum deceptionis tēpus inquirīt. Quia enim publico bello perdidit. ad exercendas occulte insidias exardescit. Quietis nāqz iam tēpore ad victoris animā redite & vel rerū dampna vel iniuriarum iacula ad memoriā reducit cunctaqz que sibi illa ta sunt vehemēter exaggerans. intolerabilia ostendit tantoqz mentē merore con turbat vt plerūqz post patiētiā illa se sequa nimiter tolerasse victor illa captiu⁹ cruciat seqz nō reddidisse contumelias doleat. & deteriora repēdere si occasio prebeatur querat. Quibus ergo isti sunt similes. nisi his qui per fortitudinē in campo victores sunt sed per negligentia postmodum intra vrbs claustra capiuntur. Quibus sunt similes nisi his qz irruens grauis languor a vita non subtrahit. sed leniter veniēs recidua febris occidit. Admonendi sunt igit patiētes vt cor post victoriam muniāt. vt hostem publico bello superatum. insidiari mētibus mentis intendat. vt languorē plus referentia re pente timeant. ne hostis callidus eo in deceptione postmodum maiori exultatione gaudeat. quo illa dūdū contra se rigida colla victorum calcet.

De diuerso modo admonendi beniuolos atqz inuidos.

Capitulum. XI.

Alter admonendi sunt beniuoli atqz aliter inuidi. Admonendi namqz sunt beniuoli vt sic alienis bonis congaudeāt quatenus habere & propria cōcupiscāt sic proximorum facta diligēdo laudent vt ea etiā imitādo multiplicēt. ne si in hoc presentis vite stadio ad certamen alienū deuoti fautores s; pigri spectatores assistūt. eo post certamen sine braulo remaneant. quo nunc in certamine nō laborant & tūc eorum palmas afflictici respiciant in quos

rum nunc laboribus otiosi perdurāt. Valde quippe peccamus si aliena bene gesta non diligimus. Sed nihil mercedis agimus si ea que diligimus inquantū possumus non imitamus. Dicendū itaq; est beniuolis: quia si imitari bona minime festināt: que laudantes approbāt: sic eis virtutū sanctitas: sicut stultis spectatoribus ludicrarū artū vanitas placet. Illi nāq; aurigarū ac hystrionū gesta fauoribus esferunt: nec tamē tales esse desiderāt: quales illos conspicit esse quos laudāt. Mirant eos placita egisse: sed tamē similiter deuitāt placere. Dicendū est beniuolis: vt cū proximorū facta conspiciūt ad suum cor redeāt: et de alienis actibus non presumant: ne bona laudent: et agere recusant: Grauius quippe extrema vltiōe feriendi sunt: quib; placuit quod imitari noluerūt. Admonēdi sunt inuidi vt perpēdant quāte cecitatis sunt: qui alieno pfectu deficiūt: aliena exultatione cōturbescūt: quantē infelicitatis sunt: qui melioratiōe proximū deteriorēs sūt: dum augmēta aliene prosperitatis aspiciūt: apud semetipsos anxie afflictū cordis sui peste moriūt. Quid vltis infelicius: quos dū conspēta felicitas afficit pena nequiores reddit. Aliorū vero bona que habere non possunt: si diligēt sua fecissent. Sic quippe sunt vniuersi cōsistentes in fide: sicut mēbra multa vno continent in corpore: que per officium quidē diuersa sunt: sed quo sibi vicissim congruūt vnū sunt. vnde fit vt pes per oculum videat: et per des oculi gradiantur. Si auditus aurium serauit: et ad vsū suū auribus oris lingua cōcurrat. Suffraget manib; vēter: ventri operent manus. In ipsa ergo corporis positio ne accipimus: quid in actiōe seruem? In imis itaq; turpe est non imitari quod sumus. Nostra sunt nimirū que et si imitari non possumus: amamus in alijs: et amantiū sunt queq; amant in nobis. Hinc ergo pēsent inuidi charitas quāte virtutis est: que alleni laboris opera nostra sine labore facit. Dicendū itaq; est inuidis: quia dū se a li-

uore minime custodiūt: in antiquā versuti hostis nequiciam demergunt. De illo namq; scriptū est. Inuidia dyaboli mors intrauit in orbē terrarū. Quia enim ipse celum perdidit: cōdito hoc homini inuidit: et dampnatiōe sua perdit: adhuc alios perdendo cumulauit. Admonēdi sunt inuidi: vt agnoscat quantis lapsibus succrescentia ruine subiaceat: quia dum liuorem a corde non proiciūt ad apertas operū nequitas deuoluūt. Nisi enim Layn inuidisset: fratris hostiā acceptā: minime peruenisset ad extinguendā vitam: vnde scriptū est. Resperxit dominus ad Abel et ad munera eius: ad Layn vero et ad munera eius non respexit. Fratresq; est Layn vehementer: et cōcidit vultus eius. Li uor itaq; sacrificij fratricidij seminariū fuit. Nam quez meliorē se esse voluit: ne vt cūq; esset: amputauit. Dicendū est inuidis: quia dum se ista intrinsecus peste cōsumunt: etiam quicquid in se aliud boni habere videntur: interimūt. Vnde scriptum est: Vita carniū sanctas cordis putredo ossium inuidia. Quid enim per carnes nisi infirma quedā ac tenera: et quid per ossa nisi fortia acta signant. Et plerūq; cōtingit: vt quidam cum cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmū deantur: quidam vero iam quedam ante humanos oculos robusta exerceant: sed tamen erga aliorum bona intus inuidie pestilentia tabescant. Bene ergo dicitur vita carniū sanitas cordis: quia si cordis innocentia custodit: etiā si qua foris infirma sunt: roborantur. Et recte illic subditur: Putredo ossium inuidia: quia per li uoris viciū ante dei oculos: pereūt etiam que humanis oculis fortia videntur. Quisā quippe per inuidiā putrescere est: quedam etiā robusta deperire.

De diuerso modo admodi simplices: atq; impuros:

Capitulum. XII,

Tertie partis libri Pastoralis cure

Aliter admonēdi sūt simplices atq; aliter impuri. Laudandi sūt simplices qđ nunq̄ studeāt falsa dicere: sed admonēdi sunt vt nouerint nōnunq̄ vera reticere. Sicut em̄ semp̄ dicentē falsitas lesit: ita nōnunq̄ q̄ quibusdā audita veritas nocuit. An- de corā discipulis dñs locutionē silentio spans ait. Multa habeo vobiscū dicere: sed nūc nō potestis illa portare. Admonē di sūt igit̄ simplices: vt sicut fallaciā semp̄ vitiliter vitāt: ita veritatē semp̄ vitiliter proferāt: admonēdi sunt vt simplicita- tis bono prudentiā adiungāt: quaten⁹ sic securitatē de simplicitate possideāt: vt cir- cūspēctionē prudentiē nō amittant. Hinc nāq; per doctozē gentiū dicit: Volo vos sapientes esse i bono: simplices aut̄ i malo. Hi celectos suos p̄ semetip̄am veritas ad- monet dicens: Estote prudentes sicut serpē- tes: et simplices sicut colūbe. Quia vide- licet in electoz̄ cordibus debet: et simplici- tatē colūbe astutiā serpentis acuerē: et ser- pentis astutiā columbe simplicitas tpare- quatenus nec seducti per prudentiā calle- ant: nec ab intellectus studio ex simplici- tate torpescāt. At contra admonēdi sunt impuri: vt quā grauis sit quē cū culpa su- kinēt duplicitatē laborē agnoscat. Vix em̄ deprehendi metuit: semp̄ improbas defensiones querūt: semp̄ pauidis suspi- cionib⁹ agitant. Nihil aut̄ est ad defendē- dū puritate tutius: ad dicendū veritate ni- hil facili⁹. Hæc dū fallaciā suā tueri cogi- tāt: duro cor labore fatigat. Hæc nāq; scri- ptū est. Labor labioꝝ suoz̄ operiet eos: q̄ em̄ nunc implet: tūc operiet: qz̄ cuius nūc animū per blandā in quietudinē extigerit: tūc per asperā retributionē premit. Hinc per Hieremiā dicit: Docuerūt linguā su- am loqui mendaciū: vt iniqui agerēt: la- borauerūt. Ac si aperte diceret. Qui ami- ci esse veritatis sine labore poterāt: vt pec- cēt laborāt. Quoz̄ viuere simpliciter ren- nuūt: laboribus epigūt: vt moriant. Nam plerūq; in culpa deprehēsi: dū quales sint agnosci refugūt: se se sub fallacie velami-

ne abscondūt: et hoc qđ peccāt: quoz̄q; ita aperte cernit excusare obliuūt: ita vt se- pe is qui eoz̄ culpas corrigere studet: as- perē falsitatis nebulis seduct⁹ pene amissū se sepe videat: qđ de eis laz̄ certū tenebat. Unde recte sub iudee specie pphetā con- tra peccantē animā excusantēq; se dicit. Ibi habuit foueā eritius. Eritij quippe nomie impure mētis seseq; callide defen- dētis duplicitas designat. Quia videlicet eritius anteq̄ apprehendit: eius et caput cernit: et pedes videt: et corpus omne cō- spicit: sed mox vt apprehensus fuerit: se- metip̄m in sperā colligit: pedes introitus subtrahit: caput abscondit: et intra tenētis manus totum simul amittit: qui totus si- mulante videbat. Sic nimirū sic impure mētis sunt: cū in suis excessibus cōprehe- dunt. Caput enim eritij cernit: quia quo- inicio ad culpā peccator accesserit: videt. Pedes eritij conspiciunt: quia quib⁹ ve- stigijs nequitia sit: perpetrata cognoscit: et tamē ad ductis repente occasib⁹ im- para mens retrosus pedes colligit: quia cūcta iniquitatis sue vestigia abscondit. Caput subtrahit: quia miris defensionib⁹ nisi inchoasse se malū aliquid ostendit. Et quasi spera in manu tenētis reman- neret: quia is qui corripit: cūcta que iam co- gnouerat subito amittens: inuolutū intra conscientiā peccatorē tenet. Et qui totuz̄ iam deprehendēdo viderat: tergiversatio- ne prave defensionis illusus totū pariter ignoat. Foueā ergo eritius habet in re- probis: quia maliciōse mētis duplicitas sese intra se colligēs abscondit in tenebris defensionis. Audiāt impuniti. quod scri- ptū est: qui ambulat simpliciter: ambulat cōfidenter. Fiducia quippe magne securi- tatis est simplicitas actiois. Audiāt qđ sapientis ore dicit: spiritus sanctus disci- pline effugiet fieti. Audiāt quod scriptu- ra rursum perhibet: cū simplicibus sermo- cinatio eius. Deo em̄ sermocinari est per illustrationē sue presentie humane mētis bus archana reuelare. Cū simplicib⁹ igit̄ tur sermocinari dicit: quia de signis in

serijs
illu
obscu
quia
fallit
se esse
butō
seri e
pphe
uerfi
ni ver
es ill
bule
per o
nes a
tate
tes r
tis a
excel
men
est in
pari
dū v
ipa o
ter re
gita
culp
mini
sup
agu
man
tē cl
luta
cadi
nab
qu
tiam
ser

di

sterijs illoꝝ mentes radio sue visitatioꝝ
illuminat: quos nulla vmbra duplicitatꝝ
obscurat. Est autē speciale dupliciū malū
quia dū peruerfa ⁊ duplici actioꝝ ceteros
fallūt: quasi prestantius ceteris prudētes
se esse glorianf. Et quia districtioꝝ retri
butioꝝ non confid: rāt: damnis suis mi
seri exultāt. Audiant autē quā super illos
ppheta Sophontas vim diuine animad
uerfionis intentat dicēs: Ecce dies domi
ni venit magnus ⁊ horribilis: dies ire: di
es illa: dies tenebraꝝ ⁊ caliginis: dies ne
bule ⁊ turbis: dies tube ⁊ clangoris su
per omnes ciuitates munitas: ⁊ super om
nes angulos excelsos. Quid em̄ per ciui
tateꝝ munitas expūmūt: nisi suspecte mē
tes ⁊ fallaci semper defensione circūdate:
que quotiens earū culpa corripit: verita
tis ad se iacula nō admittunt: ⁊ quid per
excelsos angulos: nisi duplicitas impure
mentis intelligit. Duplex quippe semp
est in angulis paries. Quid per angulos
parietis nisi impura corda signant. Que
dū veritatꝝ simplicitatē fugiūt ad semet
ipsa quodāmodo duplicitatꝝ peruerfita
te replicant: ⁊ quod est deterius apud ed
gitatioꝝ suas in fastū prudentie ex ipsa se
culpa impuritatis extollūt. Dies autē do
mini vindicte atq; animaduersioꝝ plena
super ciuitates munitas: ⁊ super excelsos
angulos venit: quia ira extremi iudiciꝝ hu
mana corda: ⁊ defensioꝝibꝝ cōtra verita
tē clausa destruit: ⁊ duplicitatꝝibꝝ inuo
luta dissoluit. Tunc em̄ munite ciuitates
cadūt: quia mētes deo impenetrare dam
nabuntur. Tunc excelsi anguli corruūt:
quia corda que se per impuritatis prudē
tiam erigunt: per iusticie sententiam pro
feruntur.

**De diuerso modo admonen
di incolumes: atq; egros:
Capitulum. XIII.**

Alter admonēdi sunt incolu
mes: atq; aliter egri. Admonē
di namq; sunt incolumes vt sa

lutem corporis exercent ad salutem mens
tis: ne si accepte incolumitatis gratiā ad
vsum nequicie inclinant denuo deterio
res fiant: ⁊ eo postmodū supplicia graui
ora mereant: quo nunc largioribus bonis
dei: male vti non metuunt. Admonēdi
sunt incolumes: ne oportunitatem salu
tis imperpetuū promerende despiciant.
Scriptum nāq; est. Ecce nūc tempus ac
ceptabile: ecce nunc dies salutis admonē
di sunt: ne placere deo si cū possunt nolue
rint cum voluerint: sero nō possint. Hinc
est em̄ qđ post sapientia deserit: qđ prius
rennuētes vocauit dicens: Vocauit ⁊ ren
nuistis: extendi manū meam ⁊ nō fuit qui
aspiceret. Desperistis omne consilium me
um: ⁊ increpatioꝝ meas neglexistis. Ego
quoq; in interitu vestro ridebo: ⁊ subsan
nabo cum vobis quod timebatis aduene
rit. Et rursum. Tunc inuocabūt me: ⁊ nō
exaudiam: mane consurgent ⁊ non inue
nient me. Salus itaq; corporis: quando
ad bene operandum accepta despicitur:
quanti sit muneris amissa sentitur. Et in
fructuose, ad vltionē queritur que cōgruo
concessa tempore vtiliter non habetur:
vnde bene per Salomonem rursum dicitur:
He des alienis honorem tuum: ⁊ an
nos tuos crudelitē forte impleantur ex
tranei viribus tuis: et labores tui sint in
domo aliena: ⁊ gemas in nouissimis: quā
do consumpseris carnem: et corpus tuū
qui namq; alieni a nobis sunt: nisi mali
gni spiritus qui a celestis sunt patrie for
te separati. Quis vero honoz noster est
nisi quod etiam in luteis corporibus con
diti ad conditoris tamen nostri sumꝝ ima
ginem et similitudinem creati. Vel quis
alius crudelis est: nisi ille apostora ange
lus: qui ⁊ semetipsum penam mortis su
perbiēdo pertulit: ⁊ inferre mortē huma
no generi etiam perditus non pepercit.
Honoz itaq; suū alienis dat: qui ad dei
imaginē ac similitudinē cōditus: vite sue
tempa malignoꝝ spiritūū voluptatibus
administrat. Annos etiam suos crudelita
tradit: qui ad voluntatē male dominans

Tertie partis libri Pastoralis cure

tis aduersarij. accepta viuendi spacia expēdit ubi bene subditur. Ne forte impleant extranei viribus tuis et labores tui sint in domo aliena. Quisquis enī per acceptas valitudinē corporis per tributā sibi sapientiam mentis nō exercendis virtutib⁹ sed perpetrandis vitijs elaborat: nequaquā suis viribus suā domū: sed extraneorum habitacula id est imundorū spirituum facta multiplicat. nimirū vel luxuriando. vel supbiendo agens vt etiam se addito p̄ditorū numerus crescat. Bene autē subditur et gemas in nouissimis quādo p̄sumptis carnē et corpus tuū. Plerūq; enī in accepta salus carnis per vitia expendit. Sed cum repēte subtrahit cum molestij caro atteritur. cū iam egredi anima vrgetur diu male habita quasi ad bene viuendum salus amissa requirit. Et tūc gemūt homines qđ deo seruire noluerūt. quādo vāpna sue negligētie recupare seruido nequāq; possunt. vnde alias dicit. Cum occideret eos inquirebāt eum. Et contra admonēdi sunt egri. vt eo se dei filios sentiant. quo illos discipline flagella castigāt. Nisi enim correctis hereditate dare disponeret. erudite eos per molestias non curaret. Hinc namq; ad Iohannē domin⁹ per angelū dicit. Ego quos amo arguo et castigo. Hinc rursū scriptū est. Fili mi noli disciplinā domini negligere: neq; fatigeris cum ab eo argueris. Quē enī domini diligit castigat. flagellat autē omnes filiū quē recipit. Hinc psalmista ait. Multe tribulationes iustorū etc. Hinc beatus quoq; Job in dolore exclamās ait. Si iustus fuero non leuabo caput saturatus afflictione et miseria. Dicendū est egris vt si celestē patriam suā esse credūt necessario in hac labores. vel in aliena patientur. Hinc est enī quod lapides extra toni sūt: vt in cōstructione tēpli domini absq; mal lei sonitu ponerent. Quia videlicet nunc foris per flagella tundimur: vt intus ī tēplum dei postmodū sine discipline percussione disponamur quaten⁹ quicquid ī nobis est superflū. modo percussio resecat.

et tunc sola nos in edificio cōcordia charitatis liget. Admonēdi sunt egri vt considerent pro percipiēdis terrenis hereditatibus. quomodo dura carnales filios discipline flagella castigent. Que ergo nobis diuine correptionis pena grauis est. per quā et nunquā amittēda hereditas p̄cipitur. et semp mansura supplicia vitant. Hinc etenī Paulus ait. Patres quidez carnis nostre habuim⁹ eruditores et reuerbamur eos ne multo magis obtempabimus patri spiritū et viuemus. Et illi quidem in tēpore paucorū dierū scdm voluntatem suā erudiebāt nos. hic autem ad id quōd vtile est. in recipiēdo sanctificationem eius. Admonēdi sunt egri vt considerent quāta salus cordis molestia sit corporalis: que ad cognitionē sui mentem reuocat: et quē plerūq; salus obijcit. infirmitatis memoria reformāt vt anim⁹ qui extra se i elatione ducitur. cui sit p̄ditioni subditus et percussa q̄ sustinet carne memoret. Ad recte per balasā si tamē vocē dei subsequi obediendo voluisset in ipsa eius itineris retardatione signat. Balasā namq; peruenire ad propōsitū tendit: sed eius votum animal cui presidet prepedit. Prohibitiois quippe īmemor ibat quo nō licebat. At asina angelū videt quē humana mēs non videt quasi plerūq; caro per molestias tarda. flagello suo menti deum indicat quē mens ipsa carni presidens non videt. ita vt anxietatē spirit⁹ p̄ficere in hoc mūdo cupientis velut iter tendētis impediat donec ei inuisibile qui sibi obuiat. innotescat. vnde et bene per Petri dicitur. Correptionē habuit sue velanie subiugale mutū. qđ in hominis voce loquens p̄hibuit. p̄phete insipienti. i. Infans quippe homo a subiugali muto corripit. quando elata mens humilitatis bonū quōd tenere debeat. ab afflictā carne memorat. S; huius correptionis donū iecirco Balasā nō obtinuit: quia ad maledicendū pergesit vocē non mentē mutauit. Admonēdi sūt egri vt considerēt. quāti sit munera molestia corporalis que admissa peccata diluit

et ea que poterant admitti cōpescit. que et
 supra ab exterioribus plagis. concusse
 menti penitētie vulnera infligit. Unde scri-
 ptum est. Lior vulneris abstergit mala
 et plaga in secretioribus ventris. Mala
 enim lior vulneris abstergit quia flagello
 rum dolor. vel cogitatas vel perpetratas
 nequicias diluit. Solet vero ventris ap-
 pellatione mens accipi quia sicut venter
 cōsumit escas. ita mens perpetrando exco-
 quit curas. quia enim venter mens dicitur
 ea sententia docetur qua scriptū est. Lu-
 cerna domini spiraculū hominis qui inue-
 stigat oīa secreta vētris. Ac si diceret. di-
 uini affatus illuminatio cū in mēte homi-
 nis venerit. eā sibi metipsi illuminās ostē-
 dit. que ante spiritus sancti aduentū cogi-
 tationes prauas et portare poterat et pēsa-
 re nesciebat. Lior ergo vulneris abster-
 git mala et plagari secretiorib⁹ ventris qz
 cū exterius pcutimur ad peccatorū nostro-
 rum memoriā taciti afflictiqz reuocamur
 atqz ante oculos nostros cuncta que a no-
 bis sunt male gesta reducimus. et per hoc
 qz foris patimur. magis intus qd fecim⁹
 dolemus. Unde fit vt inter aperta vulne-
 ra corporis. amplius nos abluat plaga se-
 creta ventris: qz sanat nequicias prauo ope-
 ris. occultū vulnus doloris. Admonēdi
 sunt egri quatenus paciētie virtutem ser-
 uent vt incessanter quāta redēpto: noster
 ab his quos creauerat prulit mala consi-
 derent. qd tot obiecta cōuictōrū pbra su-
 stinuit qz de manu antiqui hostis captiuo-
 rum quotidie animas rapiēs. Insultantiū
 alapas accepit. qz aqua nos salutis dilu-
 ens. a perfidorū sputis facit non abscon-
 dit. qz aduocatione sua nos ab eternis sup-
 plitijs liberans. tacitus flagella tolerauit
 qz inter angelorū choros perbēnes nobis
 honores tribuens. colaphos pertulit qz a
 peccatorū nos punitionibus saluans. spi-
 nis caput supponere nō recusauit. qz eter-
 na nos dulcedine deebrians in siti sua fel-
 lis amaritudinē accepit qz pro nobis pa-
 trem quāuis ei diuinitate esset equalis a-
 dorauit. sub irrisione adoratus tacuit. qz

vitam mortuis prepan. vsqz ad mortem
 ipse vita peruenit. Cur itaqz asperū credi-
 tur vt adeo homo toleret flagella pro ma-
 lis si tāta deus prulit ab hominib⁹ mala
 p bonis. Cur quis sana intelligētia de p-
 cussione sua ingratus existit. si ipse hinc si-
 ne flagello non exijt qui hic sine peccato
 vixit.

¶ De diuerso modo admonēdi
 eos qui flagella metuunt et pro-
 pterea innocenter viuunt atqz
 eos qui sic in iniquitate durue-
 runt vt nec per flagella corrigā-
 tur. **¶** Capitulum. XIII.

¶ Alter admonēdi sūt qui flagel-
 la metuunt et pterea innocen-
 ter viuunt. atqz aliter admonē-
 di sunt qui sic in iniquitate dur-
 ruerunt. vt neqz p flagella corrigant. Di-
 cendū nāqz est flagella timētibus vt et bo-
 na tēporalia nequaqz p magno desiderēt
 que adesse etiā prauis vidēt et mala presē-
 tia nequaqz velut intolerabilia fugiant. q-
 bus hic plerūqz bonos affici nō ignorant
 Admonēdi sunt qui flagella metuūt vt si
 malis veraciter carere desiderant eterna
 supplicia phorescāt. neqz in hoc suppli-
 ciorū timore permanēat: s; ad amoris gra-
 tiā nntimēto charitatis exrescāt. Scrip-
 tū quippe ē. pfecta charitas. foras mittit
 timorē. Et rursum scriptū est. Nō accipi-
 stis spiritū seruitutis itez in timore. s; spi-
 ritū adoptionis filiorū in quo clamamus
 abba pater. vñ idē doctor iterū dicit. vbi
 spūs dñi ibi libertas. Si ergo adhuc a
 praua actione formidata pena phibet: p-
 facto formidantis animū nulla spiritus li-
 bertas tenet. Nam si penam non metues-
 ret culpam pculdubio perpetraret. Ig-
 norat itaqz mens gratiā libertatis quam
 ligat seruitus timoris. Bona enim pro se
 metipsis amanda sunt. et nō penis cōpel-
 lentibus exequēda. Nam qui propterea
 bona facit quia tormentorū mala metuūt.

Tertie partis libri Pastoralis cure

vult non esse qđ metuat. vt audenter illi-
cita cōmittat. vnde Luce clarius constar
qđ corā deo innocētia amittit ante cuius
oculos desiderio peccat. At contra hi qđ
ab iniquitatibus nec flagella cōpescunt:
tanto acrozi inuentione feriēdi sunt. quā-
to maiori in sensibilitate duruerūt. Ple-
rūq; enim sine dedignatione dedignandi
sunt: sine desperatione despandi. ita dum
taxat vt ostēsa desperatio formidīnē incu-
tiat. ⁊ subiuncta admonitio ad spem redu-
cat. Districte itaq; cōtra illos diuine sen-
tentie proferende sunt: vt ad cognitionez
sui considerata eterna animaduersione re-
uocent. Audiant enī in se impletum esse
qđ scriptū est. Si cōtuderis stultū in pila
quasi tiphanas feriente desuper pilo non
auferetur ab eo stulticia eius. Cōtra hos
propheta dño queritur: dicens. Attriuisti
eos ⁊ renouerūt accipere disciplinā. Hinc
est qđ dñs dicit. Interfeci ⁊ perdidī popu-
lum istū ⁊ tamē a vijs suis nō sunt reuersi
Hinc rursum ait. Populus nō est reuer-
sus ad pccientē se. Hinc voce flagellan-
tium ppheta Hieremias conqueritur di-
cens. Curauim⁹ Babylonē ⁊ non ē sana-
ta. Babylon quippe curat nec tamen ad
sanitatē reducit. quādo mens in praua ac-
tione cōfusa verba correptionis audit fla-
gella correctionis percipit: ⁊ tamē ad rec-
ta salutis itinera redire contēpnit. Hinc
captiuo israelitico populo nec tū ab iniq̄-
tate cōuerso dñs exprobrat: dicens. Versa
est mihi domus israel in scozeā. Omnes
isti facti sunt mihi es. ⁊ stannū ⁊ ferrum ⁊
plumbū in medio fornacis. Ac si apte di-
cat. Purgare eos per ignē tribulationis
voluit. argentū illos vel aurū fieri quesuit
Sed in fornace mihi in es. stannum ferruz
⁊ plumbū versi sunt. quia non ad virtutē
sed ad vitia etiam in tribulatione proruz
perunt. Es quippe dū percuitur ampli⁹
metallis ceteris sonitum reddit. Qui igi-
tur in percussione positus erumpit ad so-
pitem murmuratiōis. in es versus est in
medio fornacis. Stannum vero cum ex ar-
te componitur argēti speciem mentitur.

Qui ergo simulationis vitio non caret in
tribulatione stannum factus est in fornace.
Ferro autē vertitur qui vite proximi insi-
diatur. Ferrū itaq; in fornace est. qui no-
cendi maliciā nō amittit in tribulatione.
plumbū quoq; ceteris metallis est graui⁹
In fornace ergo plumbū inuentur qui sic
peccati sui pondere premitur: vt etiam in
tribulatione positus a terrenis desiderijs
non leuet. Hinc rursum scriptū est. Mul-
to labore sudatū est: ⁊ non exiuit de ea ni-
mia rubigo ei⁹ neq; per ignē. Ignē quip-
pe nobis tribulationis admonet. vt in no-
bis rubiginem vitiozū purget. Sed nec p-
ignē rubiginē amittim⁹ quādo ⁊ iter fla-
gella vitio non caremus. Hinc propheta
iterū dicit. Frustra conflauit p̄latoz. mali-
tie eozū non sunt consumpte. Sciendūm
vero est: quia nōnunq; cum inter flagello-
rum duriciam remanent in correcti. dulci-
sunt admonitio emulcēdi. Quos enī cru-
ciamenta nō corrigūt nonnunq; ab iniq̄-
actionibus lenta blandimēta p̄pescunt.
Quia ⁊ plerūq; egros quos fortis pignē
taria potio curare nō potuit ad salutē p̄-
stinam tepēs aqua reuocauit. Et nōnulla
vulnera que curari incisione nequeūt. so-
mentis olei sanant. Et dur⁹ ad amas inci-
sionē ferri minime recipit: sed leni hircoz
sanguine molefcit.

**De diuerso modo admonen-
di nimis tacitos atq; multilo-
quio vacantes.**

Capitulum. XV.

Alter admonēdi sunt nimis ta-
citi atq; aliter multiloquio va-
cantes. Insinuari nāq; nimis ta-
citis debet. qz dū quedaz vitia
incante fugiūt occulte deterioribus impli-
cant. Nā sepe linguā qz imoderatius fre-
nant in corde graui⁹ multiloquiū tolerāt
vt eo plus cogitationes in mēte ferneant
quo illas violēta custodia in discreti silen-
tij angustat. Que plerūq; tanto latī⁹ dea

fluunt. quāto se esse securiores estimāt. qz
 foris a reprehēforibus nō vident. Unde
 nōnunq̄ mens in superbiā extollitur: vt
 quos loquentes audit quasi infirmos de-
 spicit. Lūq̄ os corporis claudit. quantuz
 se vitijs superbiendo aperiat nō agnoscit
 Lingua etenim premit. mentem eleuat.
 ⁊ cum suam nequiciā minime considerat
 tanto apud se cunctos liberius quanto et
 secretius accusat. Admonendi sunt igitur
 nimis taciti vt scire sollicite studeant
 non solum quales foras ostendere: sed eti-
 am quales se debeant intus exhibere. vt
 plus excogitationibus occultū iudiciū.
 q̄ ex sermonibus reprehensionem meru-
 ant proximorum. Scriptū nāq̄ est. Fili-
 mi attende sapientiam meam. ⁊ prudentie
 mee inclina aurem tuam vt custodias
 cogitationes. Nihil quippe in nobis est
 corde fugatiuz qd̄ a nobis toties recedit
 quotiens per prauas cogitationes defluit
 Hinc etenim Psalmista ait. Cor meū de-
 reliquit me. Hinc ad semetipsum rediēs
 dicit. Inuenit seruus tuus cor suū vt ora-
 ret te. Cum ergo cogitatio per custodiaz
 restringitur. cor quod fugere consuevit
 uenit. Plerumq̄ autē nimis taciti cuz
 nōnulla iniuria patiuntur eo in acriorem
 dolorē prodeunt. quo ea que sustinent nō
 loquuntur. Nam si illatas molestias tran-
 quilla lingua sermone diceret mens a cō-
 scientia dolorem alienaret. Vulnera enī
 clausa plus cruciant. Nam cum putredo
 que interius feruet eicitur. ad salutē do-
 lor aperitur. Scire igitur debent qui pl̄
 q̄ expedit tacent. ne inter molesta que to-
 lerant dum linguā tenent. vim doloris ex-
 aggerent. Admonendi sunt enī vt si pro-
 ximos sicut se diligunt. minime illis tace-
 ant. vnde eos iuste reprehendāt. Hocis
 enim medicamine vtriusq̄ saluti concu-
 ritur: dum ⁊ ab illo qui insert actio praua
 atq̄ peruersa compescitur. ⁊ ab hoc q̄ su-
 stinet doloris feruor vulnere aperto tem-
 peratur. Qui enim proximoz mala con-
 spiciunt. ⁊ tamen silentio linguā premūt
 quasi conspectis vulneribus vsum medi-

caminis subtrahūt ⁊ eo mortis auctores
 fiunt. quo virus qd̄ potuerant curare no-
 luerunt. Lingua itaq̄ discrete refrenan-
 da non insolubiliter obliganda. Scriptū
 nāq̄ est. sapiens tacebit vsq̄ ad tempus.
 vt nimirum cum oportuno considerat.
 postposita censura silentij loquendo que
 congrunt in vsum se vtilitatis impēdat
 Et rursum scriptum est. Tempus loquē-
 di ⁊ tempus tacendi. Discrete quippe vs-
 cissitudinum pensanda sunt tempora. ne
 aut cum restringi lingua debet per verba
 inutiliter defluat. aut cū loqui vtiliter po-
 test semetipsum pigre restringat. Quod
 bene psalmista considerans ait. Pone
 domine custodia ouī meo. ⁊ ostium circū-
 stantie labijs meis. Non enim poni os
 suo pari etem sed ostiū petijt qd̄ videret
 aperitur ⁊ clauditur. Unde ⁊ nobis cau-
 te discendum est. quaten⁹ os discretuz et
 congruo tempore vox aperiat. ⁊ rursum cō-
 gruo taciturnitas claudat. At contra ad-
 monendi sunt multiloquio vacantes: vt
 vigilanter aspiciant a quanto recititudinē
 statu depereunt. vñ per multiplicia ver-
 ba dilabuntur. Humana etenim mens a
 que more ⁊ circūclausa ad superiora colla-
 gitur. quia illic repetit. vnde delēdit et
 relaxata deperit quia se per infima inutiliter
 spargit. Quot enī superuacuis verbis
 a silentij sui censura dissipatur. quasi tor-
 tuis extra se deriuatur. Unde ⁊ redire in-
 terius ad sui cognitionem non sufficit. qz
 per multiloquium sparsa a secreto se inti-
 me considerationis excludit. Totam ves-
 ro se insidiantis hostis vulneribus detes-
 git: quia nulla munitione custodie circū-
 cludit. vnde scriptum est. Sicut vrb̄ pas-
 tens ⁊ absq̄ muroz ambitu. ita vir qui
 non potest in loquēdo cohibere spiritum
 suum. Quia enim murum silentij non
 habet. patet inimici iaculis ciuitas men-
 tis. Et cum se per verba extra semetipsum
 eiecit apertam se aduersario ostendit.
 Quā tanto ille sine labore superat quan-
 to ⁊ ipsa que vincit ⁊ semetipsum p̄ multis
 loquū pugnāt. Pleriq̄ autem quia per

quosdā gradus desideriosa mēs i lapsus ca-
sus impellit. Duz otiosa cauere verba ne-
gligimus: ad noxia quādoq; peruenim⁹:
vt prius loqui aliena libeat: postmodū de-
tractiōibus eoz vitā de quibus loquitur
mordeat: ad extremū vero vsq; ad apertā
lingua cōtumelias erūpat. Hic seminant
stimuli: oriunt rixę: accendunt faces odio-
rum: par extinguit cordiū: vnde bene per
Salomonē dicit: Qui dimittit aquā: ca-
put est iurgioꝝ. Aquā quippe dimittere
est: linguā in fluxū coluij relaxare. Quo
contra etiam in bonā iterū partem dicit.
Aqua p̄funda verba ex ore viri. Qui er-
go aquā dimittit: caput est iurgioꝝ: quia
qui linguā non refrenat: concordia dīssi-
pat. Unde diuerso scriptū est. Qui im-
ponit stulto silētiū: iras mitigat. Qui au-
tē multiloquio quisq; seruens linguā re-
frenari nequitur accidit: vt rectitudinē
iusticie tenere nequaq; possit: testat pro-
pheta: qui ait: Vir linguosus nō diriget
super terrā. Hinc iterū Salomon dicit:
In multiloquio peccatū nō deerit. Hinc
Esaias ait: Cultus iusticie silentiū videli-
cet. Indicās: quia mentis iusticia desola-
tur: quādo ab immoderata locutiōe non
paret. Hinc Iacobus dicit: Si quis pu-
tat se religiosus esse: nō refrenans linguā
suā: sed seducēs cor suū huius vana est re-
ligio. Hic rursus ait: Sit omnis homo ve-
lox ad audiendū: tardus autē ad loquen-
dū: et tardus ad irā. Hinc iterū lingue vi-
dissimulans adiūgit. Inquietū malū: plena
veneno mortifero. Hinc per semetip̄am
nos veritas admonet dicens: Omne ver-
bū ociosum qđ locuti fuerint homines: ra-
tionē reddēt de eo in die iudicij. Ociosū
quippe verbū est: qđ aut ratōe iuste neces-
sitatis: aut intentiōe pie vtilitatis caret.
Si ergo ratio de ocioso sermone exigit:
pensemus que pena multiloquio maneat
in quo etiā per noxia verba peccat.

**De diuerso modo admonen-
di pigros: atq; precipites:**

Capitulum. XVI.

Aliter admonēdi sunt pigri: at-
q; aliter precipites. Illi nanq;
suadēdi sunt: ne agenda bona
dum differūt amittant. Illi ve-
ro admonēdi sunt: ne dum bonozū opus
incaute festinando preueniūt: eozum me-
rita immutēt. Pigris nanq; intinandū
est: quod sepe dū oportune agere que pos-
sumus nolumus: paulo post cū volumus
non valemus. Ipsa quippe mentis desi-
dia dum congruo seruoze non accendit: a
bonozū desiderio funditus cōualescente
furtim torpore mactat: vnde aperte per
Salomonē dicit. Pigredo immittit so-
porē: piger enim recte sentiēdo quasi vigi-
lat: quāuis nil operando torpescat. Sed
pigredo soporē immittit dicit: quia pau-
lis per etiā recte sentiēdi vigilantia amit-
tit: dum a bene operādi studio cessat. Vbi
recte subiūgit: et anima dissoluta esuriet.
Nam mens: quia se ad superiora stringen-
do nō dirigit neglectā se inferis per desi-
deria expandit. Et dum studioꝝ sublimi-
um vigore nō constringit cupiditatis infi-
me fame saucia: vt quo se per disciplinā
ligare dissimulat: eo se esuriens per volu-
ptatū desideria spergat. Hinc ab eodem
rursus Salomone scribit. In desiderijs
est omnis ociosus. Hinc ipa veritate predi-
cāte: vno quidē exunte spiritu mūda do-
mus dicit: sed multiplicius redēte dum
vacat occupat. Plerunq; piger dū neces-
saria agere neglexerit quedā sibi difficilia
opponit: quedam vero incauta formidat.
Et dū quasi inuenit: quod velut iuste me-
tuat: ostendit quod ocio quasi nō iniuste
torpescat. Cui recte per Salomonē dicit
Propter frigus piger arare noluit: men-
dicabit ergo estate: et non dabit ei. Pro-
pter frigus quippe piger nō arat: dum de
fide torpore cōstrictus: agere que debet
bona p̄siderat: dissimulat. Propter frig⁹
piger non arat: dum parua ex aduerso ma-
la metuit: et operari maxima pretermittit.
Bene autē dicit mendicabit estate: et nō
dabitur ei. Qui em̄ nunc in bonis operi-
bus nō exudat cum sol iudicij. feruentior

apparuerit: quia frustra regni additū posulat: nil accipiēs estate mendicat. **B**e- ne hinc rursus per eundē Salomonē dicit: **Q**ui obseruat ventū non seminat: et qui cōsiderat nubes nunquā metet. **Q**uid enim per ventū: nisi malignozū spiritūū temptatio exprimit? **E**t quid per nubes: que mouent a vento: nisi aduersitas prauozū hominū designat? **A** ventis videlicet impellunt nubes: quia inuicidozū spiritūū afflatu prauit excitant homines: qui ergo obseruat ventū non seminat: et qui cōsiderat nubes nunquā metet: quia quisquis temptationē malignozū spiritūū quisquis persecutionē prauozū hominū metuit: neq; nūc grana boni operis seminat: neq; tūc manipulos sancte retributio nis secat. **A**t contra admonēdi sunt precipites dum bonozū actū tempus preueniūt: meritū peruertunt. **E**t sepe in malis corrūit: dū bona minime discernūt: quia nequaquā quid: quomodo: vel quādo agāt inspicūt: sed plerumq; acta: quia ita non debuerint agere cognoscāt. **Q**uibus sub auditoris specie recte apud Salomonem dicit: **F**ili siue consilio nihil facias: et post factum nō penitebis. **E**t rursus. **P**alpebre tue precedāt gressus tuos. **P**alpebre qui ppe gressus precedūt: cū operationē nostrā cōsilia recta perueniūt. **Q**ui enim negligit cōsiderando preuidere que facit: gressus tēdit: oculos claudit. **P**ergēdo iter cōsicit: sed preuidendo sibimetipi nō antecedit. **A**tq; ideo citius corrūit: qz quo pedē operis ponere debeat: per palpebrā consilij non attendit.

De diuerso modo admonendi mansuetos: atq; iracūdos:

Capitulum. XVII.

Alter admonendi sunt māfueti: atq; aliter iracundi. **N**onnūquā namq; mansueti cum preceptum torporem desidie patiuntur: et plerūq; nimia resolutione leuitatis vltra q̄ necesse est: vigorem districtiōis emolliunt.

At contra iracundi: dum reginib; loca percipiunt: quo impellente ira in mentis vesaniam deuoluuntur: eo etiam subditorum vitam dissipata quietis tranquillitate confundunt. **Q**uos cum furor agitare in preceptis ignorat quicquid irati faciūt: ignorant quicquid a semetipīs irati patiuntur. **N**onnunquā q̄ est grauius ire sue stimulum iusticie zelum putant. **E**t cum vicium virtus creditur: sine metu culpa cumulatur. **S**epe ergo mansueti dissolutionis torpescunt tedio: sepe iracundi re- ctitudinis falluntur zelo. **I**llozū itaq; virtuti vicium latenter adiungitur. **H**is autem suum vicium quasi virtus feruens videtur. **A**dmonendi sunt igitur illi: vt fangiunt quod iuxta ipos est. **I**sti: quod in ipis. **A**ttēdant illi quod habent. **D**iscernant isti quod non habent. **A**mplectantur mansueti: sollicitudinem torporem damnent: iracundi perturbationem clamant. **A**dmonendi sunt mansueti: vt habere etiam emulationē iusticie studeant. **A**dmonendi sunt iracundi: vt emulationi quam se habere estumant: mansuetudinem subiungant. **F**ecirco namq; spiritus sanctus in colūba nobis est: et in igne mōstratus: quia videlicet omnes quos implet et columbe simplicitate māfuetos: et igne zeli ardentis exhibet. **N**equaquā ergo spiritus sancto plenus est: qui aut in tranquillitate mansuetudinis: feruorem emulationis deserit: aut rursus in emulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit. **Q**uod fortasse melius ostendimus: si in medio **P**auli magisterium proferamus: qui duobus discipulis et non diuersa charitate predicitis: diuersa tamen adiutoria predicationis impendit. **T**ymotheum namq; admonens ait: **A**rgue: obsecra: increpa: in omni patientia et doctrina. **T**antum quoq; admonet dicens: **H**ec loquere: et exhortare: et argue cum omni imperio. **Q**uid est q̄ doctrinam suam tanta arte dispenset: vt exhibenda hac alteri imperium: atq; alteri patientiam proponat: nisi q̄ mansuetiois spiritus **T**ym et

Tertie partis libri Pastoralis cure

Paulo feruentioris vidit esse Tymotheū illum per emulatiōis studium inflammat hunc per leuitatē patientie temperat. Illi quod deest: iungit. Huic quod superest subtrahit. Illum stimulo impellere nitit: hunc freno moderatur. Magnis quippe suscepte ecclesie colonis. Alios palmites vt crescere debeant: rigat. Alios cū plus iusto crescere cōspicit: resecat: ne aut non crescendo fructus non ferant: aut immoderate crescendo quos protulerint: amittant. Sed longe alia est ira: que sub emulatiōis specie subripit: alia que perturbatum cor et sine iusticie pretextu cōfundit. Illa em̄ in hoc q̄ debet inordinate extenditur: hec autē semper in his que non debet inordinate inflammat. Sciendum vero est: quia hoc ab impatiētibus iracundi differunt: quod illi ab alijs illata nō tolerant: isti autē etiā que tolerenter imponūt. Nam iracundi sepe etiā se declinatēs insequuntur: rixę occasionem cōmouent: laborę contentiōis gaudent. Vos tamen melius corrigimus: si in ipa irēne cōmōtione declinamus. Perturbati quippe quid audiāt: ignorant: sed ad se reducti tanto libentius exhortatiōis verba recipiunt: quāto se tranquillior toleratos erubescūt. Mentis enim furore ebrius: omne rectum quod dicit peruersum videtur. Unde et Abal ebrius culpam suam a Bygabih laudabiliter tacuit q̄ digesto vino laudabiliter dixit: Accirco em̄ malum quod fecerat cognoscere potuit: quia hoc ebrius nō audiuit. Cum vero iracundi ita alios impetūt: vt declinari oīnino non possunt: nō aperta exprobratiōe: sed sub quadam sunt cautela reuerētie parcendo ferendi. Quod melius ostendim⁹ si Abner factum ad mediū deducamus. Hūc quippe cū Isael vi incaute precipitatiōis impetere scriptū est. Locutus est Abner ad Isael dicens: Recede: noli me sequi: ne cōpellar cōfodere te in terrā. Qui audire cōtēpsit: et noluit declinare. Percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine et transfodit eū et mortuus est. Qui Isael

Typum tenuit: nisi eorū quos vehementer arripēs furoz in preceps ducit. Qui in eodem furoris impetu: tanto caute declinandi sunt: quāto et insanie rapiuntur. Unde et Abner qui fermōe nostro patris lucerna dicit: fugit: quia doctorū lingua que supernū lumen dei indicat: cum per abrupta furoris mentē cuiuspiā ferri cōspicit: cūq̄ cōtra irascentē dissimulat verborum iacula reddere: quasi per sequentem nō vult ferire. Sed cum iracūdi nulla consideratiōe se mitigant: et quasi Isael persequi et insanire nō cessant: necessē est: vt hi qui furores reprimere conātur: nequa q̄ se in furorem erigant: sed quicquid est tranquillitatis ostendant. Quodaz vero subtiliter proferāt: in quibus ex obliquo furotis animū pugnēt. Unde et Abner cum contra persequentē subsistit non eū recta: sed auersa hasta trāffozauit. Ex mucrōe quippe percutere est: impetu apte increpatiōis obuiare. Aduersa vero hasta persequentē ferire est: furorentē tranquille ex quibusdā tangere: et quasi parēdo superare. Isael autē protinus occūbit: quia cōmote mentes dum et parti sibi sentiūt: et tamen responsionū ratione in intus sub tranquillitate tangunt ab eo q̄ se erexerant: statim cadūt. Qui ergo a furoris sui impetu: sub lenitatis percussione resiliūt: quasi sine ferro moriunt.

De diuerso modo admonēdi humiles: atq̄ elatos:

Capitulum. XVIII.

Alter admonēdi sunt humiles atq̄ aliter elati. Illis insinandum est: q̄ sit vera excellentia quā sperando tenent. Illis vero intimidandū q̄ sit nulla temporalis gloria: q̄ et amplectētes non tenent. Audiant humiles q̄ sint eterna que appetunt: q̄ transitoria que contempnūt. Audiant elati q̄ sint transitoria que ambiunt: q̄ eterna que perdūt. Audiant humiles ex magistra voce veritatis: omnis qui se humiliat exaltabit. Audiat elatus: qui se ex

altat: humiliabit. Audiant humiles gloria precedit humilitas. Audiant elati ante ruinam exaltabit spiritus. Audiant humiles super quem quiescet spiritus meus nisi super humile et quietum et tremens sermones meos. Audiant elati: quid superbis terra et cinis. Audiant humiles: deus humilia respicit. Audiant elati et alta a longe cognoscit. Audiant humiles: quia filius hominis ministrari non venit: sed ministrare. Audiant elati: quia initium omnis peccati superbia. Audiant humiles: quia redemptor noster humiliavit semetipsum: factus obediens usque ad mortem. Audiant elati quod de eorum capite scriptum est. Ipse est rex super universos filios superbie. **D**ecaso igitur perditionis nostre facta est superbia dyaboli: et argumentum redemptionis nostre inventa est humilitas dei. **M**ostis enim noster inter omnia conditus: videri super omnia voluit elatus. **R**edemptor autem noster magnus manens super omnia fieri: inter omnia dignatus est parvus. **D**icatur ergo humilibus: quia dum se deiciunt ad dei similitudinem ascendunt. **D**icatur elatis: quia dum se erigunt in apostate angelum imitationem cadunt. **Q**uid itaque elatio ne deiectus: que dum supra se tendit ab altitudine vere celsitudinis elongat? **E**t quid humilitate sublimis: que dum se in ima deprimat: auctori suo manenti super summa coniungit. **E**st tamen aliud quod in eis debeat caute pensari: quia sepe quidam humilitatis decipiuntur specie: quidam vero elationis sue ignorantia falluntur: nam plerumque nonnulli quis sibi humiles videntur: is qui hominibus deserviri non debet coniunctus est timor. **P**lerumque vero elatos comitari solet: libere vocis assertio. **E**t cum quedam increpanda sunt vicia: illi reticent ex timore: et tamen tacere se estimant ex humilitate. **I**sti loquuntur per impatientiam elationis: et tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. **I**llos ut perversa non increpent: sub specie humilitatis premit culpa formidat:

nis: istos ad increpanda que non debent aut magis increpanda quam debent sub imagine libertatis effrenatio impellit tumoris. **U**nde et elati admonendi sunt: ne plerumque expedit sint subiecti: ne autem illi defensionem vertant iusticie in exercitacionem superbie: aut isti cum student plusquam necesse est hominibus subiecti: compellantur etiam eorum vicia venerari. **C**onsiderandum vero est: quod plerumque elatos vtilius corripimus: si eorum correptionibus quedam laudum fometa misceamus. **I**nferenda namque illis sunt: aut alia bona que in ipsis sunt: aut dicendum certe que poterant esse si non sunt: et tunc demum reseranda sunt mala que nobis displicent: cum prius ad audiendum placabilem eorum mentem fecerint promissa bona que placeant. **N**am et egros indomitos blanda prius manu tangimus: ut eos nobis plenus postmodum etiam per flagella subjugemus: et amaro pigmentorum poculo mellis dulcedo adiungitur: ne ea que saluti profutura est in ipso gustu aspera amaritudo sentiat. **D**um ergo gustus per dulcedinem fallitur: humor morifer per amaritudinem vacuatur. **I**psa ergo in elationis inuentionis exordia permixta sunt laude temperanda: ut dum admittunt fauores quos diligunt: etiam correptiones recipiant quas oderunt. **P**lerumque autem persuadere elatis vilia melius possumus: si profectum eorum nobis magis quam illis profuturum dicamus: si eorum meliorationem nobis magis quam sibi impendi potestulemus. **F**acile enim ad bonum elatio flectit: si eius inflexio prodesse et alijs credatur. **U**nde moyses qui regente se domino deserti iter duce aerea columna pergebat cum **O**hab cognatum suum a gentilitatis conuersatione vellet educere: et omnipotentis dei domino subiugare: ait: **P**roficiscimur ad locum: quem daturus est nobis dominus: veni nobiscum: et bene faciamus tibi: quia dominus bona promissit israeli. **C**ui cum respondisset ille. **N**on vadam tecum: sed reuertar in terra

Tertie partis libri Pastoralis cure

ram meam: in qua natus sum: illico ad-
tinxit. Noli nos derelinquere. tu enim
nostri in quibus locis per desertū castra po-
nere debeamus. et eris ductor noster. Ne-
que enim moysi mentē ignorantia itineris
angustabat. et propheticē expandarat et colūna ex-
terius preibat. et de cunctis interior per
conuersationē cum deo sedulā locutio fa-
miliaris instruebat. Sed videlicet vir pa-
uidus elato auditori colloquens. solaciū
petiit vt daret. ducē requirebat inuisa. vt
dux ei fieri potuisset ad vitam. Egit itaq;
vt supbus auditor voci ad meliora suade-
ti. eo magis fieret deuotus quo putaretur
necessarius. Et vnde se exhortatorē suū
precedere crederet. in se sub verbis ex-
hortantis inclinaret.

De diuerso modo admonen- di pertinaces atq; inconstātes. Capitulum. XIX.

Alter admonēdi sunt pertina-
ces. aliter vero inconstantes.
Illis dicendū est q; plus de se
debet sentiūt et iccirco alie-
nis cōsilijs nō acquiescūt. Istis vero inti-
mandum est q; valde se despiciētes negli-
gunt et ideo lenitate cogitationū a suo iu-
dicio per teporū momenta flectunt. Illis
dicendū est q; nisi meliores se ceteris esti-
marēt. nequaquam cunctorū consilia sue deli-
berationi postponerēt. Istis dicendū ē q;
si hoc qd sunt vtiq; attenderēt. nequaquam
eos p̄ tot varietatis licetora mutabilitatis
aura versaret. Illis p̄ Paulū dicit. Noli
te prudētē esse apud volūmetipos. At cō-
tra isti audiāt. nō circūferamur omni ven-
to doctrine. de illis p̄ Salomonē dicitur.
Comedent fructus vinee sue suisq; consi-
lijs saturabunt. De istis autem ab eo rur-
sus scribit. Cor stultorum dissimile erit.
Cor quippe sapientū sibi metipso semper
est simile. quia dū rectis psuasionib; acq;
ēscit p̄sāter se in bono ope dirigit. Cor

vero stultorū dissimile ē. q; dū mutabili-
tati se aurū exhibet. nunquam idē qd fuerat
manet. et q; quedā vitia sicut ex semetip-
sis gignūt alia ita ex alijs oriunt. Sciens
dū sumope ē q; tūc ea corripiedo meli⁹ ter-
gum? cū ab ipso amaritudinis sue fonte sic-
cam? Pertinacia quippe ex supbia. incō-
stātia autē ex leuitate generat. Admonē-
di sunt igit; ptinaces vt elationē sue cogi-
tatiōis agnoscāt et semetipos vincere stu-
deāt. ne dū rectis aliorū suasionibus foris
supari despiciūt. intra a supbia captiui te-
neant. Admonēdi sunt vt solleter aspici-
ant. q; filius hoīs cui vna semp; cuz patre
volūtas ē. vt exemplū nobis frangēde no-
stre volūtatē prebeat dicit. Nō quero vo-
luntatē meā sed voluntatē eius qui misit
me patris. Qui vt huius adhuc virtutis
gratiā cōmendaret. seruaturū se hoc i ex-
tremo iudicio premisit dicēs. Nō possum
ego a meis facere quicquid sed sicut audio
iudico. Quia itaq; conscientia dedignat
homo aliene volūtatē ad quiescere: quan-
do dei atq; hominis fili⁹ cuz virtutis sue
gloriā venit ostēdere: testat se nō a semet-
ipso iudicare. At cōtra admonēdi sunt in-
constantes vt mentē grauitate roborent.
Tūc enī alij germina in se mutabilitatis
arefaciūt. cum a corde plus radicē leuita-
tis abscidunt. Quia et tūc fabrica robusta
construitur: cū prius locus solidus in quo
poni fundamentū debeat prouideat. Nihil
ergo ante mentis leuitas caueat cogitati-
onum incōstantia minime vincitur. A q;
bus alienū paulus se fuisse. prohibuit cum
dicit. Nunquid leuitate vsus sum? Aut
que cogito scōz carnē cogito vt sit apud me
est et nō. Ac si aperte dicat. Iccirco muta-
bilitatis aura nō mollior quia leuitatis vi-
tio non succumbo.

De diuerso modo admonen- di gule deditos atq; abstinētes

Capitulum. XX.

Aliter admonēdi sunt gule dediti. atq; aliter abstinētes. Illi enim superfluitas locutionis leuitas operis atq; luxuria. Istos vero sepe impaciētie. sepe vero superbie culpa comitatur. Nisi enim gule deditos imoderata loquacitas raperet. videres ille qui epulatus quotidie splēdi de dicit. in lingua graui⁹ nō arderet: dicens. Pa⁹ Abraham miserere mei et mitte Lazarum vt intingat superfluitatē digiti sui in aqua vt refrigeret linguaz meam. quia crucior in hac flāma. Quibus profecto verbis ostēditur. quia epulādo quotidie crebrius in lingua peccauerat: qui totus ardens refrigerari se precipue in lingua requirebat. Rursum quia gule deditos leuitas protinus operis sequitur. auctoritas sacra testatur dicens. Sedit populus māducare. et bibere. et surrexit ludere q̄s plerūq; edacitas vsq; ad luxuriā pertrahit. quia dum facietate vēter extēditur aculei libidinis excitantur. Unde et hosti⁹ callido qui primi hominis sensus in p̄cipienteia pomi aperuit: sed in peccati laqueo strinxit. diuina voce dicitur. Pectore et ventre respes. Alci ei aperte diceretur. Cogitatio ne et in glauie super humana corda domi naris. Quia gule deditos luxuria sequit̄ propheta testatur qui dū aperta narrat oculta denunciat: dicens. Princeps cocorum destruxit muros Hierusalē. Princeps nāq; cocorū venter est cui magna cura obsequiū a cocis impenditur vt ipse delectabiliter cibis impleat. Muri autē Hierusalē virtutes sunt aīe ad desideriū superne pacis eleuate. Locorū igitur princeps muros Hierusalē deiecit. qz dum vēter in glauie tendit: virtutes aīe per luxuriā destrunt. Quo cōtra nisi mētes abstinētū plerūq; impaciētia a sinu trāquillitas excuteret: nequa⁹ Petr⁹ cū diceret. ministrante sūt in fide vestra virtutē. in virtute autē scientiā. in scientiā autē abstinētiā. protinus vigilāter adiūgeret: dicens. In abstinētia autem patiam. De esse quippe abstinētibz passam p̄vidit. que eis vt

adesset admonuit. Rursum nisi cogitatio nes abstinētū nō unq; superbie culpa trāfigeret: Paulus minime dixisset. Qui non manducat manducantē non iudicet. Qui rursus ad alios loquens dū de abstinētie virtute gloriāntiū p̄cepta p̄strin geret. adiunxit. Que sunt rationē quidē habētia sapiētie in sup̄stitionē et humilitatem. et ad nō parcendū corpori nō in honore corporis nō in honore aliquo ad saturitatem carnis. Qua in re notandū est. q̄ ipsi sputatione sua predicator egregi⁹. sup̄stitioni humilitatis specitē iungit. qz dū pl⁹ q̄ necesse est per abstinētiā caro atterit. humilitas foris ostēditur: sed hac ipsa humilitate grauius interius sup̄bitur. Et nisi aliquādo mens ex abstinētie virtute tumesceret. nequa⁹ hanc velut inter magna merita pharise⁹ arrogans studiose enumeraret dicens. Ieiuno bis in sabbato. Admonēdi sunt ergo gule dediti ne in eo q̄ escarū delectationi incubant luxurie semucrone transfigant. Quanta libi p̄ esuz loquacitas. quāta mentis leuitas ingrediatur aspiciant. ne dum vētri molliter inserviūt viciorum laqueis crudeliter astringantur. Tanto enim longius a secūdo parēte receditur. quāto per imoderatum vsuz dum manus ad cibum tenditur. parentis primi lapsus iteratur. At contra admonēdi sunt abstinētes vt sollicitē semp aspiciant. ne cum gule vitiū fugiunt acriora his vitiis quasi ex virtute generent ne dūz carnem macerant ad impatiētiā spirit⁹ erūpat. et nulla iam virtus sit. qd̄ cato vincit si spiritus ab ira supatur. Aliquādo autē dum mens abstinētū ab ira se deprimat hanc quasi peregrina veniens leticia corumpit et eo abstinētie bonum deperit. quo sese a spiritualibus vitiis minime custodit. vnde et recte per prophetam dicit. In diebus ieiuniorū vestrorum inueniuntur voluptates vestre. Et paulo post. Ecce ad lites et contentiones ieiunatis et percutitis pugnis imple. Voluptas quippe ad leticiam pertinet pugnis ad iram. In casum ergo per abstinētiā. corpus atq;

Tertie partis libri Pastoralis cure

teritur. si inordinatis dimissa motib⁹ mē
vitijs dissipatur. Rursumq; admonendi
sunt vt abstinentiā suā r semp sine imuta
tione custodiāt. r nunq̄ hāc apud occul
tum iudicem eximie virtutis credāt ne si
fortasse magni esse meriti credif. cor i elat
tione subleuetur. Hinc nāq; p̄ prophetaz
dicitur. Nunquid tale est ieiunū qd̄ ele
gi? Sed frange esuriēti panē tuuz. r ege
nos vagosq; induc in domū tuam. Qua
in re pensandū est. virt⁹ abstinentie q̄ par
ua respicitur. que non nisi ex alijs virtuti
bus comendatur. Hinc Jobel ait. San
ctificate ieiunū. Ieiunū quippe sanctifi
care est adiunctis bonis alijs dignaz deo
abstinentiā carnis ostēdere. Admonēdi
sunt abstinentes vt nouerint quia t̄fic plac
centē deo abstinentiā offerūt. cum ea que
sibi de alimētis subtrahūt. indigētib⁹ lar
giuntur. Sollerter nāq; audiendū est. q̄
per prophetā domin⁹ redarguit. dicens.
Cū ieiunaretis r plangeretis in quinto r
in septimo mēse. p̄ hos. lxx. annos. nun
quid ieiunū ieiunastis mihi. Et cū come
deretis r cū biberetis. nunquid nō vobis
comeditis r vobismetipsis bibitis. Non
enī deo sed sibi quisq; ieiunat. si ea q̄ ven
ter ad tempus subtrahit. nō in opibus tri
buit sed venter postmodū efferenda custo
dit. Itaq; ne aut illos appetit⁹ gule a mē
tis statu deiciat. aut istos afflictā caro ex
elatione supplātet audiāt illi ex ore veri
tatis. Atredite autē vobis ne forte grauē
tur corda vstra in crapula r ebrietate et
curis hui⁹ mūdi. vbi vtilis quoq; pauor
adlungit r superueniat in vos repentina
dies illa tanq̄ laque⁹ enī supueniet i om
nes qui sedēt super faciē omnis terre. Au
diāt isti nō q̄ intrat in os coinquinat ho
minē. sed qd̄ procedit ex ore hoc coinqui
nat hominē. Audiāt illi esca vēter. r ven
ter escis. deus autē in hūc r has destruet
Et rursum. Non in comessationib⁹ r ebei
tationibus. Et rursum. Esca nos nō commē
dat deo. Audiāt isti quia omnia mūda mū
dis. coinquinatis autē r infidelib⁹ nihil
est mundū. Audiāt illi quorum deus vē

ter est. r gloria in confusione ipsorū audi
ant isti. discedent quidam a fide r verita
te. r paulopost prohibentiū nubere preci
pientiū. abstinerē a eibis quos deus crea
uit ad percipiendū cum gratiarū actione si
delibus r his qui cognouerūt veritatem
Audiāt illi bonum est nō māducare car
nem. neq; bibere vinū. neq; in quo frater
tuus scandalizatur. Audiāt isti. modico
vino vtēre propter stomachū r frequētes
tuas infirmitates. quatenus r illi discant
cibos carnis inordinate nō appetere. r isti
creaturā dei quā non appetunt condemp
nare non audeant.

De diuerso modo admonen
di illos qui sua misericorditer
tribuūt: atq; illos qui aliena rap
ere contendunt.

Capitulum. XXI.

Alter admonendi sunt qui iāz
sua misericorditer tribuūt. atq;
q; aliter qui r aliena rapere cō
tendunt. Admonēdi nāq; sūt
qui iam sua misericorditer tribuūt ne cogi
tatione tumida se super eos quibus terre
na largiunt extollant. ne t̄curo meliores
se estimant quia cōtineri per se ceteros vi
dent. Nam terrene domus dñs famulo
rū ordines ministeriaq; dispertēs. hos
vt regant. illos vero statuit vt ab alijs rez
gantur. Istos iubet vt necessaria ceteris
prebeant. illos vt accepta ab alijs sumāt
Et tamen plerūq; offendunt qui regant.
r in patris familias gratia permanēt qui
regantur. Itā merentur qui dispensato
res sunt. r sine offensione perdurāt qui ex
aliena dispensatione subsistunt. Admonē
di sunt igit̄ qui iam q̄ possident misericor
diter tribuūt vt a celesti ofio dispensatores
esse se postos subsidioꝝ temporalū agno
scant r tanto humiliter prebeant quanto
aliena esse intelligūt que dispēant. Cum

q̄ in illorum ministerio quib⁹ accepta largiuntur cōstitutos se esse considerant. ne quaquā eorū mentes tumor subleuet s̄ timor premar. Unde r̄ necesse est vt sollicitē perpendāt. ne cōmissa indigne distribuant ne quedam quibus nulla. ne nulla quibus quedam. ne multa quibus pauca. ne pauca prebeant quibus impendere multa debeant. ne precipitatione hoc q̄ tribuunt inutiliter spargāt ne tarde petētes noxie crucient. ne recipēde hic gratie intentione surrepat. ne dationis lunē laudis transitorie appetitio extringat ne oblatū munus coniuncta tristitia obsidiat. ne in oblato munere animus plusq̄ decet hylarescat. ne sibi quicq̄ cum totū recte impleuerint tribuant r̄ simul oīa postq̄ peregerint perdant. Ne enim sibi virtutem sue liberalitatis deputēt. Audiant quod scriptum est. Si quis administrat tanq̄ ex virtute q̄ admittit astrat deus. Ne in benefactis imoderatius gaudeant. audiant q̄ scriptū est. Cum feceritis oīa que precepta sunt vobis. dicite. serui inutiles sumus. que debuimus facere fecimus. Ne largitate tristitia corrūpat. Audiant q̄ scriptū est hylarē datorē diligit deus. ne in expenso munere transitoria laudē querant. Audiant quod scriptū est. Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. id est pie dispensationi nequaq̄ se gloria vite p̄sentis admisceat. sed op⁹ recitūditis appetitionem ignoret fauoris. Ne impense gratie vicissitudinē requirant. Audiant q̄ scriptū est. Cum facis prandiu aut cenam noli vocare amicos tuos neq̄ fratres tuos neq̄ cognatos tuos neq̄ vicinos tuos. neq̄ diuites ne forte r̄ ipsi reuoluerint te r̄ fiat tibi retributio. sed cum facis conuitiū voca pauperes r̄ debiles r̄ claudos r̄ cecos. r̄ beatus eris. quia nō habēt unde retribuunt tibi. Ne que prebenda sunt citius sero prebeantur. Audiant q̄ scriptū est. Ne dicas amico tuo vade r̄ reuere cras dabo tibi cum statim possis dare. Ne sub obtentu largitatis ea que possident inutiliter spargant. audiant q̄ scri-

ptum est. Sudet elemosina in manu tua. Ne cum multa necessaria sint pauca largiant audiat q̄ scriptum est. Qui parce seminat parce r̄ metet. Ne cui oportet pauca. plurima prebeant. r̄ ipsi postmodum nimie inopiam tolerantēs. ad impatientiam erumpat. Audiant q̄ scriptū ē. Nō vt alijs sit remissio vobis autem tribulatio. Sed ex elq̄itate vestra abundātia illorum inopiam suppleat. vt r̄ illorum habundantia vestre inopie sit supplementū. Cum enim datus mens ferre inopiaz ne scit. si multa sibi subtrahit occasionem cōtra se impatientie exquirat. prius namq̄ prebandus est paciētie animus. r̄ tūc aut multa sunt. aut cuncta largienda: ne vtrū minus equanimiter inopia irruens feratur r̄ premisse largitatis pereat merces. r̄ ad huc mentē deterius murmuratio subleuens quens perdat. Ne omnino nihil eis prebeant. quibus conferre elemosinam paruum debeant. audiant q̄ scriptum est. Omni petenti tribue. ne paulatim aliquid prebeant. quibus conferre omnino nihil debēt audiant q̄ scriptum est. Da bono. r̄ noli recipere peccatorē. bene fac humilī r̄ nō dederis impio. Et rursus. Panem tuum r̄ vinum tuū super sepulturam iusti constitue. r̄ noli ex eo manducare r̄ bibere cū peccatoribus. Panem enim suū r̄ vinum prebet peccatoribus. qui iniquis subsidia pro eo quod iniusti sunt impendit. Unde r̄ nōnulli huius mundi diuites. cum iam cruciantur christi pauperes effusis largitibus nutriunt histriones. Qui vero indigenti etiam peccatori panem suum nō quis peccator sed quia homo est tribuit. nimirum non peccatorē. sed iustum nutrit. q̄ in illo nō culpā s̄ naturā diligit. Admonendi sunt etiā qui iā sua misericorditer largiunt vt sollicitē custodire studeāt ne cum commissa peccata ele mosinis redimunt. adhuc redimenda committant: ne venalem iusticiam dei estimant si cum curēt p̄ petis nūmos tribuere arbitret se multe posse peccare. q̄d ē nāq̄ aīa q̄ est ca r̄ corpus q̄ vestimētū. Qui ergo eicā

Tertie partis libri Pastoralis cure

et vestimentum pauperibus largitur: sed tamen anime vel corporis iniquitate pollutus: quod minus est iusticie obtulit: et quod malus est culpe: sua deo dedit: et se dyabolo. Et contra admonendi sunt qui adhuc aliena rapere contendunt: ut sollicite audiant: quid ventiens in iudicium dominus dicat. *Alit namque: Esuriui: et non dedistis mihi manducare. Sitiui: et non dedistis mihi potum. Hospes eram et non collegistis me. Nudus: et non operuistis me. Infirmus: et in carcere: et non visitastis me. Quibus etiam promittit dicens: Discedite a me maledicti in ignem eternum: qui preparatus est dyabolo et angelis eius. Ecce neque quae audiunt: quia rapinas et alias quas libet violentiam commiserunt: et tamen eternis gehenne ignibus mancipantur. Hinc ergo colligendum est: quanta damnatione plectendi sunt qui aliena rapiunt: si tanta animaduersione feriuntur: qui sua indiscrete tenuerunt. Dependant quoque eos obliget reatu res rapta: si tali subiecit non tradita. Dependant quid meretur iniusticia illata: si tanta percussione digna est pietas non impensa. Cum aliena rapere intendunt: audiant quod scriptum est. *Ne ei qui multiplicat non sua: Usquequo aggravat contra se densum lutum. Avaro quippe densum lutum contra se aggravare est: terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Cum multiplicare larga habitandi spatia cupit. Audiant quod scriptum est. *Ne qui consurgitis domum ad domum: et agrum agro copulatis: usque ad terminum loci. Num quid habitabitis soli vos in medio terre? Ne si aperte diceret: Quousque vos extenditis: qui habere in communi mundo confortes minime potestis. Coniunctos quidem premittis: sed contra quos valeatis extendere semper inuenitis. Cum augedis pecunijs inbiant: audiant quod scriptum est. *Avarus non implebitur pecunia: et qui amat divitias: fructus non capiet ex eis. Fructus quippe ex eis capiet: si eas bene spargere non amando voluisset. Qui vero eas diligenter retinet: hic itaque sine fru-****

ctu derelinquet. Cum repleri cunctis simul opibus inardescit: audiant quod scriptum est. *Qui festinat ditari non erit innocens. Profecto enim quia augere opes ambire vitare peccatum negligit: et more avaritiae cum escam terrenam rerum avidus conspiciat: quo stranguletur peccati laqueo non agnoscit. Cum quolibet presentis mundi lucra desiderat: et que de futuro damna patiuntur: ignorat. Audiatur quod scriptum est. *Hereditas ad quam festinat: in principio in nouissimo benedictio carebit. Ex hac quippe vita iniciu ducimus: ut ad benedictionis sortem in nouissimo veniamus. Qui itaque in principio hereditari festinat: sortem sibi in nouissimo benedictionis amputat: quia dum per auaricie nequitiam hic multiplicari appetunt: illic ab eterno patrimonio exheredes sunt. Cum vel plurima ambiunt: vel obtinere cuncta que ambigerint: possunt. Audiatur quod scriptum est. *Quid prodest homini si totum lucretur mundum: anime vero sue detrimentum faciat? Ne si aperte dicat veritas. *Quid prodest homini si totum mundum quod extra se est congregat: sed solum quod ipse est: damnat. Plerumque autem citius rapto avaricia cor rigit: si in verbis admonentis quae fugitiua sit presens vita monstrat: si eorum ad medium memoria deducat: qui et ditari in hoc mundo diu conati sunt: et tamen in adeptis diuitijs diu manere nequiverunt. Quibus festina mors repete et simul abstulit quae quid eorum nequitia: nec simul: nec repente congregavit: qui non solum hic rapta reliquerunt: sed secum ad iudicium causas rapinae detulerunt. Horum itaque exempla audiat quis in verbis suis pecculadubio et ipsi contemnunt ut cum post verba ad cor redeunt: imitari saltem quos iudicant: erubescant.****

De diuerso modo admonendi eos qui nec aliena appetunt: nec sua largiunt: atque eos qui et ea que habent tribuunt: et tamen aliena rapere non desistunt:

Capitulum, XXII.

Aliter admonēdi sunt qui nec aliena appetunt nec sua largiuntur: atque aliter admonēdi sunt qui et ea que habent tribuunt et tamen aliena rapere non desistunt. Admonendi sunt namque qui nec aliena appetunt nec sua largiuntur ut sollicite sciant quod ea de qua sumpti sunt cunctis hominibus terra communis est. et licet eo alimenta quoque omnibus communiter profert. Incassum se ergo innocentes putant. qui commune dei munus sibi privatim vendicant. Qui cum accepta non tribuunt in proximorum nece grafsantur. quod tot quotidie pene perimunt que morientium pauperum apud se subsidia abscondunt. Nam cum quelibet necessaria indigentibus ministrant. sua illis reddimus non nostra largimur. Iusticie debitum potius solvimus. quam misericordie opera impleamus. unde et ipsa veritas cum de misericordia caute exhibenda loqueretur ait. Attendite inquit ne iusticia vestra faciatior coram hominibus. Qui quoque sententie continens psalmista dicit. Dispexit dedit pauperibus iusticia eius manet in seculum seculi. Cum enim largitate inopes pauperibus premiisset non hanc vocare misericordiam sed iusticiam maluit. quia quod a communi domino tribuit profecto iustum est ut quicumque accipiunt eo conditer utatur. Hinc etiam Salomon ait. Qui iustus est tribuit et non cessavit. Admonendi sunt quoque ut sollicite attendat que scilicet que fructus non habuit contra hanc districti iudex agricola querit que etiam terram occupavit. Terram quippe scilicet sine fructu occupat quam mens tenacius hoc quod prodesse multis poterat inutiliter servat. Terram scilicet sine fructu occupat. quam locum quem exercere alius per sole boni operis valuit stultus per desidie vmbra premit. Hi autem nonnunquam dicere solent: concessis utimur aliena non querimus et si digna misericordie retributione non agimus nulla tamen peruersa perpetramus quod licet sentiant quia videli cet aure cordis a verbis celestibus claudunt. Neque diues in euangelio qui induebat purpura et by

so qui epulabatur quotidie splendide aliena rapuisse sed infructuose percipis usus fuisse se perhibet etiam post hanc vitam vltimam gehenna suscipit. non quia aliquid illiciti gessit sed quia imoderato usu totum se licitis tradidit. Admonendi sunt tenaces ut noverrint que hanc primam deo iniuria faciunt quia dati sibi omnia nulla misericordie hostiam reddunt. Hinc etiam psalmista ait. Non dabit deo placationem suam nec precium redemptionis anime sue. precium namque redemptionis dare est opus bonum preveniente nos gratia reddere. Hinc Johannes exclamat: dicens. Jam securis ad radicem posita est Omnis arbor que non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. Qui ergo se impios quia aliena non rapiunt estimant. licet securis vicine prevideat. et torporis impotente securitatis amittat ne cum ferre fructum boni operis negligit a presenti vita funditus quasi a viriditate radicis excutatur. At contra admonendi sunt qui et ea que habent tribuunt et aliena rapere non desistunt ne valde munifici videri appetant. et de boni specie deteriores fiant. Hinc etiam propria indiscrete tribuentes non solum ut supra diximus ad impacientie murmuracionem prout sed cogente se inopia usque ad avariciam devoluntur. Quid vero eorum mente infestius. quibus de largitate avaricia nascitur. et peccatorum seges quasi ex virtute seminatur. Prius itaque admonendi sunt ut tenere sua rationabiliter sciatur et tunc demum ut aliena non ambient. Si enim radix culpe in ipsa effusione non exuritur nunquam ramis exuberans avaricie spina siccatur. Occasio ergo rapiendi subtrahitur. si bene precius possidendi disponatur. Tunc vero ad montem audiant quomodo que habet misericorditer tribuat quando nimis didicerunt ut bona misericordie per interiectam rapine nequicia non confundatur. Volenter enim exquirunt qui misericorditer largiantur. Sed aliud est pro peccatis misericordiaz facere. aliud pro misericordia facienda peccare. Que itaque nequam misericordia nuncupari potest quia ad dulcem fructum non

Tertie partis libri Pastoralis cure

proficit q̄ per virus pestifere radicis amar
rescit. Hinc enī est q̄ ipsa etiā sacrificia p̄
prophetā dominus reprobās dicit. Ego
domin⁹ diligens iudiciū ⁊ odio habēs ra
pinam in holocaustū. Hinc iterum dicit.
Hostie impiorū abominabiles: qz offerun
tur ex scelere. Qui sepe quoqz ex indigē
tib⁹ subtrahūt que deo largiunt: sed quā
ta eos anima dūersione rennuat. per quē
dam Salomonē dominus demonstrat: vi
dens. Qui offert sacrificium ex substantia
pauperis quasi qui victimat filiū in cōspe
ctu patris sui. Quid nāqz esse intollera
bilis potest q̄ mors filij ante oculos pa
tris. Hoc itaqz sacrificiū quanta ira aspici
atur ostendit. qd̄ orbati patris dolori cō
paratur. Et tamen plerūqz quanta tribu
unt pensant. quāta autem rapiūt conside
rare dissimulant quasi mercedē numerāt.
⁊ perpendere peccata recusant. Audiant
itaqz quod scriptum est. Qui mercedes
congregauit misit eas in sacculū pertusus
In sacculo quippe mercedē videtur quan
do pecunia mittitur: sed quādo amittitur
non videtur. Qui ergo quāta largiuntur
aspiciunt sed quāta rapiūt non perpēdūt.
In pertuso sacculo mercedes mittunt. qz
profecto has in specie sue fiducie intuen
tes congerūt sed nō intuentes perdunt.

De diuerso modo admonen di discordes atqz pacatos: Capitulum. XXIII.

Alter admonendi sunt discor
des atqz aliter pacati. Discor
des nāqz admonēdi sunt vt cer
tissime sciant qz quātūlibet vir
tutibus polleant spirituales fieri nullate
nus possunt. si vniri per concordia prox
imis negligūt. Scriptū quippe est. Fruct
us spūs est. charitas. gaudiū. pax. Qui
ergo seruare pacē non curat ferre fructus
spūs recusat. Hinc Paul⁹ ait. Cum sit in
ter vos zelus ⁊ cōtentio. nonne carnales
estis? Hinc iterum dicit. Pacem sequimī

ni cum omnib⁹ ⁊ sanctimoniam. sine qua
nemo videbit deū. Hinc rursus admonēs
ait. Sollicitū seruate vnitatē spūs. in vin
culo pacis. vnū corpus ⁊ vnus spūs. sicut
vocali estis in vna spe vocationis vestre.
Ad vnā igitur vocationis spem nequaquā
p̄tingitur si nō ad eā vnita cū primis mē
te currat. At sepe nōnulli quo quedā spe
cialiter dona p̄cipiunt. supbiendo donus
cōcordie qd̄ maius est amittūt: vt si fortal
se carnes p̄re ceteris gule refrenatione q̄s
edomat. concordare eis quos supat absti
nendo contēpnat. sed qz abstinentiā a cō
cordia separat. quid admoeat psalmista.
Perpēdat: ait enī. Laudate eū in tym
pano ⁊ choro. In tympano nāqz sicca ⁊
p̄cussa pellis resonat. In choro autē vo
ces sociate cōcordat. Quisquis itaqz cor
pus affligit sed concordia deserit deū quis
dem laudat in tympano: sed tamē nō lau
dat in choro. Sepe vero dū quosdam ma
ior scientia erigit a ceterorū societate dis
iungit. ⁊ quasi quo pl⁹ sapiunt. eo concor
die virtute despiciūt. Ibi itaqz audiāt qd̄
p̄ semetipsam veritas dicat. Habete sal in
vobis ⁊ habete pacē inter vos. Sal quip
pe sine pace nō virtutis est donū. sed vni
nationis argumentū. Quo enī quisqz me
lius sapit. eo deteri⁹ delinquit ⁊ iccirco ī
excusabiliter ⁊ multo magis merebit sup
pliciū qz prudēter si voluisset potuit vira
re peccatū. Quib⁹ recte quoqz p̄ Iacobū
dicitur. Quis zelū amarū habetis inter
vos ⁊ contēntiones sunt in cordib⁹ vestris
nolite gloriari ⁊ mendaces esse aduersum
veritatē. Nō est ista sapiētia desursum de
scendēs: sed terrena animalis dyabolica
Que autē desursum est sapiētia. primum
quidē pudica est. deinde pacifica. Pudica
quia quidē castē intelligit pacifica autē
quia per elationē se minime a proximorū
societate disiungit. Admonēdi sunt diss
identes vt nouerint qz tam diu nullū boni
operis deo sacrificiū imolant. q̄ diu a p̄
ximo per charitatē discordāt. Scriptum
nāqz est. Si offers munus tuū ante altare
⁊ ibi recordatus fueris quia frater tu⁹ ha

bet aliquid aduersus te. relinque tibi munus tuum ante altare et vade prius reconciliari fratri tuo. et tunc ventis offeres munus tuum. Ex qua scilicet preceptione pensandum est quorum hostia repellitur. quod intolerabilis culpa monstrat. Nam cum mala cuncta bonis sequentibus diluant. pensamus quanta sit mala discordie. que nisi extincta fuerint funditur. bonum subsequi non permittit. Admonedi sunt discordes ut si aures a mandatis celestibus non declinant mentis oculos ad consideranda ea que in simis versant aperiant. quod sepe aues vnius eiusdemque generis sese socialiter volando non deserunt quod gregatim aialia bruta pascunt. Que sollester aspiciunt concordando sibi irrationabilis natura indicat quod malum per discordiam rationalis natura committat. quod illa hec ex rationis intentione perdidit. quod illa motu naturali custodit. At contra admonedi sunt pacati. ne dum plusquam necesse est pacem quam possident amant ad perpetuam venire non appetant. Perius enim grauius intentione mentium rerum tranquillitas temperat. ut quo non sunt molesta que obtinere eo minus amabilia fiant que vocantur et quo delectant presentia. eo non inquirant eterna. unde et per semetipsam veritas loquens cum terrenam pacem a superna distingueret atque ad venturam discipulos ex presenti puocaret ait. Pacem relinquo vobis. pacem meam do vobis. Relinquo scilicet transitoriam do mansuram. Si ergo in ea cor que relicta est figitur nunquam ad illam que veranda est pervenit. Pax igitur presens est ita tenenda ut et diligere debeat et contempni ne si immoderate diligitur. diligentis animus in culpa teneatur. unde etiam admonendi sunt pacati ne dum nimis humanam pacem desiderant. pravorum hominum mores nequaquam redarguant. et consentiendo peruersis ab auctoris sui se pace disingant. ne dum humana foras iurgia metunt interni federis dissectione feriantur. Quid est enim pax transitoria nisi quoddam vestigium pacis eterne. Quid vero dementius esse potest. quam vestigia in pulvere impressa diligere. sed

ipsum a quo impressa sunt non amare. Hinc David dum totum se ad federa pacis interne constringeret testatur. quod cum malis concordiam non teneret dicens. Nonne qui oderunt te deus oderam et super inimicos tuos tabescebam. Perfecto odio oderam illos. Inimici facti sunt mihi. Inimicos etenim dei perfecto odio odisse est et qui facti sunt diligere et qui faciunt increpare mores pravorum premere vite prodesse se. Pensandum est igitur quando ab inreptione cessatur. quanta culpa cum pessimis pax tenetur si propheta hoc tantum velud in hostiam deo obtulit quod contra se per domino pravorum inimicitias exciravit. Hinc est quod leui tribus assumptis gladiis per castrorum media transiens. quia feris dis noluit peccatoribus parcere deo manus dicta est consecraste. Hinc finies peccantium civium gratiam spernens coeques cum madianitis pertulit. et iram dei iracundiam placavit. Hinc per semetipsam veritas dicit. Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. non veni pacem mittere sed gladium. Malorum quippe cum incaute amicitias iungimur culpam ligamur. unde et Josaphat qui tot de ante acta vitia per conijis attollitur. de Achab regis amicitias pene periturus increpatur. Cui a domino per prophetam dicitur. Impio presbes auxilium. et his qui oderunt dominum amicitia iungentis. Et ecce ira quidem domini merebaris sed bona opera inuenta sunt in te. eo quod abstuleris lutos de terra iuda. Ab illo enim qui summe rectus est eo ipso iam discrepat. quo peruersorum amicitias vita nostra concordat. Admonendi sunt pacati. ne si ad correptionis verba proflant. temporalem pacem sibi per turbare formident. Rursumque admonendi sunt ut eandem pacem dilectione integra intrinsecus teneant. quod per invectionem vocis sibi extrinsecus turbant. Quod utrumque provide David se perhibet servare cum dicit. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. cum loquebar illis impugnabam me gratis. Ecce et loquens impugna

Tertie partis libri Pastoralis cure

batur: et tamen impugnatus erat pacifi-
cus: quia insipientes cessabat reprehen-
dere: nec reprehensus negligebat ama-
re. Hinc etiā Paulus ait: Si fieri potest
q̄ ex vobis est cum omnibus hominib⁹ pa-
cem habētes. Hortaturus em̄ discipu-
los: vt pacem cū omnibus haberēt premi-
sit dicens: Si fieri potest: atq; subiunxit:
quod ex vobis est. Difficile quippe erat:
vt si mala acta corripere haberet pacē cum
omnibus possent. Sed: cū temporalis pax
in prauorū cordibus ex nostra increpatio-
ne confundit inuiolata: necesse est in no-
stro corde seruet. Recte itaq; ait: quod ex
vobis est: ac si nimirū dicat: Quia pax ex
duarum partū consensu subsistit: si ab eis
quod corripit: expellitur: integra tamen
in vestra qui corripitis mente teneat. An-
de isdem rursus discipulos admonet di-
cēs: Si quis nō o bedit verbo nostro per
epistolā (hunc notate) et non cōmisceami-
ni cum illo vt confundat: atq; illico adiu-
xit: et nolite vt inimicū estimare illum: sed
corripite vt fratrem. Ac si diceret. Pacē
cum eo exteriorē soluite: sed interiorē cir-
ca illum medullitus custodite: vt peccā-
tis mentem sic vestra discordia feriat: qua
tenus pax a vestris cordibus: nec abnega-
ta discedat.

**De diuerso modo admonen-
di seminantes iurgia: atq; paci-
ficos: Capitulū. XXIII.**

Aliter admonēdi sunt seminan-
tes iurgia: atq; aliter pacifici.
Admonendi nāq; sunt qui iur-
gia semināt: vt e⁹ sūt sequaces
agnoscant. De apostata quippe angelo
scriptū est. Cum bone messi zizania full-
sent inserta. Inimicus homo hoc fecit.
De cuius etiā m̄bris per Salomonez
dicat. Homo apostata vir inutilis: gradi-
tur ore perverso. Annuit oculis: terit pe-
de: digito loquit: prauo corde machinat
malū: et in omni tempore iurgia semināt.
Ecce quē seminantē iurgia dicere noluit
prius apostatā nominauit: quia nisi mo-

re superbiētis angeli a conspectu cōdito-
ris prius intus auersione mētis caderet:
foras postmodū vsq; ad semināda iurgia
nō venirēt. Qui recte describit q̄ annuit
oculis: digito loquit: terit pede. Interior
nāq; est custodia: que ordinata seruat ex-
terius mēbra. Qui ergo statum mentis
perdidit: subsequēter foras in inconstan-
tia motiōis fluit: atq; exteriorē mobilita-
te indicat: q̄ nulla interiorē radice stabili-
tatis subsistat. Audiāt iurgiorū seminatos
res quod scriptū est. Beati pacifici quo-
nā filij dei vocabunt: atq; e diuerso colli-
gant: quia si filij dei vocant: qui pacē fa-
ciūt: proculdubio sarbane sunt filij qui cō-
fundunt. Omnes autē qui per discordiā
separant a viriditate dilectiōis arefunt.
Qui et si boni operis fruct⁹ in suis actio-
nibus proferūt: profecto nulli sunt: quia
non ex vnitate charitatis oriunt. Hinc er-
go perpendat seminantes iurgia q̄ mul-
tipliciter peccāt: qui dum vnā nequitiam
perpetrāt: ab humanis cordibus cunctas
simul virtutes eradicāt. In vno em̄ malo
Innumera peragūt: qui seminādo discor-
diam: charitatē: que nimirū omnium virtus
tum mater est extingūt. Quia autē nihil
est preciosius deo virtute dilectiōis. Ni-
hil est dyabolo desiderabilius extinctiōe
charitatis. Quisquis ergo seminādo iur-
gia dilectionem proximorū perimit: hosti
dei familiaris seruit: quia qua ille amiss-
a cecidit: hāc iste vulneratis cordib⁹ sub-
trahēs eis iter ascensionis abscidit. At, cō-
tra admonēdi sunt pacifici: ne tante actio-
nis pondus lenigēt: si inter quos funda-
re pacē debeant ignoēt. Nam sicut mul-
tū nocet si vnitas desit bonis: ita valde est
noxium si non desit malis: si ergo perversos
rū nequitia in pace iungit: profecto eorū
malis actibus robur auget: quia quo sibi
in malicia congruūt: tanto se robusti⁹ bo-
norū afflictioibus illidūt. Hinc namq; est
q̄ cōtra damnatū illius vasis vici antēpī
predicatores: diuina voce beato Job dici-
tur. Membra carnū eius coherentia sibi
Hinc sub squamarū specie de eius satellit

tibus dicit: vna vni configitur: et ne spiraculum quidem incendit per eas. Sequaces quippe illi: quo nulla inter se discordie aduersitate diuisi sunt: eo in bonorum nece grauius glomerant. Qui ergo iniquos paci sociat: iniquitati vires administrat: quod bonos deterius deprimunt: quos et vna nuniter persequuntur. Unde predicator egregius graui phariseorum saduceorumque persectioe apprehensus inter semetipsum diuidere studuit: quos contra se unitos grauius ter vidit: cum clamauit dicens: Alii fratres ego phariseus sum: filius phariseorum: de spe et de resurrectione mortuorum ego iudicor. Quos saducei specie resurrectione mortuorum esse denegarent: pharisei iuxta sacroloquii precepta crederent facta impersecutorum vnanimitate dissensio est: et diuisa turba. Paulus illesus exiit: que hunc unita prius vnanimitate pressit. Admonendi itaque sunt: qui faciente pacis studio occupant: ut prauorum mentibus prius amorem debeant interne pacis infundere: quatenus eis postmodum valeat exterior pax. Prodesse: ut dum eorum in illius cogitatione suspenderit: nequaquam ad nequitiam ex huius perceptione rapiat: dumque supernam prouidet terrenam nullo modo ad usum sue deteriorum rationis inclinent. Cum vero peruersi quique tales sunt: ut nocere bonos nequeat: etiam si concupiscant inter has inimicum debet terrena pax construere: ut prius quam ab eis valeat superna cognosci. Et hi scilicet quos contra dilectionem dei malicie sue impietas exasperat: saltem ex proximis amore imasuescant: et quasi e vicino ad melius transiant: ut ad illam que a se longius est pacem conditionis ascendant.

De diuerso modo admonendi eos qui sacre legis verba non recte intelligunt: atque eos qui hec humiliter non loquuntur:

Capitulum. XXV

Aliter admonendi sunt qui sacre legis verba non recte intelli-

gunt: atque aliter qui recte quidem intelligunt: sed hec humiliter non loquuntur. Admonendi enim sunt: qui sacre legis verba non recte intelligunt: ut perpendant: quia saluberrimum vini potum inueniunt sibi poculum vertunt: ac per medicinale ferrum vulnere mortali se feriunt: dum per hoc in se sana perierunt: per quod salubritate abscidere saucia debuerunt. Admonendi sunt ut perpendant quod scriptura sacra in nocte vite presentis quasi quedam nobis lucerna sit posita: cuius nimirum verba dum non recte intelligunt: de lumine tenebescunt. Quos videlicet ad intellectum prauum intentio peruersa non rapet: nisi prius superbia inflaret. Dum enim se preceteris sapientes arbitrantur: sequi alios ad melius intellecta despicunt: atque ut apud imperium vulgus scientie sibi nomen extorqueant: student summopere ab alijs recta intellecta destruere: et sua peruersa roborare: unde bene per prophetam dicit: Secuerunt pregnantes Halaad ad dilatandum terminum suum. Halaad namque aceruus testimonij interpretatur. Et quia cuncta simul congregatio ecclesie per confessionem seruit testimonio veritatis non incongrue per Halaad ecclesia exprimitur: que ore ceterorum fidelium de deo queque sunt vera testatur. Pregnantes autem Halaad anime vocantur: que intellectum verbi ex diuino amore concipiunt: si ad perfectum tempus veniant perceptam intelligentiam operis ostensione parituro. Terminum vero suum dilatare est opinionis sue nomen extendere. Secuerunt ergo pregnantes Halaad ad dilatandum terminum suum: quia nimirum hereticis clementes fidelium que iam aliquid de veritate intellectum conceperant: peruersa predicatione perimunt: et scientie sibi nomen extendunt: paruulorum corda iam de verbi conceptione grauida erroris gladio scindunt: et quasi doctrine sibi nomen faciunt. Hos ergo cum conamur instruere ne peruersa sentiant: admonemus: prius necesse est ne in anem gloriam querant. Si enim radix elationis abscidit: consequenter rami praeuersionis arefiunt. Admonendi sunt etiam

Tertie partis libri Pastoralis cure

ne errores discordiasq; generãdo legem dei que iccirco data est: vt sacrificia sathane prohibeat eandem ipãm in sathane sacrificiũ vertant. Unde per prophetã dominus querit dicens: Dedi eis frumentũ vinũ & oleum: & argentũ multiplicauit eis & aurum que fecerũt Baal. Frumentum quippe a domino accipim⁹: quando in dictis obscurioribus subducto tegimine literere per medullã spirit⁹ legis interna sentimus. Vinũ suum nobis domin⁹ prestat cum scripture sue alta predicatiõẽ nos inebriat. Oleũ quoq; suũ nobis tribuit cũ preceptis apertioribus vitã nostrã blanda lenitate disponit. Argentũ multiplicat cũ nobis luce veritatis plena eloquia subministrat. Auro quoq; nos ditat quãdo cor nostrũ intellectu summi fulgoris irradiat. Que cũta heretici Baal offerũt quia apud auditorũ suorum corda coerupte omnia intelligẽdo peruertũt: & de frumẽto dei vino atq; oleo: argento pariter: & auro sathane sacrificiũ immolant: quia ad errorem discordiẽ verba pacis inclinãt. Unde admonẽdi sunt vt perpendãt: quia dum peruersa mẽte de preceptis pacis discordiã faciunt: iusto dei examine ipi de verbis vite moriunt. At contra admonẽdi sunt que recte quidẽ verba legis intelligũt: sed hec humiliter non loquũtur: vt in diuinis sermonibus prius q̃ eos alijs proferãt semetipos requirãt: ne insequentes alioꝝ facta se deserant: & cũ recte de sacra scriptura sentiũt: hoc solũ quod per illam cõtra elatos dicitur: non attendant. Improbis quippe et imperitis est medicus: qui alienũ vulnus mederi appetit: et ipse vulnus quod patitur nescit. Qui ergo verba dei humiliter nõ loquũtur profecto: admonẽdi sunt: vt cum medicamina egris apponũt: prius virus sue pestis inspiciãt: ne alios medendo ipi moriantur. Admoneri debent: vt cõsiderent ne a virtute dicti dicendi qualitate discordent: ne loquendo aliud: & ostendẽdo aliud predicent. Audiãt itaq; quod scriptũ est. Si quis loquit quasi sermones dei.

Qui ergo verba que proferãt ex proprijs non habent cur quasi de proprijs tumãt. Audiãt quod scriptum est. Sicut ex deo corã deo in christo loquimur. Ex deo est coram deo loquitur: qui predicatiõis verbum: & quia a deo accipit: intelligit: & placere per illud deo non hominibus querit. Audiãt quod scriptum est. Abominatio domini est omnis arrogans. Quia videlicet dũ in verbo dei gloriã querit: ius dantis inuadit: eumq; laudi sue postponere nequaquã metuit: a quo hoc ipsum quod laudatur accipit. Audiãt quod predicatori per Salomonem dicitur: Bibe aquam de cysterna tua: & fluẽta putei cui diriuentur fontes tui foras: et in plateis aquas diuide. N habeto eas solus: nec sint alieni participes tui. Aquam quippe predicatori de cysterna sua bibit: cum ad cor suum rediens: prius audit ipse quod dicit: Bibit sui fluẽta putei si sui irrigatio ne infunditur verbi. Abi bene subiungitur. Deriuentur fontes tui foras: & in plateis aquas diuide. Rectũ quippe est: vt prius ipse bibat: & tunc predicando alijs influat. Fontes namq; foras deriuare est: exterius alijs vim predicationis infundere. In plateis autem aquas diuidere est: in magna auditorum amplitudine iuxta vniuscuiusq; qualitatẽ diuina eloquia dispẽsare. Et quia plerumq; inanis glorie appetitus subripit: dum sermo diuinus ad multoꝝ noticiã currit. Post quã dictum est aquas diuide: recte subiungitur. N habeto eas solus: nec sint alieni participes tui. Alienos quippe malignos spiritus vocat: de quibus propheta temperati hominis voce dicitur: Alieni insurreperunt in me: & fortes quesierunt animum meam. At ergo: Aquas in plateis diuide: & tamen solus habe. Ac si apertus dicat: Sic necesse est: vt predicationi exterius seruias: quatenus per elationẽ te immundis spiritibus non coniungas: ne in diuini verbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo & in plateis diuidimus: & tamẽ soli posside

Beati Gregorij pape Cap. XXVI

mus: quando exterius late predicationē fundimus: et tamē per eam humanas laudes assequi: minime ambimus.

De diuerso modo admonendi illos qui cum predicare valent pre nimia humilitate formidant: atq; illos quos a predicatione imperfectio vel etas prohibet: et tamen precipitatio impellit:

Capitulum. XXVI.

Aliiter admonendi sunt qui cum predicare valeant pre nimia humilitate formidant: atq; aliter admonendi sunt quos a predicatione imperfectio vel etas prohibet: et tamen precipitatio impellit. Admonendi namq; sunt: qui cum predicare vtiliter possunt: immoderata tamen humilitate effugit: vt ex minori consideratione colliquant. Si enim indigentibus proximis ipsi quas haberent pecunias absconderent: adiutores proculdubio calamitatis extitissent. Quo ergo reatu astringantur: aspiciant: qui dum peccantibus fratribus verbum predicationis subtrahunt: morientibus mentibus vite remedia abscondunt: vnde et bene quidam sapiens dicit: Sapientia abscondita et thesaurus inuisus: que vilitas vtriusq;. Si populū fames attereret: et occulta sibi frumenta seruaret: auctores proculdubio mortis existerent. Quanta itaq; plectendi sunt pena considerent: qui cum fame verbi anime pereant ipsi panem perceptegratie non ministrant. Unde bene per Salomonē dicitur: Qui abscondit frumenta maledicetur in populis. Frumenta quippe abscondere est predicationis sancte apud se verba tenere. In populis autem talis quis

q; maledicetur: quia in solius culpa stetit per multorum quos corrigere potuit: pena damnatur. Si medicinalis artis minime ignari secandum vulnus cernerent: et tamen secare recusarent: profecto peccatum fraterne mortis ex solo torpore committerent. Quanta ergo culpa inuoluntur: aspiciant: qui dum cognoscant vulnera mentium curare negligunt ea sectione verborum. Unde et bene per prophetam dicitur: Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. Gladium quippe a sanguine prohibere est predicationis verbum a carnalis vite interfectione retinere. De quo rursus gladio dicitur. Et gladius meus deuorabit carnes. Hi itaq; cum apud se sermonem predicationis occultant: diuinas contra se sententias terribiliter audiunt: quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quod talentum qui erogare noluit: cum sententia damnationis amisit. Audiant quod Phaulus eo se a proximorum sanguine mundū credidit: quod feriēdis eorum vicis non percipit: dicens: Contestor vos hodierna die: quia mundus sum a sanguine omnium vestrorū. Non enim subterfugi: quo minus annūciarem omne consilium dei vobis. Audiant quod voce angelica Iohānes admonet cum dicit: Qui audit: dicat vobis: vt nimirum cui se vox interna insinuat: illuc etiam alios clamando quo ipse rapitur: trahat: ne clausas fores etiam vocatus inueniat: si vocati vacuus appropinquat. Audiant quod Esaias qui a verbi ministerio tacuit: illustratus a superno lumine magna voce penitentie seipse reprehendit dicens: Ne mihi: quia tacui. Audiant quod per Salomonem in illum predicationis scientia multiplicari permittitur: qui in hoc quod iam obtinuit torporis vicio non tenetur. Sit namq; Anima que benedicit impinguabit: et qui inebriat ipse quoq; inebriabit. Qui enim exterius predicando bene dicit interioris augmenti pinguedinē recipit: et dum diuino eloquio audit: mentē deebriare non desinit pota

Tertie partis libri Pastoralis cure

multiplicat muneris de ebriar' excrescit
 Audiatur qd' David hoc deo i munere ob-
 tulit. q' predicationis gratia qua' accepe-
 rat non abscedit: dicens. Ecce labia mea
 no' prohibebo dñe tu cognouisti. Iusticia
 tua non abscedi in corde meo veritate tua
 ⁊ salutare tuu dixi. Audiatur qd' spōsi col-
 loquio ad sponsam dicit. Que habitat in
 ortis amici ausculta fac me audire vocem
 tua. Ecclesia quippe in ortis habitat. que
 ad viriditate' intimā exulta plātaria vir-
 tutum seruat. Cuius vocē amicos auscul-
 tare est electos quosq' verbū predicationis
 illius desiderare. quā videlicet sponsus
 audire desiderat. quia ad predicationem
 suā per electoꝝ suozum animas anhelat.
 Audiatur q' moyses cum irascentē deum
 populo cerneret. ⁊ assumi adulescendum
 gladios iuberet. illos a parte dei denūcia-
 uit existere qui delinquentiū scelera incū-
 ctate feriret: dicens. Si quis est dñi iun-
 gatur mihi. Ponat vir gladiū suū super
 femur suum. Ite ⁊ redite de porta vsq' ad
 portā. per mediū castrorū. ⁊ occidat vnus
 quisq' fratrem suū ⁊ amicum ⁊ proximum suū.
 Gladiū quippe super femur ponere ē pre-
 dicationis studiū voluptatibus carnis an-
 teferre: vt cum sancta quis studet. dicere
 curet necesse est illicitas suggestiōes edo-
 mare. De porta vero vsq' ad portā ire est
 a vicio vsq' ad vitium qd' ad mentē mors
 ingredit' increpādo discurrere. Per me-
 diū vero castrorū transire est. tanta eq̄-
 litate intra ecclesiā viuere. vt q' delinque-
 ntium culpas redarguit in nullius se debe-
 at fauore declinare. Unde ⁊ recte subiun-
 gitur. Occidat vir fratrem ⁊ amicum ⁊ proxi-
 mum suū. Fratrem scilicet ⁊ amicum primū
 interficit. qui tamē puniēda inuenit ab in-
 crepationis gladio nec eis quos per cog-
 nationē diligit parcat. Si ergo ille dei di-
 citur qui ad feriēda vitia zelo diuini amo-
 ris excitatur. profecto esse se dei denegat
 qui ⁊ inquantū sufficit increpare vitā car-
 naliū recusat. At contra. admonēdi sūt
 quos a predicationis officio vel imperfe-
 ctio vel etas prohibet ⁊ tamen precipita-

tio impellit. ne dum tanti sibi onus officij
 precipitatione arrogant. viam sibi subsē-
 quentis meliorationis abscedant. ⁊ cuz ar-
 ripiunt intempestiue qd' non valent. per-
 dant etiam qd' implere quādoq' tempesti-
 ue potuissent atq' scientiā quia incōgrue
 conantur ostendere. iuste ostendatur ami-
 sisse. Admonēdi sunt vt cōsiderent quod
 pulli auium si ante pennarū perfectiones
 volare appetunt. vnde ire in alta cupiūt:
 inde in sma merguntur. Admonēdi sunt
 vt cōsiderent qd' structuris recentibus:
 nec dūq' solidatis. si tignozū pondus sup-
 ponitur non habitaculū sed ruina fabrica-
 tur. Admonēdi sunt vt cōsiderent quod
 conceptas soboles semine si prius q' for-
 mentur plene proferunt. ne quāq' domos
 sed tumolos replent. Hinc est enim q' ip-
 sa veritas que repente quos vellet robo-
 rare potuisset vt exemplū sequentibus da-
 ret ne impfecte predicare p̄sumeret post-
 q' plene discipulos de virtute predica-
 tionis instruxit illico adiunxit. Vos autē se-
 dere in ciuitate quousq' induamini vir-
 tute ex alto. In ciuitate quippe cōsedem'
 si intra mentū nostrarum nos claustra cō-
 stringimus ne loquēdo exteri' euagemur
 vt cum virtute diuina perfecte induimur
 tunc quasi a nobis metipsis foras etiā ali-
 os instruentes exeamus. Hinc per quens-
 dam sapientē dicitur. Adolescens loque-
 re in causa tua vir. ⁊ si bis interrogat' fu-
 eris habeat initium respōsio tua. Hinc ē
 qd' idem redemptor noster cuz in celis sit
 conditor ⁊ ostensionis sue potētia semper
 doctor angelozum ante triennale tempus
 in terra magister fieri noluit hominū. vt
 videlicet precipitibus vim saluberrimē et
 moꝝ infunderet cum ipse etiam qui labi
 non possit perfecte vite gratiam non nisi
 p̄fecta etate predicaret. Scriptū q̄ppe ē.
 Cū factus esset annozū duodecim reman-
 sit puer Iesus in Hierusalem. De quo
 a parentibus requisito paulopost subdi-
 tur. Inuenerunt illum in templo sedentē
 in medio doctorum ⁊ interrogantē illos ⁊
 audientez. Vigilanti itaq' p̄sideratiōe pē

Beati Gregorij pape Cap. XXVII

sanctū est: q̄ cū hiesus annoꝝ duodecim dicit: in medio doctoꝝ sedens nō docens sed interrogans inuenit. Quo exemplo scilicet ostendit ne infirmus docere quis audeat: si ille puer doceri interrogādo voluit: qui per diuinitatis potentiā verbuz scientie ip̄is suis doctoꝝ ministravit. Hinc vero per Paulū discipulo dicitur: Precipe hec et doce: nemo adolescentiā tuā cōtempnat. Sciendū vobis est: quia in sacro eloquio aliquādo adolescentia iuuentus vocat. Quod citius ostendit: si Salomonis ad mediū verba proferant: qui ait: Letare iuuenis in adolescentia tua. Si enim vtrāq; vñ esse: non decerneret: quē monebat: in adolescentia iuuenem nō vocaret.

De diuerso modo admonendi eos qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperant: atq; eos qui ea que mūdi sunt: cōcupiscunt: sed tamen aduersitatis labore fatigantur:

Capitulum. XXVII.

Alter admonendi sunt: qui in hoc quod temporaliter appetunt: prosperant: atq; aliter qui ea quod dem que mundi sunt concupiscunt: sed tamen aduersitatis labore fatigant. Admonendi nāq; sunt: qui in hoc quod temporaliter appetunt: prosperant: ne cum cūcta ad votum suppetunt: dantē querere negligant: nec in his que dantur animū figant: ne peregrinationē pro patria diligant: ne subsidia itineris in obstacula peruentiōis vertant: ne nocturno lumine delectati claritatē solis videre refugiant. Admonēdi nāq; sunt: vt que: q; in hoc mūdo consequuntur: calamitatis solatia: non autē premia retributiōis credant: sed contra fauores mūdi mentē erigant: ne in eis ex tota cordis delectatiōe succumbant. Quisquis enim prosperitatem qua vtitur apud iudiciū cordis me-

lioris vite amore non reprimit: fauorē vite transeūti in mortis perpetue occasiōem vertit. Hinc est em̄ q; sub ydumeoꝝ specie qui vincēdos se prosperitati sue reliquerant: in huius mūdi successibus letantes inerepant cum dicitur. Dederunt terram meam sibi inhereditatē cum gaudio: et toto corde et ex animo: quibus verbis perpendit: q; non solum: quia gaudent: sed q; toto corde ex animo gaudeant districta reprehensione feriant. Hinc Salomon ait: Quersio paruulōꝝ interficiet eos et prosperitas stultorum perdet illos. Hinc Paulus admonet dicens: Qui emunt tanq̄ non possidentes: et qui vtiuntur hoc mundo tanq̄ non vtantur: vt videlicet sic nobis que suppetunt exterius seruant: quaten⁹ a superne dilectiōis studio animū non inflectant: nec luctum nobis interne peregrinatiōis temperent: ea que in exiliū positis subsidium prebent: et quasi felices nos in transitoꝝ gradibus: que ab eternis nos interim miseris cernimus. Hinc namq; est: q; de electoꝝ voce dicit ecclesia. Reua eius sub capite meo: et dextera illius amplexabit me. Si sinistram dei prosperitatem: videlicet vite presentis: quasi sub capite posuit quā intentiōe summi amoris premit. Dextera vero dei eam amplectit: quia sub eterna eius beatitudine tota deuotiōe continet. Hinc rursus per Salomonē dicit: Longitudo dexte in dextera illi: in sinistra dō illius diuicie et gloria. Diuicie itaq; et gloria qualiter sint habenda docuit: que posita in sinistra memorauit. Hinc psalmista ait: Saluū me fac dextera tua. Neq; em̄ ait manus: sed dextera vt vitz cum dextram diceret: quia eterna salutem quereret: indicaret. Hinc rursus scriptum est. Dextera manus tua domine cōstregit inimicos. Hostes em̄ dei et si in sinistra eius proficiūt: in dextera frangunt: quia plerūq; prauos vita presens eleuat: sed aduentus eterne beatitudinis damnat. Admonēdi sunt qui in hoc mundo prosperant: vt solerter cōsiderent q; presentis vite pa-

Tertie partis libri Pastoralis cure

speritas aliquando idcirco datur: vt ad
 meliorem vitam prouocet aliquando vero
 vt in eternū plenius damnet. Hinc est est
 q̄ plebi israelitice Chanaan terra p̄mit-
 titur: vt quādoq; ad eterna speranda pro-
 uocet. Nec enim rudis ille populus p̄
 missionibus dei in longinquū crederet: si
 a p̄missore suo nō etiam e vicino aliquid
 percepisset: vt ergo ad eternoꝝ fidem cer-
 tius roboret: nequaquā solūmodo spe ad-
 res: sed rebus quoq; ad spem trahit. Quō
 liquido psalmista testatur dicens: Dedit
 eis regiones gentiū: ⁊ labores populorū
 possiderūt: vt custodiant iustificatioes ei⁹
 ⁊ legem eius requirāt. Sed cum largien-
 tem dominū humana mēs boni operis re-
 pensatōe non sequit: vnde nutrita pie cre-
 ditor: inde iustus damnat. Hinc enim
 per psalmistā rursūm dicit. Deiecisti eos
 dum allenarent. Quia videlicet reprobī
 cum recta opera diuinis muneribus non
 rependūt cum totos se hinc deserūt: ⁊ af-
 fluentibus prosperitatib⁹ dimittūt. An-
 de exteriorū proficiūt: inde ab intimis ca-
 dunt. Hinc est q̄ in inferni cruciatu diuis-
 ti dicit. Recepisti bona in vita tua. Fecit
 enim hic bona receperit: ⁊ malus vt il-
 lic pleni⁹ mala reciperet: quia hic fuerat
 nec per bona cōuersus. At cōtra admonē-
 di sunt qui ea quidē que mūdi sunt concu-
 piscūt: sed tamen aduersitatis labore fati-
 gantur: vt sollicita consideratōe perpen-
 dāt. Creator dispensatoꝝ cunctoꝝ quā-
 ta super eos gratia vigilat: quos in sua de-
 sideria nō relaxat. Egro quippe quē me-
 dicus desperat: cōcedit: vt cuncta que cō-
 cupiscit accipiat. Mā qui sanari posse cre-
 ditor: a multis que appetit prohibet: et
 p̄neris nūmos subtrahimus: quibus to-
 ta simul patrimonia hereditib⁹ reseruam⁹.
 Hinc ergo de spe eterne hereditatis gau-
 diū sumant: quos aduersitas vite tempa-
 lis humiliat: quia nisi saluādo imperpe-
 tuū cerneret: erudendos sub discipline
 regimine diuina dispensatio nō frenaret.
 Admonēdi itaq; sunt qui in his que tem-
 poraliter cōcupiscunt aduersitatis labore

fatigant: vt sollicitē considerēt q̄ plerūq;
 etiā iustos cum temporalis potētia sustu-
 lit: velut in laqueo culpa comprehendit.
 Hanc sicut in priore hui⁹ voluminis pars
 te iam diximus: David deo amabilis re-
 ctior fuit in seruitute: q̄ cum peruenit ad
 regnū. Seruus nāq; amore iusticie des-
 hensem aduersariū ferre timuit. Rex au-
 tem persuasione luxurie deuotiū militē etiā
 am sub studio fraudis extinxit. Quis ers
 go opes: quis potestātē: quis gloriā que-
 rat inorie: si ⁊ illi extiterit notia que hec
 habuit non queita? Quis inter hec sine
 magno discriminis labore saluabit: si ille
 in his culpa interueniēte turbatus est: q̄
 adhec fuerat deo eligēte preparatus. Ad-
 monēdi sunt vt considerēt: quia Salomō
 qui post tantā sapientiā vsq; ad ydolatri-
 am cecidisse describit: nihil in hoc mūdo
 ante q̄ caderet: aduersitatis habuisse me-
 moret: sed concessa sapientiā funditus cor
 deseruit: qd̄ nulla vel minima tribulatio-
 nis disciplina custodiunt.

**De diuerso modo admonen-
 di coniugis obligatos: atq; a cō-
 iugij nexibus liberos:**

Capitulum. XXVIII.

Alter admonēdi sunt cōiugis
 obligati: atq; aliter a iugij ne-
 xibus liberi. Admonēdi nāq;
 sunt cōiugis obligati: vt cū vi-
 cissim que sunt alterius cogitāt: sic eorum
 quisq; studeat placere iugis: vt nō displic-
 ceat cōditōis: sic ea que huius mūdi sunt:
 agāt: vt tamen appetere que dei sunt nō
 omittāt. Sic de bonis p̄nitibus gaudeant
 vt tamē intentiōe sollicita mala eterna pa-
 timecāt. Sic de malis temporalibus luge-
 ant: vt tamen cōsolariōe integra spem in-
 tegrā in bonis perhennibus figāt: quate-
 nus vū intransitu cognoscūt esse qd̄ agūt.
 In mansione sciāt quod appetūt: nec ma-
 la mūdi cor confringāt: cū spes bonoꝝ ce-
 lestiū roboꝝ: nec bona presentis vite de-
 cipiāt cū suspecta sublequetis iudicij ma-
 la contristant. Itaq; animus xp̄ianorū

Beati Gregorij pape Cap. XXVIII

cōiugū: r infirmus est r fidelis: qui r ple
ne cūcta temporalia despiciere nō valet: r
tamen eternis se cōiungere per desiderū
valet: quāuis in delectatiōe carnis inte
rim iaceat: superne spei infectiōe conuale
scat: r si habet que mūdi sunt in vsu itine
ris: sperat que dei sunt in fructu peruēti
onis: nec totū se ad hoc qd agit: conferat:
ne ab eo q robuste sperare debuit: fundi
tus cadat. Quod bene ac breuiter Pau
lus exprimit dicens: Qui habent vxores
tanquā non habētes sint: r qui sent tan
q non sētēs: r qui gaudent tanq nō gau
dentes. Vxorē quippe tanq non habē
do habet: qui sic per illā carnali cōsolatio
ne vrit: vt tamen nunq ad praua opera a
mellioris intentiōis recitidine eius amo
re flectat. Vxorē quasi nō habendo habet
qui transitoria esse cūcta conspiciēs: curā
carnis ex necessitate tollerat: sed eterna
gaudia spirit⁹ ex desiderio expectat. Non
flendo autē flere est: sic exteriora aduersa
plangere: vt tamen nouerit eterne quoq
spei cōsolatiōe gaudere: r rursum nō gau
dēdo gaudere est: sic de infimis aīm attol
lere: vt tamē nunq desinat sūma formida
re. Vbi quoq apte paulo post idē doctor
ac predicator gentiū subdit dicens: Piete
rit em̄ figura hulus mūdi. Ac si aperte di
ceret: Nolite cōstanter mundū diligere:
quādo r ipso non potest que diligitis sta
re. Incausum cor quasi amātes figitis: dū
fugit ipse quem amatis. Admonēdi sunt
cōiuges: vt ea que sibi aliquādo displicēt
r patientes inuicē tollerāt: r exhortātes
inuicē saluent. Scriptū namq est. Inui
cem onera portat: r sic adimplebitis le
ges xpī. Lex quippe xpī charitas est: que
ex illo nobis r largiter sua bona cōtulit: r
equanimiter mala nostra portauit. Tunc
ergo legem xpī et eius mādāta imitando
cōplemus: quādo r nostra bona benigne
pferimus: r nostrorum mala pie sustinem⁹.
Admonēdi quoq sunt r cōiuges: vt eo
rum quisq nō tam que ab altero tolerat:
q̄ que ab ipso tolerant attendat. Si enim
sua que portant considerat ea que ab alte

ro sustinet leuius portat. Admonēdi sunt
cōiuges: vt suscipiēde proliis se memine
rint causa consūctos: r cū immoderate ad
mixtioni seruītes propagatiōis articus
lum in vsum transferūt voluptatis perpē
dāt: quod licet extra nō exerunt: in ipso tam
men cōiugio cōiugij iura transcendūt: vn
de necesse est: vt crebris exortatiōibus des
leant quod pulchrā copule speciē admī
xtis voluptatibus sedant. Hinc est em̄ q
peritus medicine celestis apōstol⁹ non tā
sanis instituit: q̄ infirmis medicamenta
mōstrauit dicens: De quibus scripsistis
mihi bonū est homini mulierē non tange
re: ppter fornicationē aut vnūq̄q vxorē
rem suā habeat: r vnaqueq virū suū ha
beat. Qui enim fornicatiōis meritū premi
sit: profecto nō stantibus preceptū cōtulit.
Sed ne fortasse in terrā ruerent: lectū ca
dentibus ostēdit. Vñ adhuc infirmatib⁹
subdidit. Vxorē vir debitū reddat: simili
ter aut r vxor viro. Quibus dū in magna
honestate piugij aliquid de voluptate lar
giret adiungit. Hoc aut dico fm indulgē
tiam: non fm imperiū. Culpa quippe esse
innuit: qd indulgeri perhibet: sed que tā
tō citius relaxat: quāto nō per hanc illicitū
quod agit: sed hoc qd est licitū: sub mo
deramine nō tenet. Qd bene Loth in se
metipso exprimit qui ardentē zodomā sus
git. Sed tñ segor inueniēs nequaq̄ mox
mōtana pscendit. Ardentē quippe zodo
mā fugere est: illicita carnis incēdia decli
nare. Altitudo vero montū est mūdicia
ptinentiū: vel certe quasi in mōte sunt: q̄
etiā carnali copule inherēt: s̄ tñ extra su
scipiēde plis admixtionē debita: nllā car
nis voluptate soluūt. In mōte quippe sta
re qd est: nisi fructū ppaginis in carne nō
querere. In mōte stare est carni carnalitē
nō adherere. Sed qz multi sunt q̄ scelera
quidē carnis deserūt: nec tñ in piugio po
siti vsus solūmodo debiti iura conseruēt.
Exijt quidē Loth zodomā: sed tñ mox ad
mōtana nō peruenit: qz tā damniabilis vi
ta relinquit: sed adhuc celsitudo cōiuga
lis cōmentie subtiliter nō tenet. Est ve

Tertie partis libri Pastoralis cure

ro in medio segor ciuitas que fugientem saluat infirmū. quia videlicet cuz sibi per incontinentiā miscetur pluges. ⁊ lapsus scelerū fugiunt ⁊ tamē venia saluantur. Quasi paruam quippe ciuitatē inueniūt in qua ab ignibus defendant. quia cōiugalīs hec vita non quidē in virtutib⁹ misra est: sed tamen a supplitijs secura. Unde ⁊ isdem Loth ad angelū dicit. Est ciuitas hic iuxta ad quā possum fugere parua. ⁊ saluabor in ea. Nunquid non modica est. ⁊ viuit in ea anima mea. Iuxta igitur segor dicitur ⁊ tamen ad salutem tuta perhibetur. quia cōiugalīs vita nec a mūdo longe diuisa est. nec tamē a gaudio salutis aliena: sed tūc in actione hac vita suam cōiuges quasi in parua ciuitate custodiunt quādo pro se assiduis deprecationibus intercedāt. Unde ⁊ recte per angelū ad eundē Loth dicitur. Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas vt non subuertā vrbē pro qua locutus es. Quia videlicet cum deo deprecatio funditur. nequaquā talis coniugū vita dampnat. De qua deprecatione quodq; paulus admonet: dicens. Nolite fraudari. Inuicē nisi forte ex consensu ad tempus vt vacetis orationi. At cōtra admonēdi sunt qui ligati cōiugijs nō sūt vt preceptis celestib⁹ eo rectius serulant quo eos ad curas mundi nequaquā iugum copule carnalis inclinat. vt quos onus licitum, cōiugij non grauat. nequaquā pondus illicitū terrene sollicitudinis premit sed tanto eos pauciores dies vltionis q̄to expeditiores. Inuentat. ne quo meliora agere vacātes possunt sed tamē negligūt eo supplicia deteriora mereant. Audiant eū Paulus quosdā ad celibatus gratiaz instrueret non coniugij spreuit: sed curas mundi nascētes ex cōiugio repulit: dicens. Hec autē ad vtilitatem vestrā dico. nō vt laqueum vobis initiā: sed ad id qd honestum est pronoco. ⁊ qd facultates prebeat sine impedimēto domino obsecrandi. Ex cōiugijs quippe terrene sollicitudines p̄deunt. ⁊ licet magister gentiuz. audito res suos ad meliora persuasit. ne sollicitu-

dine terrena ligarentur. Quē igitur elebem curarū secularib⁹ impedimentuz prepedit. ⁊ cōiugio se nequaquā subdidit. ⁊ tamen coniugij onera nō euasit. Admonēdi sunt celibes ne sine dampnationis iudicio misceri se feminis vacātib⁹ putent. Cum enī Paulus fornicationis vitium tot criminib⁹ exercēdis inseruit. cuius sit reatus indicauit dicens. Neq; fornicator: neq; ydolo seruientes. neq; adulteri neq; molles neq; masculozū cōcubitores neq; fures neq; auari. neq; ebriosi. neq; maledici. neq; rapaces regnū dei possidebunt. Et rursum fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus. Admonēdi itaq; sunt vt si temptationū procellas cum difficultate salutis tolerant. cōiugij portum petant. Scriptū quippe est. Meli⁹ est nubere q̄ vri. sine culpa scilicet ad coniugij uenit si tamen nec dū meliora deuorauerūt. Nā quisquis bonū maius subire p̄posuit. bonum minus qd licitū illicitū fecit. Scriptum quippe est. Nemo mittēs super aratrum manū suā. ⁊ respiciēs retro aptus ē regno celozū. Qui ergo fortiori studio intenderit retro consp̄cere cōiungitur. si relicis bonis ampliorib⁹ ad minima retorquetur.

De diuerso modo admonendi cōiunctione carnis expertos atq; ignaros.

Capitulum. XXIX.

Aliter admonēdi sunt peccatorum carnis conscij atq; alit ignari. Admonēdi nāq; sunt peccatorū carnis experti. vt mare saltem post naufragiū metuant ⁊ perditionis sue discrimina vel cognita per horrescant: n e qui pie post perpetrata mala seruati sunt. hec improbe repetēdo moriantur vnde ⁊ peccati anime nunquāq; a peccatrice facta est tibi nolui erubescere. Admonēdi itaq; sunt vt studeāt quaten⁹ si accepta nature bona integra seruare nō

Beati Gregorij pape Cap. XXIX

Inerunt. saltim scissa refartiant. Quibus nimirū necesse est vt perpendāt. in taz magno fidelium numero. q̄ multi ⁊ se illibatos custodiāt. ⁊ alios ab errore cōuertant. Quid igitur isti dicitur si alijs in integritate stantibus. ipsi nec post damnare scipsunt. Quid dicitur si cū multi ⁊ alios secum ad regnū celozū deserūt. hi expectante domino nec semetipsos reducunt. Admonēdi sunt vt preterita amissa considerent ⁊ iminentia deuient. Unde sub iudee specte per prophētā domin⁹ corruptis in hoc mundo mētibus transactas culpas ad memoriā reuocat. quaten⁹ polhui in futuris erubescāt dicens. Fornicate sunt in Egipto in adoleſcētia sua. Ibi subacta sunt vbera earū. ⁊ fracte sunt māme pubertatis earū. In egipto quippe vbera subigunt. cum turpi hui⁹ mūdi desiderio. humane mētis voluptatibus subſternunt. In egipto pubertatis mamme frangunt. quādo naturales sensus adhuc in semetipsis integri pullantis concupiscentie corruptione viciantur. Admonēdi sunt peccati carnis experti. vt vigilantia cura conspiciāt. post delicta nobis ad se redeuntib⁹. deus quāta beniuolētia sinū sue pietatis expādit. cum p̄ prophētā dicat. Si dimiserit vir vrozem suā ⁊ illa recedens duxerit virū alium. nunqd̄ reuertetur ad eam vltra. Nunquid nō polluta ⁊ cōaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cū amatoribus multis. tamē reuertere ad me dicit dñs. Ecce de fornicante ⁊ relicta muliere argumentum iusticie preponit. ⁊ tamē nobis post lapsum redeuntibus nō iusticia sed pietas adhibet vt hinc vtiq; colligam⁹ si nobis delinquētib⁹. tanta pietate parcitur. a nobis nec post delictum redeuntibus quāta improbitate peccatur aut que ab illo erit sup̄ improbos venia. qui non cessat vocare post culpas. Que nimirū bene per prophētā post delictū misericordia vocatiōis exprimitur. cuz auerso homini dicitur. Et erūt oculi tui videntes preceptorē tuum ⁊ aures tue audientes verbū postergū monē

tis. Humanū quippe genus dominus in faciem admonuit. quādo in paradiso condito homini atq; in libero arbitrio stanti quid facere quid ve nō facere deberet indixit. Sed homo in dei faciē terga dedit. cum superbiens eius iussa cōtempſit. nec tamen superbientes deus deseruit qui ad reuocandū hominē. legem dedit exhortātes angelos misit in carne nostre mortalitatis ipse apparuit. Ergo post tergum stās nos admonuit: qui ad recuperationē nos gratie etiam contēptus vocauit. Ad igit̄ generaliter simul potuit dici de cunctis. hoc necesse est specialiter sentire de singulis. Quasi enim coram deo positus quisq; verba admonitionis eius percipit cum prius q̄ peccata perpetret. voluntatis eius precepta cognoscit. Adhuc enim ante eius faciem stare est. nec dum eū peccando contēpnere. Cum vero derelicto bono innocētie. iniquitatē eligens appetit terga iam in eius faciē mittit. Sed ecce adhuc ⁊ post tergum deus subsequens mone⁹ qui etiā post culpam ad se redire p̄suadet. Aduersum vero reuocat cōmissa non respicit sed reuerenti sinū pietatis expandit. Vocem ergo post tergum monētis audimus. si ad inuitantē nos dñm statim post peccata reuertimur. Debemus igit̄ pietatē vocantis erubescere si iusticiā nos lumus formidare. qz tanto graviorē in p̄bitate contēpnitur quāto ⁊ contēptus ad huc vocare nō dedignat. At cōtra admonēdi sunt peccata carnis ignorātes. vt tāto sollicitius precipitem ruinā metuant. quāto altius stāt. Admonēdi sunt. vt noverint quia quo magis loco preminētī cōsistunt. eo crebrioribus sagittis insidiatoris impetunt. Qui tanto ardentius solet erigi quanto se robustius conspiciē vinci. tantoq; intollerabili⁹ dedignat vinci. qz to cōtra se videt p̄ integra infirme carnis castra pugnari. Admonēdi sunt vt incelsanter p̄mia suspiciāt. ⁊ libēter procul obvio tēptationū quos tolerant labores calcant. Si eni attendat felicitas que sine trāsitu accingitur. leue sit qz trāsundo labo

ratur. Audiāt q̄ per prophetā dicit. *Hec dicit dñs Eunuchis. Qui custodierint sabbata mea ⁊ elegerint que volui ⁊ tenuerint fedus meū. dabo eis in domo mea ⁊ in muris meis locū. ⁊ nomē meli⁹ a filijs ⁊ filiab⁹. Eunuchi quippe sunt qui p̄presis motib⁹ carnis affectū in se p̄raui opis abscidūt. Quo autē apud patrē loco habent ostēditur qui in domo patris vide licet eterna māfione etiā filijs preferūtur Audiāt q̄ p̄ Iohannē dicit. *Hi sunt q̄ cū mulieribus nō sunt coinquinati. virgines enī sūt ⁊ sequunt agnū quocūq̄ ierit ⁊ q̄ canticū cantāt q̄ nemo possit dicere nisi illa centū quadragintaquatuor milla Singulariter quippe canticū magnū cantare est. cū eo imperpetuū p̄cunctis fidelibus etiā de carnis incorruptione gaude re. Quid tamē electi ceteri canticū audire possunt licet dicere nequeūt q̄ per charitatē quidē in illorū celsitudine leti sūt. quāuis ad eorū premia nō assurgant. Audiant peccatorū carnis ignari quia per se metipsam de hac integritate veritas dicitur. Non oēs capiunt verbū hoc. Ad eo innotuit summū quo denegavit minimū ⁊ dñi predicat quia difficile capit. audientibus innuit ceptū cum qua cautela tenetur. Admonēdi itaq̄ sūt peccata carnis ignorātes. vt preminere virginitatē coniugij sciāt. ⁊ tamē se super cōiuges non extollāt. quatenus dñi ⁊ virginitatē preferunt ⁊ se postponūt. ⁊ illud nō deserāt q̄ esse melius estimāt. ⁊ se custodiant quo se inaniter nō exaltant. Admonēdi sunt. vt considerēt q̄ plerūq̄ actione secularium. vita p̄fundit p̄sentij. cui ⁊ illi vltra habitū assumūt opa. ⁊ isti iuxta ordinem p̄p̄riū non exēitāt corda. vnde bene per prophetā dicitur. Erubescet sydon ait mare. Quasi enī per vocē maris ad verecundiā sydon adducit q̄n per compassionē vite seculari atq̄ in hoc mōdo fluctantiū. ei⁹ qui inuit⁹ ⁊ quasi stabili cernit vita reprobatur. Sepe enī nōnulli ad dñm post carnis peccata redeātes tanto se ardent⁹ in bonis opibus exhibent quāto dānabili**

ores se de malis vidēt ⁊ sepe in carnis integritate perdurātes cū minus se respiciunt habere q̄ desicāt plene sibi sufficere vite sue innocentia putant. atq̄ ad seruum rem sp̄s nullis ardois se stimulis inflāmant. ⁊ sit plerū deo gratior amore. ardēt vita post culpā q̄ securitate torpēs innocentia. Unde ⁊ voce iudicis dicit. Remittuntur ei peccata multa. q̄ dilexit multū. ⁊ erit gaudiū in celo sup̄ vnū peccatorem penitentē magis plus q̄ sup̄ nonaginta nouē iustos quib⁹ non est opus penitētia Ad citius ⁊ ex ipso vsu colligimus si nō strementis iudicia pensent⁹. Plus nāq̄ terrā diligim⁹ que post sp̄nal exarata fructus vberes producit. quā que nullas sp̄nas habuit. sed tamē exulta sterilē segetem gignit. Admonēdi sunt peccata carnis ignorantes. ne superioris ordinis celsitudine se ceteris preferant cū ab inferioribus quāra se melius agant ignorāt. In examine nāq̄ recti iudicis mutat merita ordinū qualitas actionū. Quis enim consideratis ipsa rerū imaginib⁹ nesciat q̄ in natura gemmarū carbunculus preferitur hyacinto? Sed tamē cerulei coloris hyacintus preferit pallenti carbunculo. quia ⁊ illi q̄ nature ordo subtrahit. species de coris adiungit. ⁊ hunc quē naturalis ordo pretulerat. coloris qualitas fedat. Sic enī in humano genere ⁊ quidā in meliori ordine deteriores sunt. ⁊ quidā in deteriori meliores. quia ⁊ isti sortē extremi habitus bene viuēdo transcendūt. ⁊ illi superioris loci meritū morib⁹ nō sequendo dimittunt.

De diuerso modo admonendi eos qui peccata deplorāt: atq̄ eos qui cogitationum.

Capitulum. XXX.

Alter admonēdi sunt qui peccata deplorant operū. atq̄ aliter que cogitationum. Admonēdi quippe sunt qui peccata deplorant operū vt conseruata mala q̄

fecta diluant lamenta. ne plus astringan-
tur in debito perpetrati operis. et minus
soluant in sceleribus satisfactionis. Scrip-
tum quippe est. Potum dedit nobis in la-
chrymis et in mēlura. ut videlicet vniuersi
cuiusque mens tantum penitendo cōpunctio-
nis sue bibat. lachrymasque se a deo memi-
nit aruisse per culpas. Admonendi sunt ut
incessanter cōmissa ante oculos reducant
atque vidēdo agant. ut a districto iudice vi-
deri non debeant. Unde David cum peni-
teret dicens. Auerte oculos tuos a pecca-
tis meis paulo superius intulit. Delictum
meum contra me est semper. Ac si diceret.
Peccatum meum ne respicias postulo. quia
hoc respicere ipse non cesso. unde et per
prophetam dominus dicit. Et peccatorum
tuorum memor non ero. tu autem memor
esto. Admonendi sunt. ut singula queque
cōmissa considerent. et vni per vniuersos vi-
tium erroris sui iniquationem desint si-
mul se ac totos lachrymis mundent. unde
bene per Hieremiam dicitur. Cum iudee
singula delicta pensarentur. Diuisiones
aquarum deduxit oculus meus. Diuisas
quippe ab oculis aquas de ducimus. quā-
do peccatis singulis dispartitas lachry-
mas damus. Neque enim vno eodemque tempo-
re eque mens de omnibus dolet sed dum
nunc huius nunc illius culpe memoria
acrius tangitur. simul de omnibus in sin-
gulis cōmota purgatur. Admonendi sunt
ut de misericordia quam postulant presumant
nec vi imoderate afflictionis intereant.
Neque enim dominus plus ante delinquen-
tium oculos se da peccata opponeret. si per
semetipsum ea districte ferire voluisset.
Constat enim quod a suo iudicio abscedere vo-
luit quos miserendo preveniens subimetipsis
iudices fecit. Hinc enim scriptum est. Preve-
niam faciem eius in professione. Hinc per Pau-
lum dicitur. Si nosmetipsos diiudicarem non
vitiis diiudicaremur. Rursum admonendi
sunt. ut sic de spe fiducia habeant nec tamen in-
cauta securitate torpescant. Plerumque enim
callidus hostis mentem quam peccato supplantat
cum de ruina sua afflictam respicit securitatis

pestifere blanditijs seducit. Quod figurate
exprimitur cum factum vine memorat. Scrip-
tum quippe est. Egredia est vinea ut videret
mulieres regionis illius. Quam cum vidisset
sichem filium? E mox euei princeps terre illius
admanit et rapuit. et dormiuit cum illa. ut
oppinens virginem. et cōglutinata est anima
eius cum ea. tristisque blanditijs dilinuit. Vi-
na quippe ut mulieres videat extranee re-
gionis. egreditur quando vnaqueque mens
sua studia negligens actiones alienas cur-
rans extra habitum atque extra ordinem pro-
prius vagatur. Quam sichem princeps terre
oppinuit quia videlicet inuentam in curijs
exterioribus dyabolus corumpit et est anima
eius cum ea cōglutinata quia vnitam si-
bi per iniquitatem respicit. et quia cum mens a
culpa respicit ad se ducitur atque admisa
sum flere conatur corruptor atque spes ac
securitates vacuas ante oculos vocat. qua
tenus utilitatem tristitie subtrahat recte il-
lic subiungitur. Tristisque blanditijs delin-
uit. Modo enim aliorum facta grauiora.
modo nil esse quod perpetratum est. Modo mi-
sericordie dominum loquitur modo adhuc tempus
subsequens ad penitentiam pollicetur. ut dum
per hec decepta mens ducitur. ab intentione pe-
nitentie suspendatur quatenus tunc bona nulla
percipiat. et nunc mala nulla contristat. et
tunc plenius obruat supplicijs que nunc etiam
gaudet in delictis. Et contra admonendi
sunt. qui peccata cogitationum desint ut soli-
cite considerent intra mentis archana.
vtrum delectatione tantummodo. an etiam
consensu deliquerint. Plerumque enim tem-
peratur cor. et ex carnis nequitia delectatur.
et tamen eide nequitie ex ratione renititur ut in
secreto cogitationis et corrumpit quod libet et
libeat quod prorsus. Hominem vero ita mens
baratro temptationis absorbet ut nullatenus
renitatur. sed ex deliberatione sequitur
hoc. unde ex delectatione pulsatur et si facul-
tas exterior suppetat rerum. mox effectibus
interiorum vota consumat. Quod videli-
cet si iusta animaduersione districti iudicis
respicit. Non est iam cogitationis culpa
sed operis quia et si rerum tarditas foras

peccatum distulit intus hoc cōsensionis opere volūtas implevit. In primo autem parente vidicimus: qz tribus modis omnis culpe nequitia perpetratur. Suggestione scilicet delectatione et consensu. Primum itaqz per hostem: secundū per carnem: tertium per spiritū perpetratur. Insidiatō enim prava suggerit: caro se ad delectationē subijcit: atqz ad extremū spiritus vitus delectatiōe cōsentit: vnde et illic serpens prava suggestit: Eva autē quasi caro sese delectatiōi subdidit: Adā vero velut spiritus suggestiōe ac delectatiōe susceptus cōsensit. Suggestione itaqz peccati agnoscimus: delectatiōe vincimur: cōsensu etiā ligamur. Admonēdi sunt igit: q̄ neq̄cias cogitatiōis desint: vt sollicitē considerēt in qua peccati mensura ceciderunt: quatenus iuxta ruine modū quā in se metip̄s introitus sentiūt. etiam mensura lamentatiōis erigant: ne si cogitata mala minus cruciant: vsqz ad perpetrāda opera perducant. Sed inter hec itaqz terreni sunt: vt tamen minime frangant. Sepe enim misericors deus eo citius peccata cordis abluit: quo hec exire ad opera non permittit: et cogitata mali nequitia tanto citius soluit: quia effectu operis districtus non ligat: vnde recte per psalmistā dicit: Dixi: pronūciabo aduersum me iniusticias meas domino: et tu remisisti impietate cordis mei. Qui enim impietate cordis subdit: quia cogitationū iniusticias pronūciare vellet: indicauit. Dumqz ita ait: Dixi pronūciabo: atqz illico adiunxit. Et tu remisisti: quā super hec sit venia facilis ostendit. Qui dñ se adhuc promittit peccare: quod se petere p̄mittebat: obrinuit: quatenus: quia ad opus nō venerat culpa: vsqz ad cruciatū non perueniret penitentia: sed cogitata afflictio mentē tergeret: quā nimirū tantūmodo cogitata iniustitas inquinasset.

De diuerso modo admonendi illos qui cōmissa plangunt: atqz illos qui deserunt nec tamē

plangunt: **Capi. XXXI.**

Alter admonēdi sunt qui cōmissa plangunt: nec tamen deserunt: atqz aliter qui deserunt: nec tamen plangunt. Admonendi enim sunt qui cōmissa plangunt: nec tamē deserunt: vt considerare sollicitē sciāt: quia desiendo inaniter mūdant: qui viuēdo se nequiter inquināt: cum itcirco se lachrymis lauant: vt mūdi ad sordes redeant. Hinc enim scriptum est. Canis reuersus ad suū vomitū: et sus lota in volutabro luti. Canis qui p̄pe cū vomit profecto cibū qui pectus deprimebat proijcit. Sed cum ad vomitū reuertit: vnde leuigatus fuerat: rursus oneratur. Et qui cōmissa deplorans profectio nequitia de qua male satiat fuerat: et que mentis intima deprimebat cōfitendo proijcit: quā post confessionē dū repetunt: resumit. Sus vero in volutabro luti cum lauat: sordidior redditur: et quia amissa plangit: nec tamē deserit: pene grauiori culpe se subijcit: qui et ip̄as quā flendo impetrare potuit: veniā contempnit: et quasi in lutosa aqua semetip̄m voluit: quia dū fletibus suis vite mūditiā subtrahit: ante dei oculos sordidas ip̄as etiā lachrymas facit. Hinc rursus scriptū est. Iteres verbū in oratiōe tua. Verbum nāqz in oratiōe iterare est post fletus cōmittere qz rursus necesse sit flere. Hic per Esaiam dicit. Lauamini: mūdi estote. Post laeacrū enim mūdus esse negligit: quisquis post lachrymas vite innocentiam nō custodit: et lauant ergo: et nequas qz mundi sunt: qui cōmissa flere non desunt: sed rursus flenda committunt. Hinc quoqz per quendā sapientē dicit. Quid prodest: qui baptizatur a mortuo: et iterum tangit illū? Quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippe a mortuo qui munda fletibus a peccato. Sed post baptismum mortuū tangit: qui culpā post lachrymas repetit. Admonēdi sunt: qui cōmissa plangunt: nec tamen deserunt: vt ante districti iudicis oculos eis se similes esse agnoscat.

qui venientes ad faciem quorundam hominum magna eis submissione blandiunt: recedentes autem inimicitias ac damna que valent atrociter inferunt. Quid est enim culpam flere: nisi humilitatem deo sue devotionis ostendere? Et quid est post fletum prava agere: nisi superbius in eum quem rogaverat: inimicitias exercere? Jacobo attestante: qui ait: Qui cumque vult amicus esse huius seculi: inimicus dei constituit. Admonendi sunt: qui ammissa plangunt: nec tamen deserunt: ut sollicite considerent: quia ita plerumque mali inutiliter compunguntur ad iusticiam sicut plerumque boni innoxie temptantur ad culpam. Sic quippe mira exigentibus meritis positio interne mensura: ut et illi de bono aliquid agunt: quod tamen non perficiunt: superbe vult ipsa que iam plenissime perpetrata mala confidunt: et isti dum de malo temptantur: cui nequaquam consentiunt: quo per infirmitatem titubant: eogressus cordis ad iusticiam per humilitatem verius figant. Balaam quippe iustorum tabernacula respiciens ait: Moriat anima mea morte iustorum: et fiant novissima mea bona similia: sed cum punctio temporis abscessit contra eorum vitam quibus se simile fieri etiam moriendo poposcerat: consilium prebuit: et cum occasione de avaricia repperit: illico oblitus est quicquid sibi de innocencia optavit. Paulus vero ait: Et deo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee: et captivum me ducentem in lege peccati que est in membris meis. Qui profecto iccirco temptat: ut in bono robustius ex ipsa infirmitatis sue cognitione solidetur. Quid est ergo ille compungitur: et tamen iusticie non appropinquat: iste temptat: et tamen eum culpa non inquinat: nisi hoc quod ostendit aperte: quia nec malos bona imperfecta adiungunt nec bonos mala consummata condemnant. Et contra admonendi sunt: qui amissa deservunt: nec tamen plangunt: ne iam relaxatas estimet culpas: quas et si agendo non multiplicat: nullis tamen fletibus mundant. Hec est scriptor si a scriptore cessare

rit: quia illa non addidit etiam illa que scripserat deleuit: nec qui contumelias irrogat: si solummodo tacuerit: satisfecit. Cum profecto necesse sit: ut verba premisse superbie verbis subiuncte humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est: quia alia non multiplicat: nisi et illa que ligaverat: absolvat. Ita et cum deo delinquimus: nequaquam satisfacimus si ab iniquitate cessamus: nisi voluptates quoque quas dileximus: e contrario oppositis lamentis insequamur. Si enim nulla nos in hac vita operum culpa maculasset: nequaquam hic adhuc de gentibus ipsa ad securitatem innocentia nostra sufficeret: quia illicita animum multa pulsaret. Quam igitur mente securus est: qui perpetratis iniquitatibus ipse sibi testis est: quia innocens non est. Hec est enim deus nostris cruciatibus pascitur: sed delictorum morbos medicamentis contrariis medetur: ut qui voluptatibus delectati discessimus: rursus fletibus amaricari redeamus: et qui per illicita defuendo cecidimus: etiam a licitis nosmetipsos restringendo surgamus: et cor quod infana leticia infuderat salubris tristitia exurat: et quod vulneraverat elatio superbie curret ablectio humilis vite. Hinc enim scriptum est. Dixi iniquis: Nolite inique agere: et delinquentibus nolite exaltare cornu. Cor enim quippe delinquentes exaltent: si nequaquam se ad penitentiam ex cognitione sue iniquitatis humiliat. Hinc rursus dicitur: Cor contritum et humiliatum deus non spernit: quisquis enim peccata plangit: nec tamen deserit: cor quidem conterit: sed humiliare contempnit. Quisquis vero peccata deserit: nec tamen plangit: iam quidem humiliat: sed tamen convertere cor recusat. Hinc Paulus ait: Et hec quidem fuitis: sed abluti estis: sed sanctificati estis: quia nisi mirum illos emendatior vita sanctificat: quos per penitentiam abluit: afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus cum quosdam terribiles malorum suorum consideratione conspiceret: admonuit dicens: Penitentiam agite: et baptizetur unusquisque vestrum. Dicitur enim baptisma premisit penitentiae lamenta: ut

Tertie partis libri Pastoralis cure

pius se aqua sue afflictionis infunderent: et postmodum sacramento baptismatis lauerent. Quia igitur mente qui transactas culpas flere negligunt: sunt securi de venia: quando ipse summus pastor ecclesie huic etiam sacramento attendenda penitentia credidit: quod peccata principaliter extinguit.

De diuerso modo admonendi eos qui illicita que faciunt laudant: atque eos qui accusant praua: nec tamen deuitant:

Capitulum. XXXII.

Alter admonendi sunt qui illicita que faciunt etiam laudant. Atque aliter qui accusant praua: nec tamen deuitant. Admonendi sunt enim qui illicita que faciunt etiam laudant: ut considerent quod plerumque plus ore quam opere delinquant. Opere namque per semetipsos solos praua perpetrat: ore autem per tot personas iniquitatem exhibent: quo audientium mentes iniqui ladantes docent. Admonendi sunt: ut si eradicare mala dissimulant: saltem seminare pertimescant. Admonendi sunt: ut eis perditio priuata sufficiat. Rursumque admonendi sunt: ut si mali esse non metuit: erubescant saltem videri quod sunt. Plerumque enim culpa dum absconditur: effugatur: quia dum mens erubescit videri quod tamen esse non metuit: erubescit quod docet esse quod fugit videri. Cum vero quis prauis impudenter innotescit: quo liberius offere facinus perpetrat: eo etiam licitum putat: et quod licitum suspicatur: in hoc procul dubio multiplicius mergit. Unde scriptum est. Peccatum suum sicut sodoma predicauerunt: nec absconderunt. Peccatum suum si sodoma absconderet: adhuc sub timore peccaret. Sed funditus frena timoris amiserat: que ad culpam nec tenebras requirebat. Unde rursum scriptum est. Et lamor sodomorum et gomorre multiplicatus est: peccatum quippe cum voce est: culpa in actione. Peccatum vero etiam cum clamore est: culpa cum libertate. Et contra admo-

nendi sunt: qui accusant praua: nec tamen deuitant: ut prouide perpendat quid in diuino iudicio pro sua excusatione dicenturi sunt: qui de reatu suorum criminum: etiam semetipsis iudicibus non excusant. Hinc itaque quid aliud quam precones sui sunt voces contra culpas proferunt: et semetipsos operibus reos trahunt. Admonendi sunt: ut videant: quia de occulta iam retributione iudicij est: quod eorum mens malum quod perpetrat: illuminat: ut videat: sed non conatur ut vincat: ut quo melius videret: eo deterius periret: quia et intelligentie lumen percipit: et actus prave tenebras non relinquit. Nam cum acceptam ad adiutorium scientiam negligunt. Hanc contra se in testimonium vertunt: et de lumine intelligentie augent supplicia: quod profecto acciperent ut possint delere peccata. Quorum nimirum nequitia cum malum agit: quod diu iudicat: venturum iam iudicium hic degustat ut cum eternis supplicijs seruat: obnoxia suo hic interim examine non sit absolura: tantoque illic grauiora tormenta percipiat: quanto hic malum non deserit: etiam quod ipsa condemnat. Hinc enim veritas dicit. Seruus qui cognouit voluntatem domini sui: et non fecit secundum voluntatem eius vapulabit multis pladis. Hinc psalmista ait: Descendant in infernum viuentes. Quia quippe que circa illos agunt: sciunt et sentiunt: mortui autem sentire nihil possunt. Mortui enim in infernum descenderent: si mala nesciendo perpetrarent. Cum vero sciunt mala et tamen faciunt: ad iniquitatis infernum viuentes miseri: sentientesque descendunt.

De diuerso modo admonendi eos qui repentina concupiscentia superant: atque eos qui in culpa ex consilio ligantur:

Capitulum. XXXIII.

Alter admonendi sunt qui repentina concupiscentia superant: atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur. Admonendi appropinquat

repentina concupiscentia superat: ut in bello pñtis vite se quotidie postros attēdat: et cor q̄ preuidere vulnera nō potest: scuto solliciti timoris tegat: ut occulta insidiantis hostis iacula perhorrescat: et in tam caliginoso certamine intentione continua intra mētis castra se muniat. Nam si a circumspectio sollicitudine cor destituit: vulneribus aperit: q̄ hostis callidus tanto liber? pectus percussit: quāto nudū a prudentie lorica deprehēderit. Admonendū sunt qui repentina concupiscentia superant: ut curare nimis terrena desuescāt: q̄ intentionē suā dū rebū transitorijs immeritatius implicāt: quibus culpārū taculis trāstiganē ignozāt. Unde et per Salomonē vox percussit et dormientis exprimit: qui ait: Verberauerit me: et nō dolui: traierūt me et ego nō sensi. Quādo euigilabo et rursum viuā reperia. Mens quippe a cura sue sollicitudinis dormiens verberat et nō dolet: q̄ sicut imminētia mala nō pspicit: sic nec que perpetraverit agnoscit. **T**rabit et nequaq̄ sentit: quia per illecebras viciōz ducit: nec tamen ad sui custodia suscitatur. **Q**ue quidē euigilare optat: ut rursum vicia repperiat: q̄ quāuis somno torporis a sui custodia premat: vigilare tamē ad curas seculi nitit: ut semp volutatibus deebriet: et cū ad illud dormiat in q̄ solerter vigilare debuerat: ad illud vigilare appetit: ad q̄ laudabiliter dormire potuisset. **H**ic superius scriptū est: **E**ritis quasi dormiēs in medio mari: et quasi sopit? gubernator amisso clauo. **I**n medio em̄ mari dormit: q̄ in huius mundi temptatiōibus positus. puidere motus iruentiū viciōz quasi imminētes vndarū cumulos negligit: et quasi gubernator clauū amittit: qm̄ mens ad regendā nauē corporis studij sollicitudinis perdit. **C**lauū quippe in mari amittere est intentionē puidā inter pcellas huius seculi nō tenere. **S**i em̄ gubernator clauū sollicite stringit modo in fluctibus ex aduerso nauē dirigit: modo ventozū impetus per obliquū fundit: ita cū mens vigilāter animā regit

modo alia superās calcat: modo alia pñtis dēs declinat: ut et pñtia laborādo subijciat: et cōtra futura certamina pspiciendo cōualefeat. **H**inc rursum de fortibus pugne patrie bellatorib? dicit. **A**nusculusq̄ ensis super femur suū ppter timores nocturnos. **E**nsis em̄ super femur ponit: qm̄ aemine sancte predicatiōis praua suggestio carnis edomat. **P**er noctes vero cecitas nostre infirmitatis exprimit: q̄ quicquid aduersitatis in nocte imminet: nō videt. **A**nusculusq̄ ensis sup femur suū ponit ppter timores nocturnos: q̄ vices sancti viri dū ea que nō vident: metuit: ad intentionē certamē parati semp assit. **H**inc rursum sponse dicit. **M**alus tuus sicut turris que est in lybano. **R**em nāq̄ qua oculis nō cernim? plerūq̄ odoze preuidem? **P**er nasū quoq̄ odozes fetozesq̄ discernimus. **Q**uid ergo per nasū ecclesie: nisi sanctorū prouida discretio designat. **Q**ui etiā turri similis que est in lybano dicit: q̄ discreta eozū puidencia ita in alto sita est: ut temptationū certamē et priuicq̄ veniat videat: et ptra ea dū venerint munita subsistat. **Q**ue em̄ futura preuident cum pñtia fuerint: minoris timoris ita in alto sita ptra ictū quisq̄ paratior reddit: hostis q̄ se inopinātū credidit: eo ipso quo pulsus est enervat. **E**t cōtra admonēdi sunt q̄ in culpa ex consilio ligant: quatenus puida pferatiōe perpendāt: q̄ dū mala ex iudicio faciūt: districtius cōtra se iudicij acendūt: ut tāto eos durior sentētia feriat: quāto illos in culpa arcus vincula delibatiōis ligant: citius fortasse delicta penitēdo abluerēt: si in his sola precipitatio ne cecidissent. **N**ā tardius peccatū soluit q̄ et per pñliū solidat. **N**isi em̄ mens omnino eterna despiceret: in culpa ex iudicio nō periret. **H**oc ergo precipitatioe lapsis per pñliū pereūtes differūt: q̄ cū hāc statū iusticie peccato cōcidūt: plerūq̄ simul et in laqueū desperatiōis cadūt. **H**inc est q̄ per prophetā dominus nō tam precipitatioe praua q̄ delictozum studia reprehendit dicens: **H**ic forte egredietur

Tertie partis libri Pastoralis cure

vt ignis indignatio mea et succendatur. et non sit qui extinguat propter maliciam studiorum vestrorum. Hinc iterum iratus dicit. Visitabo super vos fructum studiorum vestrorum. Quia igitur peccatis alijs differunt peccata que per consilium perpetrant non tam prava facta dominus quam studia prauitatis insequitur. In factis enim sepe infirmitate sepe negligentia in studijs vero maliciosa semper intentione peccatur. Quo contra recte beati viri expressione per prophetam dicitur. Et in cathedra pestilentie non sedit. Cathedra quippe iudicis esse vel presidentis solet. In cathedra enim pestilentie sedere est ex iudicio prava committere. In cathedra pestilentie sedere est et ex ratione mala discernere. et tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in peruersi consilij cathedra sedet. qui tanta iniquitatis elatione attollitur vt implere malum etiam per consilia conetur. Et sicut assistentibus turbis prelati sunt qui cathedre honore fulciuntur. ita delicta eorum qui precipitatione corruunt exquisita per studium peccata transcendunt. Admonendi ergo sunt vt hinc colligant qui in culpa se per consilium ligant qua quandoque ultione feriendi sunt. qui nunc prauorum non socij sed principes sunt.

De diuerso modo admonendi illos qui licet minima crebro tamen illicite faciunt: atque illos qui se a paruis custodiunt sed aliquando in grauibus dimerguntur.

Capitulum. XXXIII.

Aliiter admonendi sunt qui licet minima. crebro tamen illicita faciunt. atque aliter qui se a paruis custodiunt. sed aliquando in grauibus dimergunt. Admonendi sunt qui quauis in minimis. sed tamen frequenter excedunt. vt nequaquam considerent qua-

lia sed quanta committunt. Facta enim sua si despiciant timere cum pensant. debet formidare cum numerent. Altos quippe gurgites fluminum parue sed in numero replet gutte pluuiarum. et hoc agit sententia latenter crescens. quod patenter pella seuiens. Et minuta sunt que erumpunt in mensibus per scabiem vulnera: sed cum multitudo eorum in numerabiliter occupat. sic vita corporis sicut vnum graue infectum pectori vulnus necat. Hinc videlicet scriptum est Qui modica spernit paulatim decidet. Qui enim peccata minima flere ac deuotare negligit. ab statu iusticie non quidem repente sed partibus totus cadet. Admonendi sunt qui in minimis frequenter excedunt. vt sollicite considerent quod nonnunquam in parua deterius quam in maiori culpa peccatur. Maior enim quo citius quod sit culpa agnoscitur. eo citius celerius emendat. Minor vero dum quasi nulla creditur. eo peius quo et securius in vsu retinetur. Tandem fit plerumque vt mens assueti mali leuibus nec grauius perhorrescat. atque ad quandam auctoritatem nequicie per culpas nutrita perueniat. et tanto in maioribus contempnat permissere. quanto in minimis videlicet non timendo peccare. Et contra admonendi sunt qui se a paruis custodiunt: sed aliquando in grauibus dimergunt. vt sollicite se ipsos deprehendant quod dum cor eorum de custodiis minimis ex tollitur ad perpetranda grauiora in ipso elationis sue baratro deuorant et dum foris sibi parua subiiciunt sed per inanem gloriam intumescunt. languore supbie. intrinsicis victa mente etiam foras per mala maiora prosterunt. Admonendi ergo sunt qui se a paruis custodiunt sed aliquando in grauibus dimergunt. ne vbi se stare extrinsecus estimant ibi intrinsicus cadant. et iuxta districti iudicis retributionem elatio minoris iusticie via fiat ad foveas grauioris culpe. Qui enim vane elati minimi boni custodia suis viribus tribuunt. iuste derelicti culpis maioribus obruunt et cadendo discunt non fuisse propius quam steterunt. vt mala imensa cor reprimant quod bona mini-

ma exaltat. Admonēdi sunt vt p̄sicerent q̄ r̄ in culpis grauiorib⁹ alto reatu se obli- gent. r̄ tamē plerūq; ī paruis que custo- diunt deterius peccāt. q̄ r̄ in illis inique faciūt r̄ p̄ ista se hominib⁹ q̄r̄ iniquifunt tegunt. Unde fit vt cū maiora mala p̄pe- trant corā deo aperte iniquitatis sint. r̄ cū parua bona custodiunt corā hominibus simulate sanctitatis sint. Hinc ē enī quod p̄barisais dicitur. Aliquātes culicē came- lum autē gluciētes. Ac si aperte diceret. Minima mala discernitis. maiora deuo- ratis. Hinc est q̄ r̄ rursus ore veritatis in- crepant cum audiūt. decimatis mentā et anetū r̄ cymminū. r̄ relinquitis que gra- uiora sunt legis iudiciū r̄ misericordiaz r̄ fidem. Itēq; enī negligētē audiendū est q̄ cū decimari. minima diceret. extrema quidē de oleribus maluit. sed tamen be- ne olentia memorari. vt profecto ostende- ret quia simulatores cū parua custodiunt odorem de se ostendunt sancte opiniois querūt. Et quāuis implere. maxima pre- termittant tamen minima obseruant que humano iudicio longe lateq; redoleant.

De diuerso modo admonen- di eos qui bona nec inchoant at q̄ eos qui inchoata minime con- sumant.

Capitulum. XXXV.

Aliiter admonēdi sūt qui bona nec inchoāt atq; aliter q̄ incho- ata minime p̄sumāt. Qui enīz bona nec inchoāt non sūt p̄i⁹ eis edificāda que salubriter diligāt. sed de- struenda ea in quib⁹ semetipsos nequiter versant. Itēq; enīz sequuntē que in expta audiūt nisi p̄i⁹ q̄ p̄niciosa sint ea que sūt expta deprehendūt. q̄ nec leuari appetit qui r̄ hoc ipsum q̄ cecidit nescit. r̄ q̄ do- lorē vulneris nō sentit salutē remedia nō requirit. P̄i⁹ ergo ostendēda sunt quaz sūt vana que diligūt r̄ tunc demū vigilā-

ter intimanda q̄ sint vilia que pretermi- tunt. prius videāt fugiēda que amāt. r̄ si ne difficultate postmodū cognoscūt amā- da esse que fugiūt. Melius enī in expta re- cipiunt. si de expertis quicquid disputati- onis audiūt veraciter recognoscūt. Tunc igitur pleno voto discūt. vera bona quere- re. cū certo iudicio deprehēderint falsa se vacue tenuisse. Audiāt ergo q̄ bona pre- sentia r̄ a delectatione citius t̄situra sint r̄ tamē eorū causa ad vltionē line transitu permātura. q̄ r̄ nunc q̄libet inuitis sub- trahitur. r̄ tūc q̄d dolet inuitis in sup̄plis- cio reseruatur. Itaq; eisdē rebus terreatur salubriter. quibus noxie delectantur. vt dum percussa mens alta rutine sue dā- pna conspiciēs. sese in precipitum perue- nisse deprehēdit. gressum post terga reuo- cet. r̄ pertimescens que amauerat. discat diligere que contēpnebat. Hinc est enī q̄ Hieremie misso ad predicationē dicitur. Ecce constitui te hodie sup̄ gentes r̄ sup̄ regna. vt euellas r̄ destruas r̄ dissipes et edifices r̄ plātes. quia nisi prius peruersa destrueret edificare vtiliter recta non posset quia nisi ab auditorū suoz cordib⁹ spinas vani amoris auelleret nimirū fru- stra in eis sancte predicationis verba plā- taret. Hinc est q̄ petrus prius enertit vt postmodū construat cum nequa q̄ iudeos monebar quid iā facerēt sed de his que fe- cerant increpabat dicens. Iesum nazare- num virū approbatū a deo in vobis virtu- tibus r̄ prodigijs r̄ signis que fecit per il- lum deus in medio vestri sicut vos scitis. hunc diffinito cōsilio r̄ prescientia dei tra- ditū per manus iniquozū affigentes ligno interemistis que de⁹ suscitauit solutis do- loribus inferni. Et videlicet crudelitatis sue cognitione destructi. edificationē san- cte predicationis q̄to anxie quererēt tan- to vtiliter audirent. vnde illico responde- rūt. Quid ergo faciem⁹ viri f̄res? Quib⁹ bus mox dicit. Penitentia agite r̄ bap- tizetur vnusquisq; vestrū. Que edificatio- nis verba p̄fecto contēpnerēt. nisi prius salubriter ruinā sue destructionis inuenis-

sent. Hinc est q̄ Saulus cū super euz lux
 celitus emissa respēdit nō iā quid recte
 deberet facere sed quid prave fecisset au-
 diuit. Hā cū prostratus requireret dicens
 Quis es dñe? Protinus respōdet. Ego
 sum Iesus nazaren⁹ que tu persequeris.
 Et cū repente subiungeret. dñe quid me
 tubel facere? Illico adiungit. Surge ⁊ in-
 gredere ciuitatē ⁊ ibi tibi diceſ quid te
 oporteat facere. Ecce de celo dñs loquēs
 pſecutoris sui facta corripuit nec tamē illi
 eo que essent factōda mōstrauit. Ecce ela-
 tionis sue fabrica iā tota corruerat ⁊ post
 ruinā suam humilis edificari requirebat.
 ⁊ cum supbia destruitur edificationis ta-
 men verba retinent vt videlicet persecu-
 tor imanis diu destructus iaceret. ⁊ tan-
 to post in bonis solidius surgeret quanto
 pri⁹ funditus euerſus a pristino errore ce-
 cidisset. Qui ergo nulla adhuc agere bo-
 na ceperūt a rigiditate antea sue prauita-
 tis correptionis manu euerſi sūt vt ad
 statū postmodū recte opationis erigātur.
 qz ⁊ iccirco altū silue lignū succidimus vt
 hoc in edificatiōe tegmine subleuemus Sed
 tamen non repente in fabrica ponitur vt
 nimis prius viciosa eius viriditas exice-
 sur. Cuius quo plus in infimis humor ex-
 coquitur. eo ad summa solidi⁹ lenat. At
 contra admonēdi sunt qui inchoata bona
 minime consumant vt cauta circūspectio-
 ne considerēt qz dum pposita nō perficiūt
 etiā que fuerāt cepta conuellunt. Si enī
 qz videtur gerendū sollicita intentiōe nō
 cercſcit etiā qz fuerat beno gestū deereſcit.
 In hoc quippe mundo humana iāta qua-
 si more nauis contra icū fluminis condes-
 cendētis vno in loco nequaquā permittitur
 qz ad ima labitur. nisi ad summa conē. Si
 ergo inchoata bona foris opantis man⁹
 ad perfectionē non subleuat. ipsa operan-
 di remissio contra hoc qd opatum est pu-
 gnat. Hinc est enim qz per Salomonē di-
 citur. Qui mollis ⁊ dissolutus in ope suo
 fuerit frater est sua opera dissipantis quia
 vics qui cepta bona districte nō exequitur
 dissolutione negligētie manū destruen-

tis imitatur. Hinc sardis ecclesie ab ange-
 lo dicitur. Esto vigilans ⁊ confirma cetera
 que moritura erant. non enī inueni ope-
 ra tua plena coraz deo meo. Quia igitur
 corā deo plena eius opera inuenta nō fue-
 rant. moritura reliqua etiā que erant ges-
 sta predicabar. Si enim qz mortuū in no-
 bis est ad vitā non accenditur. Hoc etiaz
 extinguitur qz quasi adhuc viuū tenetur.
 Admonēdi sunt vt perpendāt qz tollera-
 bilius esse potuisset recti vitā non arripere
 q̄ post arreptā post tergū redire. Nisi enī
 retro respicerent. opera ceptū studium nul-
 lo torpore langerēt. Audiant ergo qd scri-
 ptum est. Melius erat eis non cognoscere
 vias iusticie quā post agnitiōē retroſus
 conuerti. Audiant qd scriptū est. Utinā
 frigidus esses aut calidus: sed quia tepid⁹
 es ⁊ nec frigidus nec calidus incipiam te
 euomere ex ore meo. Calidus quippe est
 qui bona studia ⁊ arripit ⁊ consumat. Fri-
 gidus vero qui consumanda nec inchoat
 ⁊ sicut a frigore per teporē transitur ad ca-
 lorem. ita ad calorem per teporem reditur
 ad frigus. Quisquis ergo amisso infideli-
 tatis frigore viuit sed nequaquā tepore su-
 perato exardescit vt ferueat. proculdubio
 calore desperato dū noxiō in tepore demo-
 ratur. agit vt frigescat. Sed sicut ante tes-
 porem frigus sub spe est. ita post frig⁹ tes-
 por indeſperatione. Qui enī adhuc i pec-
 catis est cōuersionis fiduciaz non amittit
 Qui vero post cōuersionē tepuit ⁊ spem
 q̄ esse potuit de peccatore subtraxit. Aut
 calidus ergo quisqz aut frigidus esse que-
 rat. ne tepidus euomatur vt videlicet aut
 nec dum cōuersus adhuc de se cōuersio-
 nis spem prebeat. aut tam cōuersus viri-
 tutibus inardescat. ne euomatur tepidus
 qui a calore quez proposuit torpore ad no-
 xium frigus redit.

De diuerso modo admonen-
 di eos qui mala occulte agunt ⁊
 bona publice: atqz eos qui bona
 faciunt abscondūt et bene qui-

busdam factis publice mala de se opinari permittunt.

Capitulum. XXXVI.

Aliiter admonedi sunt. qui mala occulte agunt et bona publice. Atque aliter qui bona que faciunt abscondunt. et tamen qui busdam factis publice mala de se opinari permittunt. Admonedi enim sunt qui mala occulte agunt et bona publice. ut perpeditant humana iudicia quanta velocitate euolant. diuina autem quanta immobilitate perdurant. Admonedi sunt ut in fine rerum mentis oculos figant. quia et humane laudis attestatio preterit et superna sententia que abscondita penetrat ad retributionem perpetuam conualefcit. Quis igitur occultata mala sua diuinis iudicijs. recta autem sua humanis oculis anteponunt. et sine teste est bonum quod publice faciunt et non sine eterno teste est. quod latenter delinquit. Lutas itaque suas occultando hominibus virtutesque pandendo. et unde puniri debeant abscondentes detegunt. et unde remunerari poterant detegentes abscondunt. Quos recte sepulchra dealbata spectosa exterius sed mortuorum ossibus plena veritas vocat. quia viciozorum mala intus contereunt. humanis vero oculis quozundaz demonstratione operum de solo foras iusticie colore blandiuntur. Admonedi itaque sunt ne que agunt recta despiciant sed ea meriti melioris credant. Valde namque bona sua diiudicant: quia de eozum mercede sufficere fauores humanos putant. Cum enim pro recto opere laus transitoria queritur eterna retributione res digna vili precio venditur. De quo videlicet precio percepto veritas dicit. Amen dico vobis. receperunt mercedem suam. Admonedi sunt ut considerent quia dum prauos se in occultis exhibent sed tamen exempla de se publice in bonis operibus bene. ostendunt sequenda que fugiunt. cla-

mant amanda que oderunt. viuunt postremo alijs et sibi moriuntur. Et contra admonendi sunt qui bona occulte faciunt et quibusdam tamen factis publice de se mala opinari permittunt. ne cum semetipsos actionis recte virtute viuificant in se alios per exemplum prave estimatiōis occidant. ne minus quam se proximos diligant. et cum ipsi salubrem potum vini sorbeant intentis in sui consideratione mentibus pestiferum veneni poculum fundant. Mirum in vno proximorum vitam minus adiuuant. in altero multum grauant. dum student et recta occulte agere. et quibusdam factis ad exemplum de se praua seminare. Quisquis enim laudis concupiscentiam calcare iam sufficit. edificatiōis fraudem perperat si bona que agit occultat. et quasi iactato semine germinandi radices subtrahit qui opus quod imitandum est non ostendit. Hinc namque in euangelio veritas dicit. Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est. Ubi illa quoque sententia promittitur que longe alius dicitur. Quisquis vult esse magnus erit seruus omnium. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. Quid est igitur opus nostrum. et ita faciendum est ne videatur et tamen ut debeat videri precipitur. nisi quod ea que agimus et occultata sunt ne laudemur et tamen ostendenda sunt ut laudemur celestis patris augeamus. Nam cum nos iustitiam coram hominibus dominus facere prohiberet illico adiunxit ut videamini ab eis. et cum rursus videnda ab hominibus bona opera nostra precipet protinus subdidit ut glorificent patrem vestrum qui in celis est. Qualiter igitur videnda essent vel qualiter non videnda ex sententiarum sine monstrauit. quatenus operantis mens opus suum et propter se videri non quereat. et tamen hoc propter celestis patris gloriam non celaret. unde fit plerumque ut bonum opus et in occulto sit cum sit publice. et rursus in publico cum agitur occulte. Quis enim in publico bono opere non suaz sed

Tertie partis libri Pastoralis cure

superni patris gloriam querit: q̄ fecit ab
secon dit: quia illū solum testē habuit: cui
placere curauit. Et qui in secreto suo bo-
no opere deprehēdi ac laudari cōcupiscit
et nullus fortasse vidit: q̄ exhibuit: et ta-
men hoc corā hominibus fecit: quia tot te-
stes in bono opere secum duxit: q̄ huma-
nos laudes in corde requisit. Luz vero
paua estimatio inquantū sine peccato va-
let: ab inuentū mente non tergit: cūctis
mala credētibz per exemplū culpa pro-
minat: vnde et plerūq̄ cōtingit: vt qui ne-
gligenter de se mala opinari permittunt:
per semetip̄os quidē nulla iniqua faciūt:
sed tamen per eos qui se imitati fuerint:
multiplicius delinquūt. Hinc est q̄ apo-
stolus inuidia quedam sine pollutōe co-
medētibz: sed imperfectis temptōis scan-
dalū sua hac cōmessatiōe mouentibus di-
cit: Videte ne forte hec licētia vestra offē-
diculū fiat infirmis: et rursus. Et peribit
infirmus in tua cōscientia frater: propter
quem xp̄us mortuus est. Sic autē peccā-
tes in fratres et percutiētes cōscientiā eo-
rum infirmā in xp̄o peccatis. Hinc est q̄
Moyses cū diceret: Non maledices sur-
do: protinus adiūxit. Hec coram ceco po-
nes offendiculū. Surdo quippe maledi-
cere est absenti ac nō audienti derogare.
Coram ceco vero offendiculū ponere: est
discretā rem quidē agere: sed tamē ei qui
lumen discretiōis non habet scandali oc-
casiōē prebere.

**De exhortatione multis ad-
hibenda: vt sic singulorū virtu-
tes adiuuent: quaten⁹ per hanc
contraria virtutibus vicia non
excrescant:**

Capitulum. XXXVII.

T Esunt que presul animarū in
predicatiōis diuersitate custo-
diat: vt sollicitus cōgrua singu-
lorū vulneribus medicamenta
opponat. Sed cū magni studij sit: vt ex-
hortādis singulis seruiat ad singula cum

valde laboriosum sit vnūquemq̄ de pro-
prijs sub dispensatiōe debite cōsideratio-
nis instruere: longe tamē est laboriosus
auditorēs in numeris ac diuersis passio-
nibus laborātes: vno eodē q̄ tempore voce
vnius et cōmunis exhortatiōis admonere
Ibi quippe tanta arte vox temperāda est
vt cum diuersa auditorū sint vicia: et sin-
gulis inueniat congrua: et tamē sibi met
ipsis nō sit diuersa: vt inter passiones me-
dias vno ductu transeat: sed more bicipi-
tis gladij tumores cogitatonū carnalium
ex diuerso latere incidat: quatenus sic lu-
perbis predicet humilitas: vt timidis nō
augeat metus: sic timidus infundatur au-
toritas: vt tamen superbis nō crescat ef-
frenatio: sic ociosis ac torpētibus predice-
tur sollicitudo boni operis: vt tamē in qui-
etis immoderate licētia non augeat actio-
nis. Sic inquietis ponat modus: vt tamē
ociosis non fiat torpor securus. Sic ab im-
patientibus extinguat ira: vt tamen re-
missis ac lenibus nō crescat negligentia:
sic lenes accendant ad zelum: vt tamē ira-
cundis nō addatur incendiū: sic tenacib⁹
infundat tribuendi largitas: vt tamen p-
digis effusionis frena minime laxetur: sic
prodigis predicet parcitas: vt tamen te-
nacibus paritura rerū custodia nō augea-
tur: sic in cōtinentibus laudet coniugiū:
vt tamē iam continētes non reuocent ad
luxū: sic continentibus laudet virginitas
corporis: vt tamē in cōiugibus despecta
non fiat fecunditas carnis: sic predicāda
sunt bona: nec ex latere iubeant et mala:
sic laudanda sunt bona summa: ne despi-
ciātur vltima: sic nutrienda sunt vltima:
ne dum credunt sufficere: nequa q̄ tenu-
dantur ad summa.

**De exhortatione que vni ad-
hibenda est: aut his qui contra-
rijs passionibus laborant:**

Capitulum. XXXVIII.

T rans quidē predicatori la-
bor est in cōmunis predicatiō-
nis voce ad occultos singulorū

motus causas vigilare et palustrari more in diuersi lateris arte se vertere Multo tamen acriori labore fatigatur quando vni eorum vitio serulenti predicare compellitur. Plerumque enim quis lete nimis conspersiois existit. sed tamen eum repente ab orta tristitia imaniter deprimat. Curandum itaque predicatori est quatenus sic tergatur tristitia que venit ex tempore ut non augeatur leticia que suppetit ex conspersione. et sic frenetur leticia que ex conspersione est ut tamen non crescat tristitia que venit ex tempore. Iste grauiatur vsu imoderate precipitacionis et aliquando tamen ab eo quod festine agendum est eius vis prepedit subito nate formidinis. ille grauiatur vsu imoderate formidinis et aliquando tamen in eo quod appetit temeritate impellitur precipitacionis. Sic itaque in isto reprimat subito aborta formido. ut tamen non exerescat enurita diu precipitacio. sic in illo reprimatur aborta repente precipitacio. ut tamen non conualescat impressa ex conspersione formido. Quid autem mirum si mentium medici ista custodiunt. duz medici corporum tanta discretione arte se temperant qui non corda sed corpora medentur. Plerumque enim debile corpus opprimit languor imans. cui languori scilicet obuiari adiutorijs fortibus debet. sed tamen corpus debile adiutorium forte non sustinet. studet igitur qui medetur. quatenus sic super existentem morbum subtrahat ut nequaquam supposita corporis deoilitas crescat. ne fortasse languor cum vita deficiat. Tanta ergo adiutorium discretione componit. ut vno eodemque tempore et languori obuiet et debilitati. Si igitur medicina corporis diuise adhibita seruire diuisibiliter potest. tunc enim vere medicina est quam sic per eam vitio superstitenti succurrit ut etiam supposita conspersioni seruiat. Cur medici nam metis vna eademque predicatione apposita morum morbis diuerso ordine obuiare non valet que tanto subtilior agitur. quanto de inuisibilibus tractatur.

Aliqua leuiora vitia relinquenda sint ut grauiora subtrahant.

Capitulum. XXXIX.

Sed quod plerumque duos vitioz languor irruit. hic leuius. illic fortasse grauius premit. et illi nimis ruz vitio rectius sub celeritate subuenit per quod festine ad interitum tenditur et si hic a vicina morte restringi non potest nisi illud etiam quod existit contrarium crescat. Tollerandum itaque predicatori est. ut per horrationem suam artificioso moderamine vnum patiat crescere. quatenus aliud possit a vicina morte retinere. Quod cum agit non morbum exaggetat. sed vulnerem suum cui medicamentum adhibet vitam seruat. ut exquirrende salutis congruum tempus inueniat. Sepe enim quis a ciborum se ingluuie minime temperans iamque pene superatis luxurie stimulis premitur. qui huius pugne metu territus dum se per abstinentiam restringere nititur. inanis glorie temptatione fatigatur. In quo nimirum vnum vitium nullatenus extinguitur. nisi aliud nutriatur. Que igitur ardentius pestis insequenda est. nisi que periculosa premit. Tollerandum namque est ut per virtutem abstinentie interim arrogantia contra viuentem crescat. ne cum per ingluuiem a vita funditus luxuria extinguat. hinc est quod Paulus cum infirmum auditorum suum perpenderet aut praua adhuc velle agere. aut de actione recta humane laudis retributione gaudere ait. Vis non timere potestatem. Bonum fac et habebis laudem ex illa. Resque enim ideo bona agenda sunt ut potestas huius mundi nulla timeatur. aut per hec gloria transitorie laudis assumatur. Sed cum infirmam mentem ad tantum robur ascendere non posse pensaret. ut et prauitatem simul vitaret et laudem. Predicator egregius et admonendo aliquid obtulit. et aliquid tulit. Concedendo enim letitia subtraxit acriora. ut quia ad desideranda cuncta simul non assurgeret. Duz in quodam suum animus familiariter reliquit

Tertie partis libri Pastoralis cure

a quodam vitio suo sine dolore tolleretur.

Quod infirmis mentibus omnino non debeant alta predicari. Capitulum. XXXX.

Clendum vero predicatori est: ut auditoris sui animas ultra vires non trahat: ne ut ita dicam dum plusquam valet: tendit: mentis corda rumpat. Alta enim queque debent multis auditibus contegi: et vir paucis aperiri. Hinc namque per semetipsum veritas dicit: Quisputas est fidelis dispensator quem constituit dominus super familiam suam: ut det illis in tempore tritici mensuram? Per mensuram quippe tritici exprimitur modus verbi: ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuit: extra fundatur. Hinc Paulus ait: Non potui vobis loqui quasi spiritualibus: sed quasi carnalibus: tanquam paruulis in christo: lac vobis potum dedi: non escam. Hinc Moyses a secreto dei exiens coruscantem coram populo faciem velat: quia nimirum turbis claritatis intimes: archana non indicat. Hic per eum diuina voce precipitur: ut is qui cetera sternam foderit si operire negligat: corruente in ea boue vel asino: precium reddat: quia ad alta scientie fluente preveniens: cum hec apud bruta audientium corda non contegit: pene reus addicitur: si per verba eius in scandalum: siue munda: siue mensuranda capiatur. Hinc ad beatum Job dicitur: Quis dedit gallo intelligentiam? Predicator etiam sanctus dum caliginoso hoc clamat in tempore: quasi gallus cecidit in nocte cum dicit: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursus. Vigilate iusti et nolite peccare. Gallus autem in profundioribus horis noctis altos edere cantus solet. Cum vero matutinum iam tempus in proximo est: minutas ac tenues voces format: quia nimirum qui recte predicat obsecris adhuc cordibus aperta clamat: nihil de occultis mysterijs indicat: ut tunc subtiliora queque de celestibus audiant: cum lucis veritatis appropinquat.

De opere predicatoris et voce:

Capitulum. XLI.

Ed inter hec ad ea que iam superius diximus: charitatis studio retorquemur: ut predicator quilibet plus actibus quam vocibus insonet: et bene viuendo vestigia sequacibus imprimat: ut potius agendo quam loquendo quod gradiat: ostendat: quia et gallus iste quem pro exprimenda boni predicatoris specie in locutione sua dominus assumpsit: cum iam edere cantus parat: prius alas excutit: et semetipsum feriens vigilantior reddidit: quia nimirum necesse est: ut hi qui verba sancte predicationis mouent: prius studio sancte actionis inuigilent: ne in semetipsis torpentes opere alios extitent voce. Prius se per sublimia facta excutiant: et tunc ad bene viuendum alios sollicitos reddant. Prius cogitationum alis semetipsum feriant: quequid in se inutiliter torpet: sollicita inuestigatione deprehendant: districte animaduersione corrigant: et tunc demum aliorum vitam loquendo componant. Prius punire propria sceleribus curent: et tunc que aliorum sunt punienda denuncient: et antequam verba exhortationis insonent: omne quod locuturi sunt operibus clamant.

Explicit tertia pars.

Incipit quarta pars: Pastorem recte docentem admonens: ut frequenter ad se redeat infirmitatem suam quanta valet consideratione ad memoriam mentis reuocando: ne de acceptis virtutibus intumescat: vnicuique capitulo comprehensa.

Beati Gregorij pape Cap. I

Ed quia sepe dum predi-
 catio modis congruentib⁹
 vberim funditur apud se
 metipm de ostensione sui
 occulta leticia loquentis
 animus subleuat: magna
 cura necesse est: vt timoris laceratione se
 mordeat: ne qui alioꝝ vulnera medendo
 ad salutē reuocat: ipse per negligentia sue
 salutis intumescat: ne proximos iuuando
 se daserat: ne alios erigens ipse cadat. **N**ā
 quibusdā sepe magnitudo virtutis occa-
 sio perditiois fuit: vt cum cōfidentia virtu-
 um inordinate securi sunt per negligentia
 am inopinata morerent. Virtus nāq; cuz
 vicijis renitit: quadam delectatioe eius si
 bimetiipi animus blanditur: fitq; vt bene
 agentis mens metū sue circumspēctiois
 abijciat: atq; in sui confidentia secura re-
 quiescat. Cui iam torpentis sed uictor calli-
 dus omne quod bene gessit: enumerat eā
 q; quasi pze ceteris prepollentē in timore
 cogitatiois exultat. **A**nde agitur vt an-
 te iusti iudicij oculos fouea mētis sit me-
 moria virtutis: quia reminiscendo quod
 gessit: dum se apud se erigit: apud humi-
 litatis auctore cadit. **H**inc namq; super-
 bienti anime dicit. **Q**uo pulchrior es de-
 scende: surge qui dormis cum incircūci-
 sis. **A**c si aperte dicere: **Q**uia ex virtutū
 decore te eleuas: ipa tua pulchritudine
 impelleris vt cadas. **H**inc sub hierusalē
 specie virtute superbiens anima reproba-
 tur cum dicitur: **P**erfecta eras in decore
 meo: quē posuerā super te dicit domin⁹:
 ⁊ habens fiduciaꝝ in pulchritudine tua:
 fornicata es in nomine tuo. **F**iducia quip-
 pe sue pulchritudinis anim⁹ attollitur:
 tum de virtutū meritis leua apud se secu-
 ritate gloriatur: sed per eandē fiduciam
 fornicationē dicit: quia dum interceptā
 mentem cogitationes sue decipiunt: hanc
 maligni spiritus per innumera vicia sedu-
 cendo corrumpūt. **N**otandū vero q; dicitur:
 Fornicata es in nomine tuo. **Q**uia cū
 respectuz supēni rectoris mens deserit:
 laudē protinus priuatā querit: ⁊ sibi arro-

gare incipit omne bonū: quod vt largitoꝝ
 ris preconio seruire: accepit. **O**pinionis
 sue gloriā dilatare desiderat: satagit vt
 mirabilis cūctis innotescat. **I**n suo ergo
 nomine fornicat: qui legalis thori cōnu-
 bium deserens: corruptioi spiritui in lau-
 dis appetitu substernit. **H**inc **D**avid ait
Tradidit in captiuitatē virtutem eoz: ⁊
 pulchritudines eoz in manus inimici.
In captiuitatē etenim virtus ⁊ pulchritu-
 tudo in manus inimici tradit: cum dece-
 pte menti antiquus hostis et boni operis
 elatione dominat. **Q**ue tamen virtutis
 elatio: quāuis plene non iuperat: vtiq;
 tamē ⁊ electoꝝ sepe animū temptat. **S**ed
 cum subleuat desinit: desinit ad formi-
 dinem reuocat. **H**inc etem **D**avid iteruz
 dicit: **E**go dixi in abundātia mea nō mo-
 uebor in eternū. **S**ed quia de confidentia
 virtutis intumuit: paulo post quod pertu-
 lit: adiunxit. **A**uertisti faciē tuā a me et
 factus sum turbatus. **A**c si aperte dicat:
Fortē me inter virtutes credidi: sed quā-
 te infirmitatis sim derelict⁹ agnouit. **H**ic
 rursum dicit. **J**uravi ⁊ statui custodire iu-
 dicia iusticie tue. **S**ed quia eius viriū nō
 erat manere in custodia quā iurabat: debi-
 litatē suā protinus turbatus inuenit. **A**nde
 ⁊ ad precis opem se cōtulit repente di-
 cens: **H**umiliatus sum vsquequaq; domi-
 ne iustificā me scdm verbum tuū. **H**onnū
 q; vero supēna moderatio priusquā per-
 munera prouebat: infirmitatis memoriā
 ad mentē reuocat: ne de acceptis virtuti-
 bus intumescat. **A**nde ⁊ **E**zechiel pphe-
 ta quotiens ad cōtemplanda celestia dū-
 cit: prius filius hominis vocat. **A**c si hūc
 aperte domin⁹ admoneat dicens: **H**e de
 his que vides in elatioe cor subleues: cau-
 tus perpende q; es: vt cum summa pene-
 tras esse te hominē recognoscas: quate-
 nus dñ vltra te raperis ad temetipm solli-
 cit⁹ infirmitatis tue freno reuocēris. **A**nde
 necesse est vt cū virtutum nobis copia
 blandit: ad infirma sua mentis oculus res-
 deat: seseq; salubriter deozum premat: ne
 recta que egit: sed ea que agere neglexit

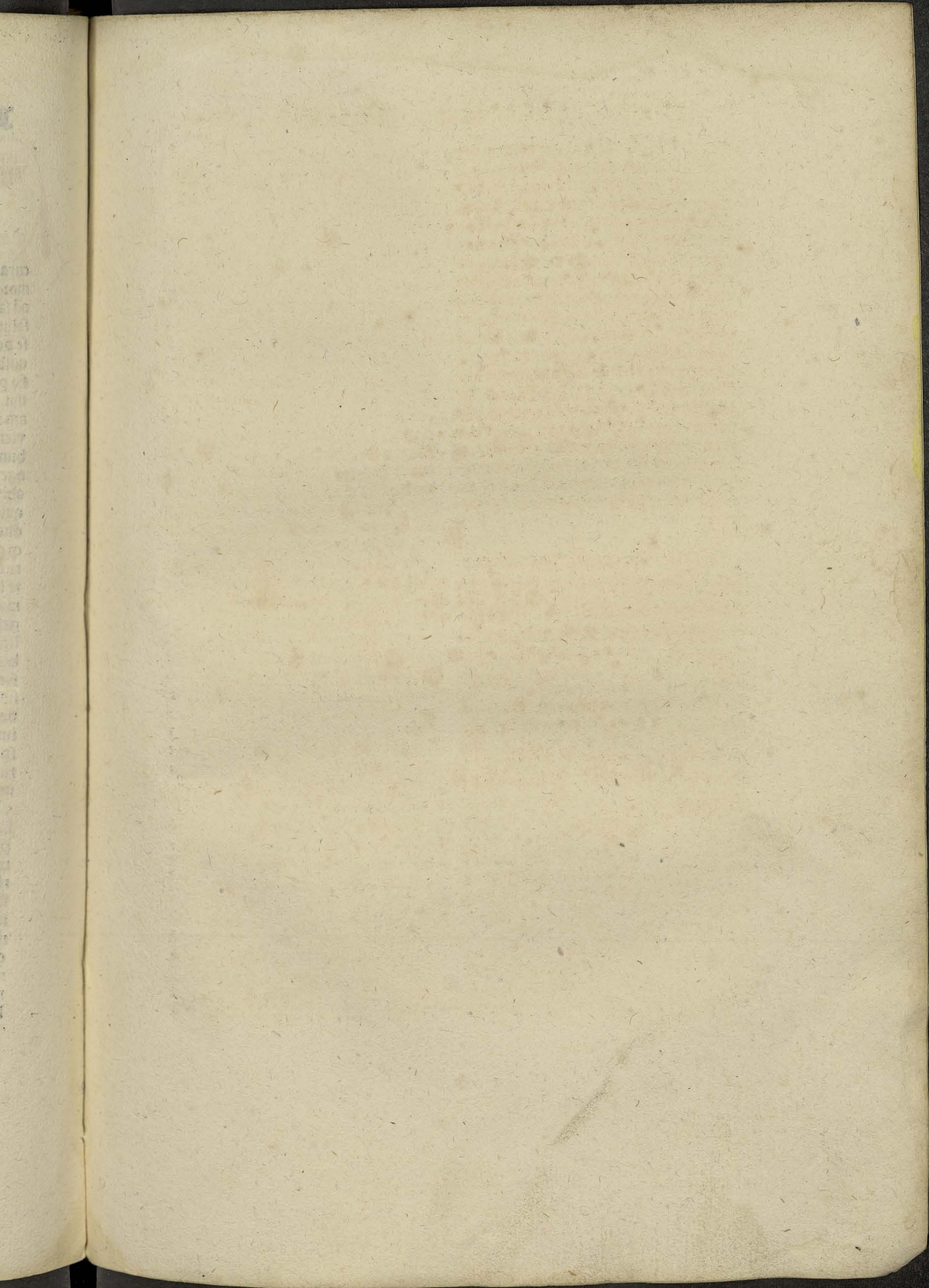
Quarte partis libri Pastoralis cure

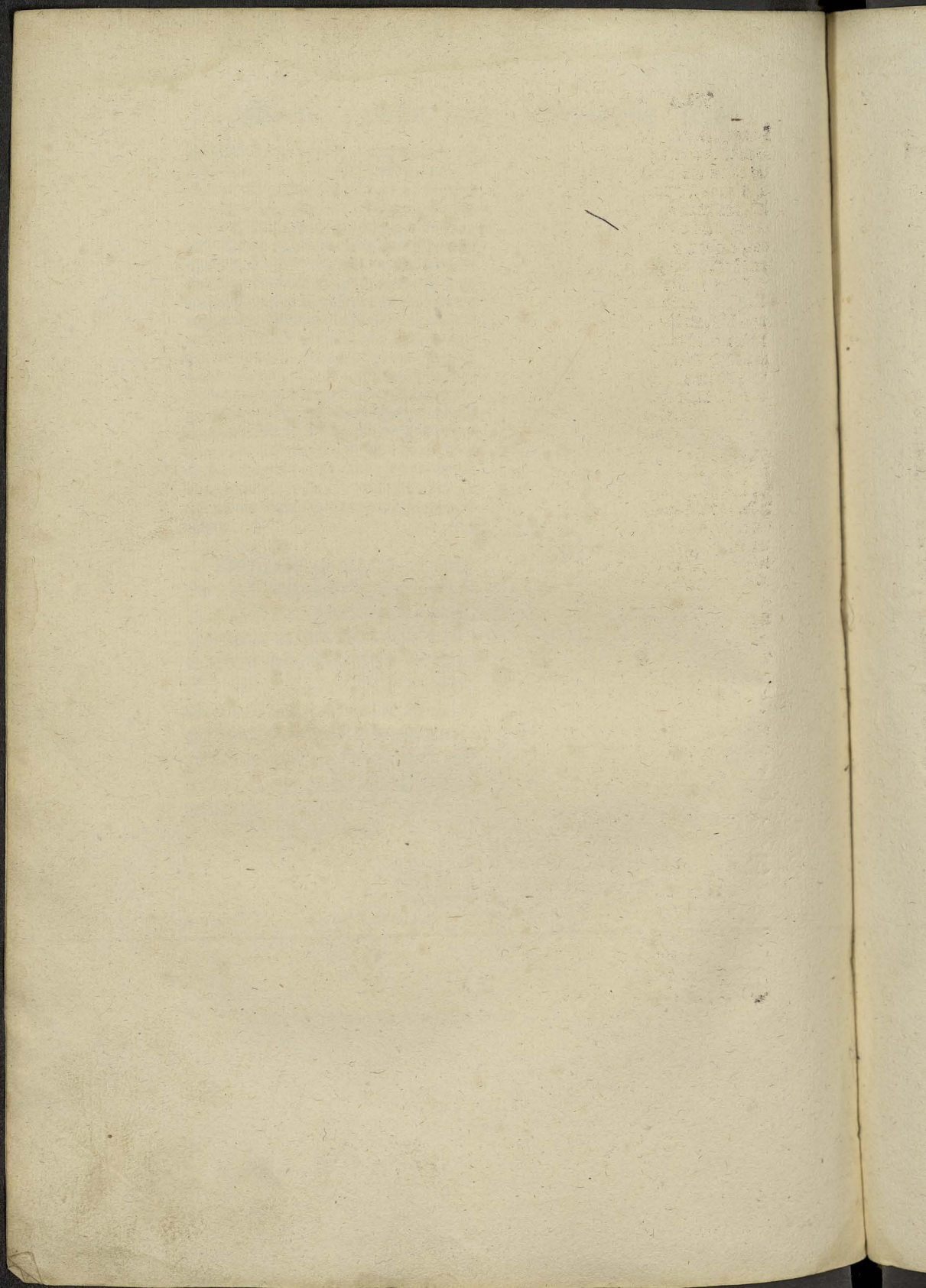
aspiciat: vt dum cor ex memoria infirmitatis atterit: apud humilitatis auctore robustius in virtute solides: quia et plerumque omnipotens deus ideo rectorum mentes quantum ex magna parte perficit: imperfectas tamen ex parua aliqua parte derelinquit: vt cum miris virtutibus rutilat: imperfectio sue tedio tabescat: et nequam se de magnis erigat: cum adhuc contra se minima inimiciter laborant: sed quia extrema non valent vincere de precipuis actibus non audeat superbire. Ecce bone vir reprehensionis mee necessitate compellitur: dum monstrare qualis esse debeat pastor in uigilo: puerum et epinri hominem: pictor fedus: aliosque ad perfectionis litus dirigo: qui ad huc in delictorum fluctibus versor. Sed in huius queso uire: naufragio orationis tue me tabula sustine: vt quia pondus proprium me deprimat: tui me meriti manus leuet.

Beati Gregorij pape: Liber cure pastoralis insigni laude commendatus: diligenti studio emendatus: ac debita distinctioe partitus: vigilantique cura in urbe Basiliensi arte impressoria perfectus: feliciter explicat. Sub anno domini. Millemoquadringentesimo nonagesimo sexto: die vero decimoquinto Mensis Februarij.

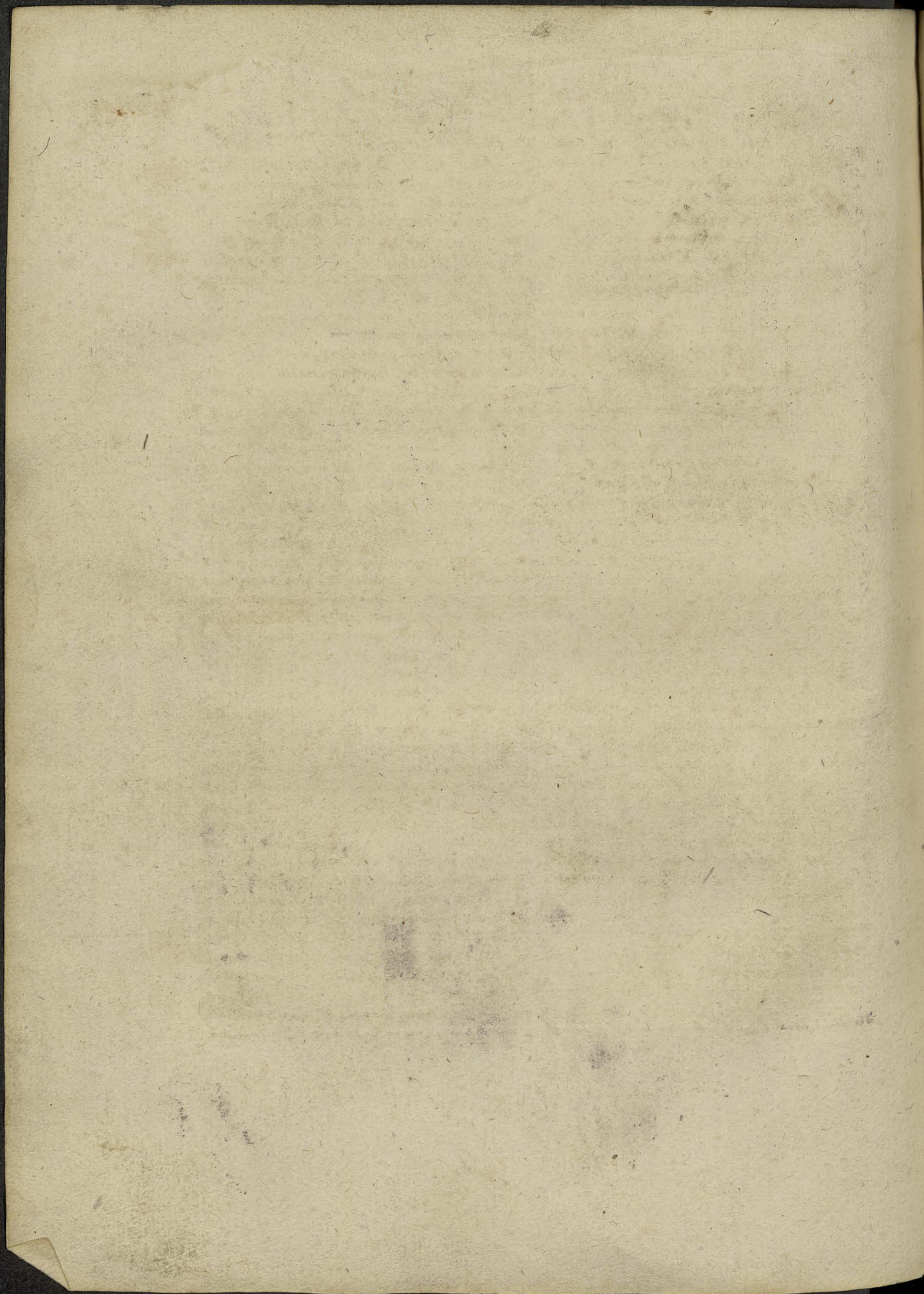
Laus deo.

1496

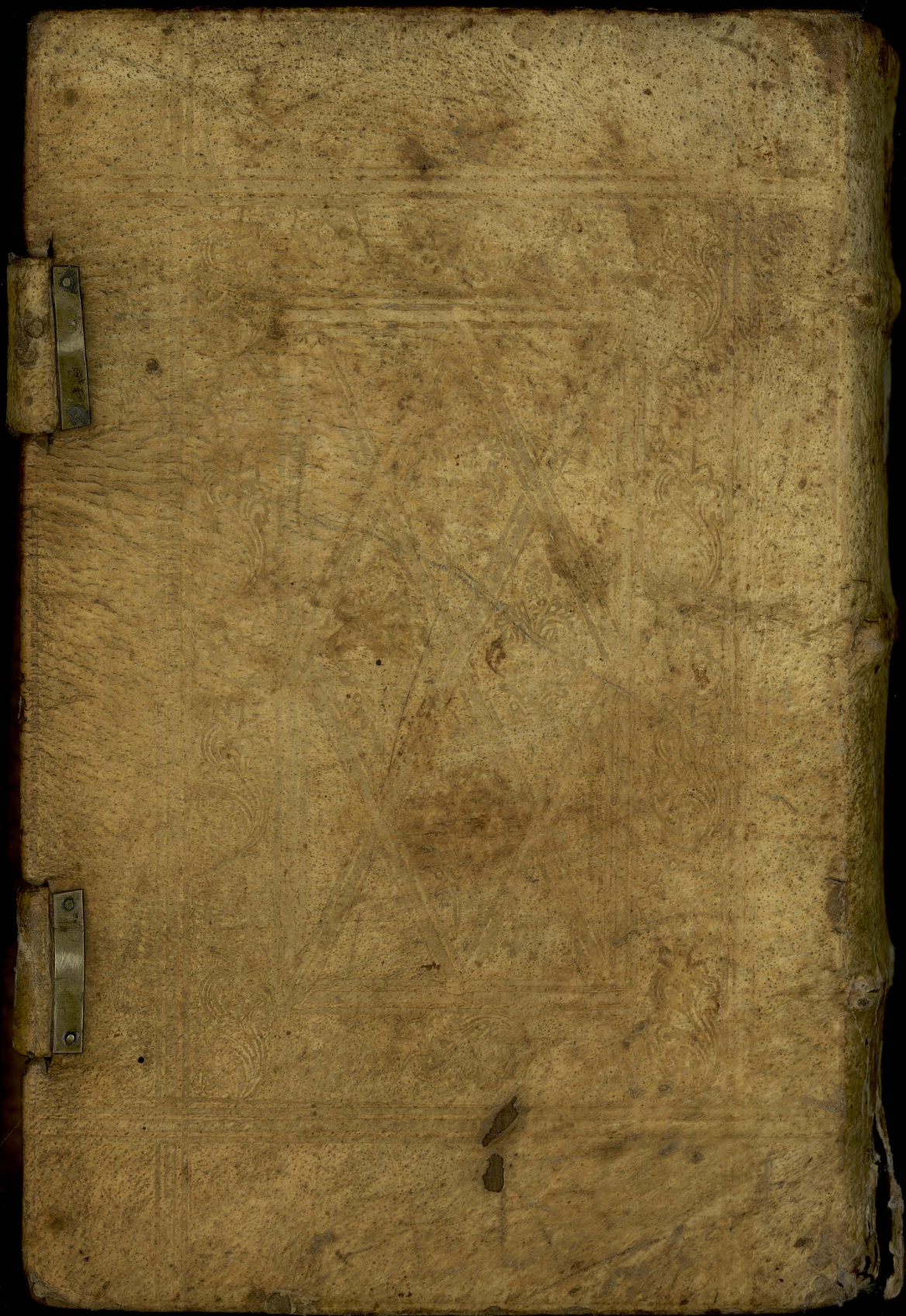

8.
NB. Litera ex Inferno ad Ceterum Pontificum scripta, Capitulo

x, folio xix. columna posteriori

Cantores, organa et cetera ad genus Musicalia pertinentia
taxat folio xxii. columna posteriori.

1495

